

MİRAS MİLANDA BEYNƏLXALQ SİMPOZİUM TƏŞKİL EDİR

MİRAS ARRANGES INTERNATIONAL SYMPOSIUM IN MILAN

Sentyabrın 17-21-də İtaliyanın Milan şəhərində VI Beynəlxalq Türk Mədəniyyət, İncəsənət və Mədəni İrsin Mühafizəsi Simpoziumu keçiriləcək. MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi simpoziyumun təşkilatçılarından biridir. Belə ki, birlik Türkiyənin Konya Fikir, Mədəniyyət və Sənət Adamları Birliyi, İtaliyanın Politexnik Universiteti ilə birlikdə simpoziyumun hazırlanması, elm və sənət adamlarının orada iştirak üçün seçilməsi və dəvət olunması, İtaliyaya səfərin təşkil olunması, simpoziyumun keçirilməsi ilə bağlı digər məsələlərin həllində bilavasitə iştirak edib. Türkiyədə fəaliyyət göstərən "Melas Tourism" və Azərbaycanda fəaliyyət göstərən "Heritage Travel" turizm şirkətləri səfərin təşkilində yaxından iştirak ediblər.

MİRAS İB-nin sədri Fariz Xəlilli bildirib ki, simpoziyum iştirakçıları İtaliyaya səfər zamanı Komo gölündəki adaların birində aparılmış arxeoloji qazıntı ilə tanış olacaqlar. Sentyabrın 18-də Milan Politexnik Universitetində Simpoziyumun açılış mərasimi keçiriləcək. QHT sədri simpoziyumun iki gün davam edəcəyini vurğulayıb. Simpoziyuma Azərbaycandan 50-yə yaxın elm və sənət adamı, alimlər, tarixçilər, arxeoloqlar, tədqiqatçılar, rəssamlar qatılaraq öz işlərini təqdim edəcəklər. Azərbaycandan millət vəkllərinin, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin rəsmilərinin də simpoziyuma qatılacağı gözlənilir.

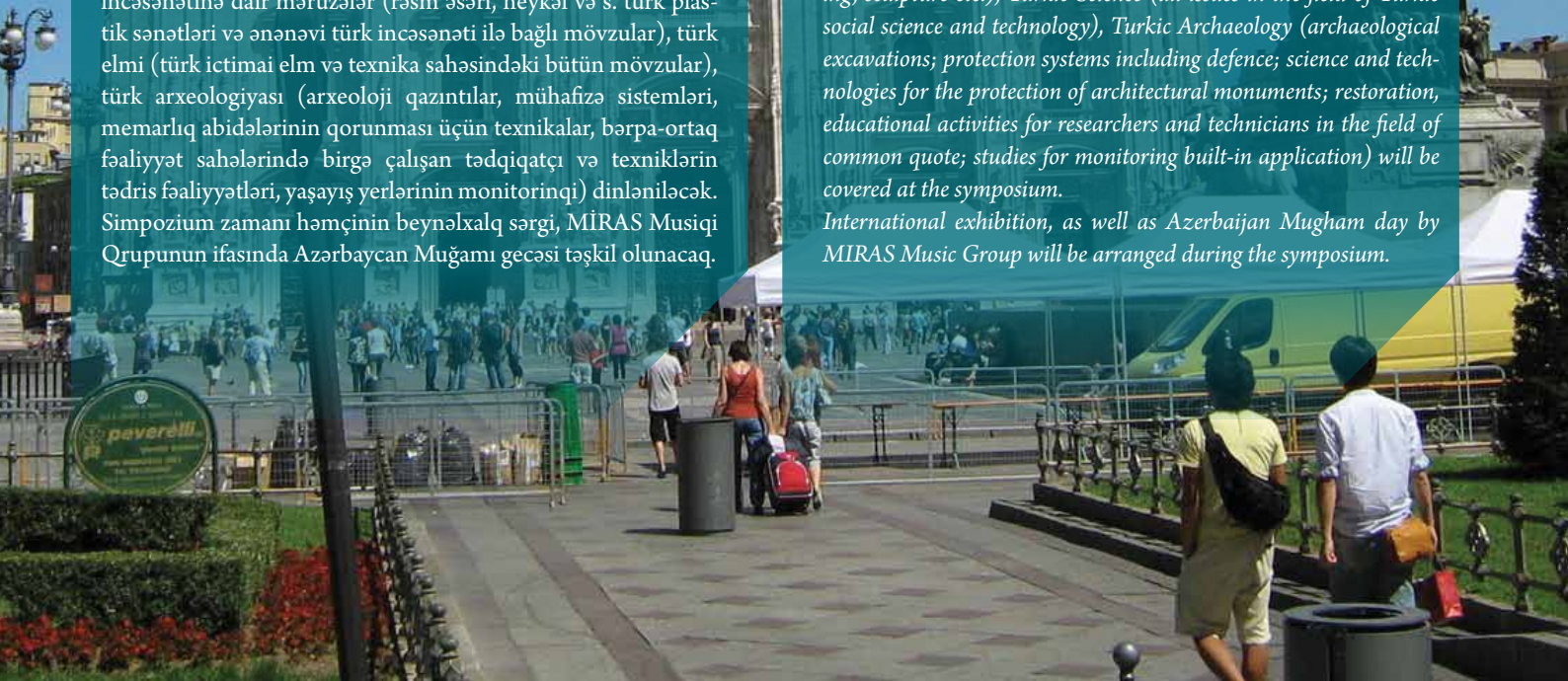
Qeyd edək ki, simpoziyumda türk tarixi, ədəbiyyatı, folkloru, incəsənətinə dair məruzələr (rəsm əsəri, heykəl və s. türk plastik sənətləri və əənəvi türk incəsənəti ilə bağlı mövzular), türk elmi (türk ictimai elm və texnika sahəsindəki bütün mövzular), türk arxeologiyası (arxeoloji qazıntılar, mühafizə sistemləri, memarlıq abidələrinin qorunması üçün texnikalar, bərpa-ortaq fəaliyyət sahələrində birgə çalışan tədqiqatçı və texniklərin tədris fəaliyyətləri, yaşayış yerlərinin monitorinqi) dinlənəcək. Simpoziyum zamanı həmçinin beynəlxalq sərgi, MİRAS Musiqi Qrupunun ifasında Azərbaycan Muğamı gecəsi təşkil olunacaq.

6th International Turkish Culture, Art and Cultural Activity Heritage Preservation Symposium will be held on 17-21 September, 2012 in City of Milan, Italy. "MİRAS" Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage is one of the symposium organizers. Thus, the Organization participated directly together with Konya Opinion, Culture and People of Art Association of Turkey and Polytechnic University of Milan in the arrangement of the symposium, selection of scholars and art figures for participation, visit to Italy, settlement of other issues regarding the symposium. Tour companies "Melas Tourism" functioned in Turkey and "Heritage Travel" in Azerbaijan organized this visit to Milan.

Chairman of MİRAS Organization Fariz Khalilli said that the symposium participants will familiarize with archaeological excavations conducted in one of Como Lake islands during the visit. Opening ceremony of the symposium will be held on 18 September, 2012 in Milan Polytechnic University. The chairman noted the symposium will last two days. Nearly 50 scholars and art figures, historians, archaeologists, researches and artists from Azerbaijan will participate at the symposium and present their work. MPs and officials of Ministry of Culture and Tourism will join the symposium as well.

Reports on Turkic History-Literature-Folklore-Art (all such issues concerning Turkic plastic arts and traditional Turkic arts like painting, sculpture etc.), Turkic Science (all issues in the field of Turkic social science and technology), Turkic Archaeology (archaeological excavations; protection systems including defence; science and technologies for the protection of architectural monuments; restoration, educational activities for researchers and technicians in the field of common quote; studies for monitoring built-in application) will be covered at the symposium.

International exhibition, as well as Azerbaijan Mugham day by MİRAS Music Group will be arranged during the symposium.

İÇİNDƏKİLƏR > CONTENTS

> **16**
Qızıl Dəfinəsi
Gold Treasure

> **18**
Qəbələ Hadisələri
Gabala Events

> **38**
Bərdə türbəsi
Barada Tomb

➤ HƏZZƏ TÜRƏSİ, QƏBƏLƏ

➤ HAZZA TOMB, GABALA

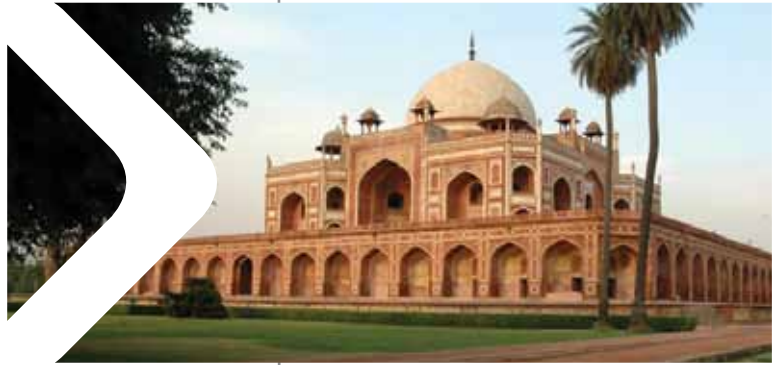

İÇİNDƏKİLƏR > CONTENTS

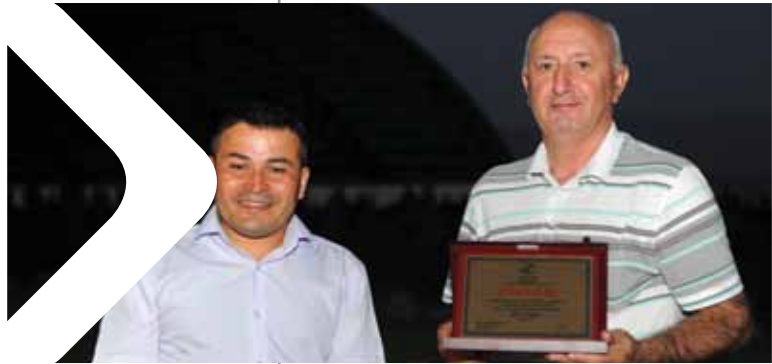
> **42**
İlmələrin Portreti
Portrait of loops

> **52**
Azərbaycan-
Hindistan əlaqələri
Azerbaijan-India Relations

> **76**
MİRAS professor
Qafar Cəbiyevi
diplomla təltif edib
MİRAS awarded diploma on
professor Gafar Jabiyev

> TUNC BAST HEYKƏLCİYİ. GƏNCƏ,
MİLLİ AZƏRBAYCAN TARİXİ MUZEYİ

> BRONZE BAST STATUE. GANJA. NATIONAL
MUSEUM OF HISTORY OF AZERBAIJAN

Həsən bəy Zərdabi muzeyində
əsaslı təmir və bədii tərtibat işlərinin aparılması haqqında
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin

Sərəncamı

Azərbaycan mədəni-ictimai fikir tarixinin görkəmli şəxsiyyətlərindən biri, milli mətbuatımızın banisi Həsən bəy Zərdabının zəngin irsi bugünkü və gələcək nəsillərin azərbaycançılıq məfkurəsinə sədaqət ruhunda formalaşmaları baxımından müstəsna əhəmiyyətə malikdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Həsən bəy Zərdabının 170 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 2012-ci il 4 iyun tarixli 2269 nömrəli Sərəncamının icrası ilə əlaqədar Zərdab rayonunda yerləşən Həsən bəy Zərdabi muzeyində əsaslı təmir və bədii tərtibat işlərinin aparılmasını, muzeyin zəruri avadanlıqlarla təchiz olunmasını və eksponatlarla zənginləşdirilməsini, eləcə də ərazisinin abadlaşdırılmasını təmin etmək məqsədi ilə, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Zərdab rayonundakı Həsən bəy Zərdabi muzeyində əsaslı təmir və bədii tərtibat işlərinin aparılması üçün Azərbaycan Respublikasının 2012-ci il dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ehtiyat fondundan Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinə 300 (üç yüz) min manat ayrılınsın.
2. Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi bu Sərəncamın 1-ci hissəsində nəzərdə tutulan məbləğdə maliyyələşməni müəyyən olunmuş qaydada təmin etsin.
3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 19 iyul 2012-ci il.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının
“Azərbaycan Milli Ensiklopediyası” Elmi Mərkəzinin yeni
binasının tikintisi ilə bağlı tədbirlər haqqında

Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının “Azərbaycan Milli Ensiklopediyası” Elmi Mərkəzinin yeni binasının tikintisi üçün Azərbaycan Respublikasının 2012-ci il dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ehtiyat fondundan Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına ilkin olaraq 5,0 (beş) milyon manat ayrılısın.

2. Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi bu Sərəncamın 1-ci hissəsində nəzərdə tutulan məbləğdə maliyyələşməni müəyyən olunmuş qaydada təmin etsin.

3. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti ayrılmış vəsaitin aidiyyəti üzrə istifadəsinə nəzarəti təmin etsin.

4. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 25 iyul 2012-ci il.

Bakı şəhərində yeni məscid
kompleksinin tikintisi ilə bağlı tədbirlər haqqında
Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

Bakı şəhəri ərazisində yeni məscid kompleksi tikilsin.

Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti yeni məscid kompleksinin tikintisi üçün Binəqədi rayonu ərazisində torpaq sahəsinin ayrılmasını təmin etsin.

Yeni məscid kompleksinin layihələndirilməsi və tikintisi üçün Azərbaycan Respublikasının 2012-ci il dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ehtiyat fondundan Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə ilkin olaraq 10,0 (on) milyon manat ayrılınsın.

Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi bu Sərəncamın 3-cü hissəsində nəzərdə tutulan məbləğdə maliyyələşməni müəyyən olunmuş qaydada təmin etsin.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 18 avqust 2012-ci il.

MİRAS

elmi-kütləvi jurnal

Azərbaycan Respublikası
Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçib.
Qeydiyyat nömrəsi: 3375

Təsisçi

MİRAS
Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi

BAŞ REDAKTOR

Qafar Cəbiyev | tarix elmləri doktoru

BAŞ REDAKTORUN MÜAVİNİ

Fariz Xəlilli | tarix üzrə fəlsəfə doktoru

MƏSUL KATİB

Arzu Soltan

MARKETİNQ VƏ REKLAM DİREKTORU

Rəşad İbrahimov

MÜXBİRLƏR

Arzu Həsənli
Elmira Abbasova
Albina Rzayeva
Qoşqar Abbas

KORREKTOR VƏ TƏRCÜMƏÇİ

Şölə Bayramova

BƏDİİ TƏRTİBAT

İntiqam Məhəmmədli

FOTOQRAF

Məmməd Rəhimov

Ünvanımız:

1142, Bakı şəhəri, Nizami rayonu,
Babək prospekti 103, mənzil 11
Tel: (+994)12 4089225 (+994) 50 5524393
mirasictimaibirlik@yahoo.com
www.miras.org.az

Tiraj: 1000

MIRAS

Popular - Scientific Journal

Registered in the Ministry of Justice of the
Azerbaijan Republic.
Registration No. 3375

FOUNDER

MIRAS Social Organization in Support of Studying
of Cultural Heritage

EDITOR-IN-CHIEF

Prof. Dr. Gafar Jabiyev

ASSISTANT EDITOR

Dr. Fariz Khalilli

EXECUTIVE SECRETARY

Arzu Soltan

MARKETING AND PROMOTION DIRECTOR

Rashad Ibrahimov

CORRESPONDENTS

Arzu Hasanli
Elmira Abbasova
Albina Rzayeva
Goshgar Abbas

CORRECTOR AND TRANSLATOR

Shola Bayramova

GRAPHICAL DESIGN

İntigam Mahammadli

PHOTOGRAPHER

Mammad Rahimov

Address:

1142, Baku City, Nizami region,
Babek Prospect 103, apt. 11
Tel: (+994)12 4089225 (+994) 50 5524393
mirasictimaibirlik@yahoo.com
www.miras.org.az

Circulation: 1000

> PİR HÜSEYN XANƏGAHI, XI-XIV ƏSRLƏR,
HACIQABUL RAYONU RƏNCBƏR KƏNDİ

> KHANAGAH OF PIR HUSSEIN,
11-14 CENTURY, HAJIGABUL, RANJBAR

AZƏRBAYCAN - AVROPA ƏLAQƏLƏRİ

➤ BAŞ REDAKTOR

Hər kəsə bəlli olduğu kimi erkən sivilizasiya min illər öncə Şərqdə intişar tapıb. Misirdə, Çində, Babilistanda bu gün də dünyanı heyrətləndirən ilkin və nadir mədəniyyət inciləri meydana gəlib. Bəşəriyyətin bu gün İpək yolu kimi tanıdığı o tarixi yol təkcə Çində və Yaponiyada istehsal olunan ipək məmulatlarının deyil, həm də mədəniyyətlərin qarşılıqlı transferi yolu olub. Xalqların köçü, hərbi yürüşlər və yeni-yeni ərazilərin fəthi son nəticədə dağıntı və məhrumiyyətlərlə yanaşı, nə qədər təəccüblü olsa da ilk vaxtlar həm də mədəniyyətlərin mübadiləsi üçün zəmin olub. Şərq Avropanı, Avropa da Şərqi əvvəlcə məhz bu yolla tanıyıb.

Azərbaycan Avropa ilə Şərqi qovşağında, həm də olduqca əlverişli geosiyasi məkanda yerləşən qədim və zəngin mədəniyyət ölkəsidir. Azərbaycan ərazisində insanların erkən məskunlaşma tarixi 2000000 ildən artıqdır. Əlverişli geosiyasi məkanda yerləşməsi, qədim tarixi və zəngin mədəniyyət ənənələri Azərbaycanın həm də əsrlər boyu mədəniyyətlərin transferindəki xüsusi yeri olduğundan xəbər verir. Bəli, Azərbaycan əsrlər boyu böyük orduların toqquşduğu, səyyah və tacirlərin tez-tez rastlaşdığı, görüşdüyü və mübadilə apardığı bir ölkə olub.

Antik və orta əsrlər dövründə Avropa və Azərbaycan əlaqələri daim yüksələn xətt boyunca inkişaf edib. Azərbaycan ərazisində aparılan arxeoloji tədqiqatlar zamanı aşkar edilən çoxsaylı tapıntılar Qədim Roma və Bizansla olan ticarət və mədəni əlaqələrə dəlalət edir. VII əsrdə yaşayıb yaratmış Alban tarixçisi Musa Kalankatlının "Albaniya tarixi" əsərində Albaniya-Bizans əlaqələrinə dair çox qiymətli məlumatlar var. Həmin əsərdə Bizans imperatoru II Konstantın Alban hökmdarı Cavanşirlə yazışmaları və görüşləri, onlar arasındakı dostluq və müttəfiqlik əlaqələri, Bizans imperatorları tərəfindən Alban hökmdarına verilən çox qiymətli hədiyyələr və rütbələr barədə çox ətraflı məlumatlar verilir.

Hələ XIII əsrdə Mərkəzi Asiyadan Çinədək olan ölkələri səyahət etmiş italyan səyyahı Marko Polonun, Venetsiya Respublikasının 1474-75-ci illərdə Azərbaycan – Ağqoyunlu dövlətində səfiri olmuş Ambroco Kontarininin, 1635-39-cu illərdə Azərbaycan Səfəvilər dövlətində səyahətdə olmuş Alman alim –diplomantı AdamOlearinin xatirə və qeydləri orta əsrlərdə Avropa –Azərbaycan münasibətlərinin palitrası və dinamikasını öyrənmək baxımından olduqca dəyərli mənbələrdir.

Göründüyü kimi, Ağqoyunlular və Səfəvilər dövründə Azərbaycan – Avropa əlaqələri yeni, nisbətən daha aktiv mərhələyə yüksəlib. Azərbaycan - Avropa əlaqələrinin qurulması və tənzimlənməsində Ağqoyunlu hökmdarı Uzun Həsənin anası, görkəmli Azərbaycan diplomatı Sara xatunun xidmətləri xüsusi olaraq qeyd olunmağa layiqdir. Məhz onun diplomatik fəaliyyəti sayəsində Venetsiya krallığı ilə Ağqoyunlu dövləti arasında əlaqələr güclənib. Xatırladaq ki, o dövərdə Venetsiyanın toxuculuq manufakturaları başlıca olaraq Azərbaycandan gətirilən xam ipək hesabına işləyirdi. Bu səbəbdən Venetsiya tərəfi də Ağqoyunlu dövləti ilə işgüzar münasibətlərin inkişafında maraqlı idi. Venetsiya diplomatları Katerino Zeno, İosafat Barbaro, Ambroco Kontarini və başqaları Təbrizə məhz elə bu məqsədlə göndərilmişdi. Öz növbəsində Ağqoyunlu hökmdarı Uzun Həsənin elçiləri Həsən, Məhəmməd, Murad və başqaları da Venetsiya, Neapol və Romada danışıqlar aparırdı.

Son illər Azərbaycan ərazisində, o cümlədən Ağsuda aparılan arxeoloji tədqiqatlar nəticəsində Azərbaycan-Avropa əlaqələrinin indiyədək elmə məlum olmayan bir çox məqamlarına da aydınlıq gətirmək imkanları yaranıb. Məsələn, Ağsuda tapılan nəfis şüşə və çini məmulatının böyük bir hissəsi Britaniya istehsalıdır. Bu, o deməkdir ki, Ağsu əhalisi hələ XVIII əsrdə süfrə və mətbəx düzəni baxımından Avropa şəhərlərindən demək olar ki, az fərqlənirdi. 2012-ci ildə Ağsu qazıntıları zamanı aşkar olunmuş XVIII əsrə aid qızıl Holland dükatlarından ibarət dəfinə də Azərbaycanın Avropa şəhərləri ilə ticarət əlaqələrinin səviyyəsi və miqyası barədə çox şey deyir.

Azərbaycan – Avropa əlaqələrinin keçmişi, bu günü və gələcək perspektivləri barədə çox şey demək olar. Ən ümumi və diqqət çəkən məqamlar isə ondan ibarətdir ki, bir zamanlar ucu-bucağı görünməyən karvanlar qədim İpək yolu ilə Azərbaycandan Qərbə-Avropaya ipək, xəz, təbii boyaq maddələri və quru meyvə aparıb. Maraqlıdır ki, Azərbaycan bu gün də özünün strateji məhsullarını Qərbə ötürür. Orta əsrlər dövründə tək İpək yolu işləyirdi. İndi isə bir zamanlar dəvə karvanlarının tozunaq etdiyi quru yollarla yanaşı, həm də neft və qaz kəmərləri, dəmir yolu, hava və su nəqliyyatı yolları da Azərbaycanı Avropa ilə birləşdirir.

AZERBAIJANI – EUROPEAN RELATIONS

› EDITOR-IN-CHIEF

As is known to all, early civilization developed in East thousand years ago. Primary and unique cultural pearls amazed the world today had appeared in Egypt, China and Babylon. The historical way known by mankind as Silk Way was not only mutual transfer of silk ware produced in China and Japan, but also transfer of cultures. Move of peoples, military attacks and conquest of new territories created circumstances consequently for destructions and hardships, to a greater surprise for the first period for exchange of cultures. East could recognize Europe and the latter East mainly through this way.

Azerbaijan is an old and rich cultural country located in the junction with Europe and East, as well as extremely suitable geopolitical space. Early settlement of people in the area of Azerbaijan leads to more than 2000000 years. Location in a suitable geographical area, possession of old history and rich cultural traditions indicate our country's special role in transfer of cultures for centuries. It is true that Azerbaijan had been a country where large armies gathered for centuries; travellers and merchants encounter frequently, meet and make exchange.

Azerbaijani – European relations developed highly in antique and medieval ages. Numerous finds revealed during archaeological explorations in the area of Azerbaijan, prove trade and cultural relations with antique Rome and Byzantine. There is much valuable information on Albanian-Byzantine relationships in “Albanian history” work of Albanian historian, Musa Kalankatly who lived in 7th century. In that work correspondence and meeting of Byzantine emperor Constantine II with Albanian ruler Javanshir, friendship and alliance and very precious presents given to Albanian ruler by Byzantine emperors and the ranks are comprehensively covered.

Recollections and notes of Italian traveller Marco Polo who travelled the countries from Central Asia to China as early in 13th century, Ambrocco Contarini, an ambassador of Venice Republic to Azerbaijan-Aggoyunlu States in 1474-75, German scientist and diplomatist Oleari being on a trip to Sefevyds State of Azerbaijan in 1635-39 years are extremely valuable source within the terms of study of pal-

ette and dynamics of Azerbaijani – European relations in middle ages.

Apparently, Azerbaijani – European relations raised to new, relatively more active stage in the time of Aggoyunlu and Sefevyds. Attendance of outstanding Azerbaijani diplomatist Sara khatun, Aggoyunlu ruler Uzun Hasan's mother in establishment and regulation of Azerbaijani and European relations should be underscored. Mainly as a result of her diplomatic activity relations between Venetian Kingdom and Aggoyunlu State strengthened. To remind, in that period weaving manufactures of Venetia worked basically on the account of raw silk brought from Azerbaijan. For this reason, the Venetian party interested in the development of business relations with Aggoyunlu State. Venetian diplomats Katerino Zeno, Iosafat Barbaro, Ambrocco Contarini and others were sent to Tabriz mainly for this purpose. Envoys of Aggoyunlu ruler, Uzun Hasan, Muhammad, Muras and others negotiated in turn in Venetia, Neapol and Rome. The opportunities of making clearance to unknown moments of Azerbaijani- European relations appeared as a result of archaeological explorations conducted lately in Azerbaijan, including Agsu. For instance, a great part of delicate glass and porcelain wares revealed in Agsu were produced in G. Britain. It means that Agsu population differed little from that of European cities for the meal and cuisine in 18th century. A treasure of gold Holland trade ducats of 18th century revealed during 2012 Agsu excavations prove many facts on the level and scale of trade relations of Azerbaijan with European cities.

It can be said many things about past, today and future perspectives of Azerbaijani-European relations. The most general and notable moments are that caravans which had no end one time took silk, fur, natural dyes and dry fruit from Azerbaijan to Western Europe via old Silk Way. It is interesting that Azerbaijan transmits today its strategical products to West. In Middle Ages only Silk way acted. Nowadays along with off-shore raised clouds of dust one time by camel caravans, oil and gas pipelines, railway, air and water transport unites Azerbaijan with Europe.

MİRAS MƏDƏNİ İRS DÜŞƏRGƏLƏRİNƏ BAŞLAYIR

> MIRAS LAUNCHES CULTURAL HERITAGE CAMPS

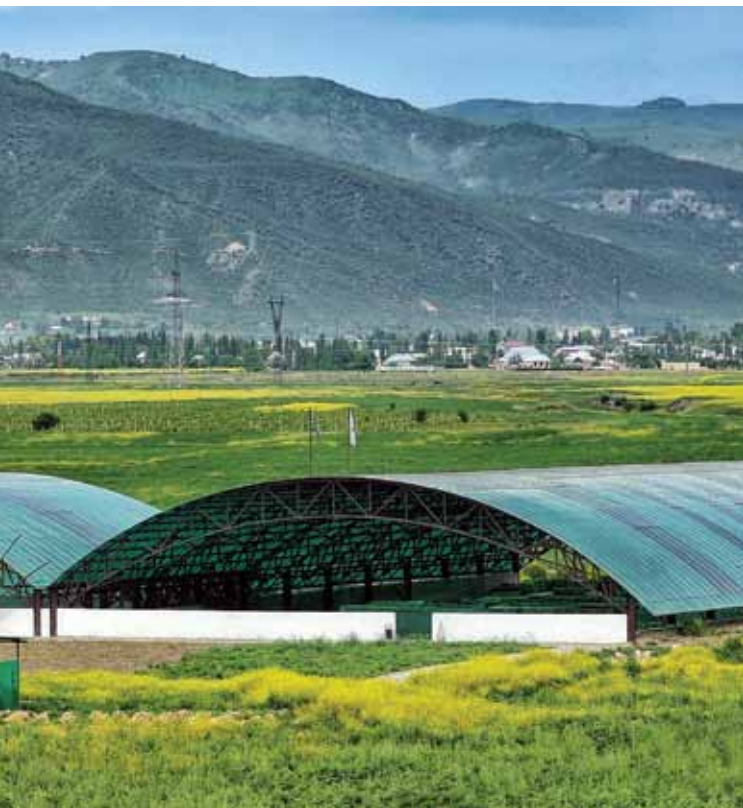

MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi Orta əsr Ağsu şəhəri arxeoloji turizm kompleksi layihəsi çərçivəsində Mədəni irs düşərgələri təşkil edir. Düşərgədə iştirak edənlər əsasən MİRAS-ın üzvləridir. Onlar həftə ərzində arxeoloji tədqiqatlarla tanış olurlar, əşyaların və tikili qalıqlarının konservasiyasını öyrənir, sənədləşdirmə və fotoların çəkilməsi işinə bələd olurlar. Düşərgənin sonunda iştirakçıların bilikləri yoxlanılır və onlara düşərgədə olduqlarını təsdiq edən sertifikatlar təqdim olunur.

İlk düşərgə 07-11 avqust tarixində baş tutub. Tarixçi, iqtisadçı və musiqiçi ixtisaslarına sahib olan magistr və tələbələr (Albina Rzayeva, İlqar Babayev, Ayşən Mehdiyeva və Ruslan Adıgözəlov) Azərbaycanın türk-islam mədəniyyətinin nadir qalıqlarından olan Ağsu şəhərindəki islam maddi-mədəniyyət nümunələri ilə tanış olmuş, bəzi qeydlər götürmüşlər. Qazıntıdan yenidən aşkar olunmuş metal sikkələrin bərpaçı-rəssam Vüqar Quliyev tərəfindən təmizlənməsini izləyən iştirakçılar, V qazıntı sahəsindəki evlərdən birinin həyəti ilə birlikdə konservasiyasında da yaxından iştirak etmişlər.

Sonuncu gün Orta əsr Ağsu şəhərində MİRAS musiqi qrupu Həmzə Nigarinin qəzəllərindən ibarət kompozisiyanın məşqlərini etmişdir. Məşqləri qazıntıda çalışan işçilər maraqla izləmişlər. 🌱

MIRAS Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage arranges cultural heritage camps within the scope of project of archaeological tourism complex of medieval Agsu town. Mainly members of MIRAS Social Organization participate at the camp. They familiarize with archaeological explorations for a week, study conservation of things and construction remnants; and master closely documentation and photography. The participants' knowledge is examined in the end and certificates confirmed their participation were granted to them.

The first camp took place on 7-11 August, 2012. Post-graduates and students on historian, economist and musician specialties (Albina Rzayeva, Ilgar Babayev, Ayshen Mehdiyeva and Ruslan Adgozalov) had been in Agsu town, unique remnant of Turkic-Islamic culture of Azerbaijan and got acquainted with Islamic artifacts and made some notes. The participants who followed newly-revealed metal coins's clearance by art restorer Vugar Guliyev took close part in conservation of house and yard of 5th excavation site.

On last day MIRAS Music Group made trainings of the composition of Hamza Nigari ghazals (a kind of eastern poem) in medieval Agsu town. The workers, who excavated watched the trainings with interest. 🟩

Şirvan xəzinəsinə aparan yollar Ağsudən keçir Arxeoloqlar qızıl dəfinəsi aşkar etdilər!

› Roads to Shirvan Treasury Pass Through Aghsu
Archaeologists revealed gold treasure

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu Ağsu arxeoloji ekspedisiyası MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin dəstəyi ilə 2010-cu ilin mart ayından başlayaraq Orta əsr Ağsu şəhər yerində tədqiqat aparır. Tarix elmləri doktoru Qafar Cəbiyevin rəhbərlik etdiyi ekspedisiya bu günədək 15000 kv.m.-ə qədər sahəni arxeoloji cəhətdən öyrənməklə, Azərbaycanın son orta əsrlər tarixinə dair çoxsaylı nadir maddi-mədəniyyət nümunələri aşkara çıxarmışdır. 22 iyun 2012-ci il tarixdə saat 08.30 radələrində şərti olaraq VII qazıntı sahəsi adlandırılan ərazidə qazıntı işləri davam etdirərkən bir-birinin yaxınlığında səpələnmiş vəziyyətdə olan qızıl sikkə nümunələrindən ibarət dəfinə aşkara çıxmışdır. Elmi heyətin nəzarəti altında sahə diqqətlə tör-töküntüdən təmizləndikdən və fotosu çəkildikdən sonra sikkələr ekspedisiya rəhbərliyi tərəfindən yerindəcə aktlaşdırılaraq götürülmüşdür. Sikkələrin ümumi sayı 37 (otuz yeddi) ədəddir. Onlardan bir ədədi 1781, bir ədədi 1786, üç ədədi 1787, bir ədədi 1796, otuz bir ədədi isə 1800-cü ildə zərb olunmuşdur. Aşkar olunmuş qızıl sikkələrin demək olar ki, hamısı yaxşı vəziyyətdədir.

Məlumat üçün bildirək ki, dəfinəyə daxil olan sikkələr Holland istehsalı olan qızıl dukatlarıdır. Sikkələrin əyri 986, diametri 21,8 mm, qalınlığı 1,3 mm, leqal çəkisi 3,49 qr., forması dairəvi,

Aghsu Archaeological Expedition of Institute of Archaeology and Ethnography of National Academy of Sciences of Azerbaijan conducts explorations in medieval Aghsu town since March, 2010 with support of MIRAS Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage. The expedition which was led by Doctor of Historical Sciences, Gafar Jabiyev studied 15000 sq/ms archaeological site till now and revealed numerous unique artefacts on last medieval history of Azerbaijan.

Treasure of golden coins disseminated next to one another was uncovered upon excavations in the 7th excavation site, called provisionally at 08:30am on 22 June, 2012. The site being cleansed from the rabbleness accurately under the scientific staff's control and taken photos, the coins were drawn up a report on-site by the expedition board and taken. Total number of the coins is 37. One of them was minted in 1781, the other-1786, three coins- 1787, the other one 1796, the rest 31 units were minted in 1800. All displayed golden coins are almost in good condition.

It is notable that, the coins of this treasure are Holland trade gold ducat. Alloy of coins 986, diameter-21,8 mm, thickness-1,3 mm, weight legal 3,49 gms, shape-round,

kənarı döyülmüş, üzəri zərb olunmuşdur.

Sikkələrin aversində latın dilində yazısı olan ornamentli kvadrat lövhə vardır. Üzərində qısa olaraq "MO.ORD.PROVIN.FOEDER.BELG.AD.LEG.IMP." yazılmışdır. Yazının latın dilində açılışı belədir: "MONeta ORDinum PROVINciarum FOEDERatorum BELGicarum AD LEGem IMPerii". Yazı belə tərcümə olunur: "İmperiya qanununa uyğun olaraq Belçika Əyalət Federasiyası hökumətinin sikkəsidir".

Sikkələrin reversində mərkəzdə zirehli cəngavər təsvir olunmuşdur. Cəngavərin sağ əlində çiyinə qaldırdığı qılınc, sol əlində ox dəstəsi vardır. Cəngavərin sağ tərəfində dördəqəmli miladi tarixin ilk iki rəqəmi, sol tərəfində isə son iki rəqəmi zərb olunmuşdur. Üzərində qısa olaraq latın dilində "CONCORDIA.RES.PAR.CRES.HOL." yazılmışdır. Yazının latın dilində tam açılışı belədir: "CONCORDIA RES PARvae CREScunt HOLLandiae". Yazı hərfləri mənada belə tərcümə olunur: "Uzlaşmış kiçik əşyaların çoxalması ilə - Hollandiya". Yəni, "Güc birlikdədir".

Analoji sikkə nümunələri XVIII əsrdə dünyanın ən müxtəlif ölkələrində geniş yayılmışdır. Mütəxəssislərin fikrincə, o dövərdə Holland qızıl dukatları öz əhəmiyyəti etibarilə bugünkü ABŞ dolları mahiyyətində idi.

Ekspedisiya rəhbərliyi iki gün ərzində ilkin zəruri tədqiqat işlərini başa çatdıraraq, 25 iyun 2012-ci il tarixdə dəfinəni Arxeoloji və Etnoqrafiya İnstitutu rəhbərliyinin tövsiyyəsi ilə Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinə təhvil vermişdir. Muzeyin direktoru, akademik Nailə Vəlixanlının dediyinə görə Ağsu dəfinəsi tariximiz üçün sensasiya əhəmiyyətli bir tapıntıdır. Təbii ki, bu tip tapıntılar orta əsrlər dövründə Azərbaycan şəhərlərinin Avropa və dünya ticarətində iştirakı ilə bağlı bir çox məsələləri elmi cəhətdən daha müfəssəl öyrənməyə imkan yaradacaqdır.

Ağsu Arxeoloji Ekspedisiyası dəfinə ilə bağlı tədqiqatları davam etdirir.

edge-milled and surface-minted.

There is within ornamental square tablet the Latin legend on obverse. MO:ORD PROVIN FOEDER BELG. AD LEG.IMP expands to MONeta ORDinum PROVINciarum FOEDERatorum BELGicarum AD LEGem IMPerii which translates as "Coin of government of the provincial federation of Belgium Conforming with the law of the Imperial".

A knight facing right standing in armor with a sword in right hand and a bundle of arrows in the left divide the year of issue 17 52 on reverse. Along periphery the Latin legend CONCORDIA.RES PAR.CRES.HOL expands to CONCORDIA RES PARvae CREScunt HOLLandiae which translates as "Through concord little things grow - Holland" (Union is strength).

Analogous coin paradigms spread widely in various world countries in 18th century. According to the experts, in that period Holland gold ducats were the same significance of US Dollars.

The expedition board completed preliminary urgent research work for two days, handed the treasure on 25 June, 2012 to National Museum of History of Azerbaijan by the recommendation of Institute of Archaeology and Ethnography. According to director of the Museum, Academician Nailə Velikhanly, Agsu treasure is sensationed significant find for our history. Naturally, such kind of finds will create opportunities to study more comprehensively a lot of issues on Azerbaijan cities' role in Middle Ages in trade of Europe and world trade from scientific standpoint.

Agzu Archaeological Expedition continues treasure explorations.

Dəfinəyə daxil olan sikkələr Holland istehsalı olan qızıl dukatlardır. Sikkələrin əyarı 986, diametri 21,8 mm, qalınlığı 1,3 mm, leqal çəkisi 3,49 qr, forması dairəvi, kənarı döyülmüş, üzəri zərb olunmuşdur.

NƏZMLƏ VƏ RƏSMLƏ 1582-Cİ İL QƏBƏLƏ HADİSƏLƏRİ

> 1582 GABALA EVENTS WITH VERSE AND PICTURE

Fariz Xəlilli

Tarix üzrə fəlsəfə doktoru

Fariz Khalilli

Dr.

Giriş

Azərbaycanın son orta əsr şəhər həyatının öyrənilməsi Azərbaycan tarixinin əsas problemlərindəndir. Dövrün bir sıra şəhərlərindən bu günə bəzi tikililər gəlib çatsa da, ümumilikdə şəhərlərin topoqrafiyasını, ayrı-ayrı məhəllələri, şəhər əhalisinin məişətini, sosial vəziyyəti və təsərrüfatını öyrənmək üçün arxeoloji tədqiqatlar əsas mənbədir. Əgər aşkar olunan maddi-mədəniyyət abidəsini yazılı və təsviri mənbələr də dəstəkləyirsə, bu tədqiqatın dəyəri daha da artır.

2011-ci ilin iyul-avqust aylarında SEBA (Seul-Bakı) Azərbaycan-Koreya Mədəniyyət Mübadiləsi Assosiasiyasının maliyyə dəstəyi ilə AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu Qəbələ arxeoloji ekspedisiyasının professor Qafar Cəbiyevin rəhbərlik etdiyi Qala dəstəsinin tərkibində Qədim Qəbələ şəhərinin Qala hissəsində arxeoloji qazıntılarda çox maraqlı tapıntılara şahid oldum. Geniş sahədə (1644 kv.m.) aparılan arxeoloji qazıntılar əvvəlki illərin tədqiqatlarını dəstəkləyir və yeni materiallar verir. Materiallardan və tikili qalıqlarından şəhərin üst təbəqəsinin XIV-XVIII əsrləri əhatə etdiyi görünür.

Qəbələ şəhərinin XIV-XVIII əsr təsviri görüntülərini araşdırarkən 1582-ci ildə Qəbələ qalasının Osmanlı ordusu tərəfindən mühafizəçisi olan Asəfi adlı şairin "Şücaətnamə" əsərində miniatürələrini əldə etdik. Qəbələnin orta əsrlərdə ilk görüntüsü mahiyyətində olan bu miniatürələr böyük elmi əhəmiyyətə malikdir. Miniatürələr Asəfinin şeirləri əsasında tərtib edilmişdir.

Asəfi kimdir?

Türk ədəbiyyatında Asəfi məxləsini istifadə edən dörd şairdən biri Asəfi Dal Mehmed Çələbidir. O, XVI əsrdə Sultan III Muradın (1574-1595) hakimiyyəti dövründə yaşamışdır. Təhsilini aldıqdan sonra ilk dövlət vəzifəsi Divanı-Humayun katibliyi olmuşdur. Katiblikdən sonra təzkirəçilik vəzifəsi ilə Özdəmiroğlu Osman Paşanın əmrinə məmur edilmişdir. Asəfi vəzifəsinin də tələb etdiyi kimi bir çox döyüşlərdə iştirak etmişdir. İlk qatıldığı döyüş 1578-ci il 9 avqust Çıldır döyüşü idi. Bu döyüşdən

Introduction

Study of last medieval urban life of Azerbaijan is one of main problems of Azerbaijani history. Though some edifices could be preserved from a number of cities of the time till nowadays, archaeological explorations are considered principal source for the study of generally the cities' topography, different quarters, home of urban population, social conditions and economy. The value of the research increases day by day in case written and descriptive sources support the revealed artifacts.

I observed very interesting finds in archaeological excavations in Qala area of old Gabala City by Qala group led by Professor Gafar Jabiyev, chief of Gabala archaeological expedition of NASA Institute of Archaeology and Ethnography with financial support of SEBA Azerbaijan-Korea Cultural Exchange Association (Seoul-Baku) in July, August 2011. The archaeological excavations conducted in a broader site (1644 sq/ms) support those of previous years and gave new materials. It is seen from materials and construction remnants that the upper layer of the city covers 14-18th century.

Upon research of descriptive views of 14-18th century Gabala City, we obtained the miniatures in "Shujaetname" work by poet called Asefi, guard for Gabala castle from Ottoman army in 1582. The miniatures, the essence of which is the primary view of Gabala in middle ages have very great scientific importance. Miniatures are compiled on the basis of Asefi's poems.

Who is Asefi?

Asefi Dal Mehmed Chelebi is one of four poets used Asefi trend in Turkic literature. He lived in 16th century during the time of Sultan Murad III (1574-1595). After getting education his first official position was Divani-Humayun secretariat. After the secretary he became official memoirs due to order of Ozdemiroglu Osman pasha. Asefi took part in many fights since it was his obligation. His first battle was Childir battle on 9 August, 1578. Following this battle Asefi came to Shirvan together with Ozdemiroglu Osman pasha; considered written financial issues of Shirvan province in his rank of

sonra Asəfi Özdəmiroğlu Osman paşa ilə Şirvana gəlmiş, sancəqbəyi rütbəsi ilə Şirvan vilayətinin təhriş işlərindəki maliyyə məsələlərinə baxmışdır. Asəfi 1578-ci il osmanlıların çətinliklə qələbə qazandıqları Şamaxı döyüşündə də iştirak etmişdir. Bununla yanaşı, digər hərbi toqquşmalara da qatılmışdır. 1582-ci ildə Osman paşa Asəfini Qəbələ qalasını təmir etmək üçün buraya göndərmişdir. Asəfi şəhərə yenidən daxil olduğu sırada Səfəvi ordusu bundan xəbər tutmuş və gecikmədən şəhəri mühasirəyə almışdır. Asəfinin rəhbərlik etdiyi osmanlı əsgərləri qalanı uzun müddət müdafiə etmişlər. Lakin osmanlı əsgərləri arasına nifaq düşmüşdür. Belə ki, səfəvilər yalandan Sultan III Muradın Səfəvi taxtının bərişiq təklifini qəbul etdiyini və artıq müharibənin bitdiyinə osmanlı əsgərlərini inandırılmışlar. Səfəvi qoşunu qaladan çıxanları qılıncdan keçirmiş, Asəfi də əsir düşmüşdür. O, 3 il Səfəvilərin Ələmut qalasında əsir həyatı yaşamışdır. Köhnə dostu və yoldaşı Qazi Gərayın köməyi ilə Ələmut qalasından azad olunmuşdur. Asəfinin İsfahanda başlayan qurtuluş macərası 1585-ci ilin ortalarında Ərzurum yaxınlığındakı Cinisdə Təbriz yürüşü hazırlığı ilə məşğul olan Özdəmiroğlu Osman paşanın yanında başa çatmışdır. O, Təbriz yürüşündə iştirak etmiş, çoxdan arzuladığı Təbrizin fəthinə yetişmişdir. Osmanlı sultanına yazılan ərz məktubu ilə Təbrizin mühafizəsində qalmaq şərti ilə Kəfə bəylərbəyi təyin edilmişdir. Təbrizin mühafizəsində qaldığı müddətdə 29 oktyabr 1585-ci ildə Özdəmiroğlu Osman paşa vəfat etmişdir. Osman paşaya kin bəsləyən Fərhad paşanın təsirilə Asəfi yenidən təyin olunduğu Kəfə bəylərbəyi vəzifəsindən də azad edilmişdir. Asəfi 1590-cı ildən sonra iki dəfə rəisül-quttablıq vəzifəsinə gətirilmişdir. Bu vəzifəsindən sonra Asəfi haqqında məlumat yox dərəcəsinədir. Onun 1604-cü ildə vəfat etdiyi və Xirqəyi-Şərif Məscidində dəfn edildiyi göstərilir.

Tarixi mənzumə - Şücaətnamə

Asəfinin yeganə əsəri “Şücaətnamədir”. Onun Osmanlının şərq yürüşlərində yaxından iştirakı, dövlət orqanlarında yuxarı vəzifələrə çəkilməməsi adının mənbələrdə az xatırlanmasına imkan vermişdir. Lakin Asəfi nəzm və nəsrə özünə inanan şairdir. Asəfi haqqında XVI əsr tarix və ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən Gelibolulu Əli həm “Künhül-Əxbar”, həm də “Nüsrətnamə” əsərində bəhs etmişdir. Asəfi dini, elmi və ədəbi sahədə özünü yetişdirmiş, Mövlana, Hafiz və Sədidən, Quran ayəsi və hədislərdən mövzuya uyğun iqtibaslarla dini elmlərə və təsəvvüfə vaqif olduğunu göstərmişdir. Asəfi yeri gəldikcə lirik, didaktik və pastoral hekayələrlə əsərini axıcı eləmiş, atalar sözləri, deyimlər, hekayələr, ayələr və hədislərdən istifadə etmişdir. “Şücaətnamə” nəzmlə məsnəvi şəkildə və qazavatnamə formasında qələmə alınmışdır. 6982 beytdən ibarət “Şücaətnamə” qazavatnamə formasında olan mənzum tarixi əsərdir.

“Şücaətnamənin” Türkiyə kitabxanalarında iki nüsxəsi vardır. İstanbul Universiteti Kitabxanasındakı TY. 6043 inventar saylı əsər bir nəsr dibaçə ilə başlayır, nəzm mətnlə davam edir, hərəkəli

sanjaqbeyi. Asefi took part also in Shamakhi battle in 1578 where Ottoman army hardly won victory. Moreover, he joined other military conflicts. In 1582 Osman pasha sent Asefi there to repair Gabala Castle. Sefevyds army became aware of Asefi's entering the city and sieged the city on the spot. Ottoman militaries headed by Asefi defended the castle for a long term. But there was a quarrel amid the Ottoman soldiers. So, Sefevyds convinced falsely the Ottoman soldiers of acceptance of Sultan Murad III the reconcile offer of Sefevyds throne and the end of the war. The Sefevyds army sabred those left the castle and Asefi became captive therein. He lived capture life in Alamut Castle of Sefevyds for three years. He was released from Alamut Castle with the help of his former friend and mate Gazi Geray. Rescue story of Asefi starting from Isfahan ended with Ozdemiroglu Osman pasha, engaged in Tabriz march in Jinis nearby Arzurum in mid 1585. He took part in Tabriz march, reached Tabriz conquest which he wished. He was appointed Kege governor-general providing that to stay under Tabriz protection with statement written to Ottoman sultan. Ozdemiroglu Osman pasha passed away on 29 October, 1585 during his defense of Tabriz. Asefi was fired of his newly-appointed Kege governor-general position because of influence of Farhad pasha bearing a grudge to Osman pasha. Asefi was given position quttab chief twice after 1590. After this position there is almost no information about Asefi. It is shown he died in 1604 and buried in Khirqeyi-Sharif Mosque.

Historical poem - Shujaetname (poem on valour)

“Shujaetname” is only work of Asefi. His close participation in east battles of Ottoman, non-fire in high positions in state bodies caused few cite of his name in the sources. However, Asefi trusted in himself in verse and prose. Gelibolulu Ali, outstanding poet of 16th century history and literature wrote about Asefi in his “Kunhul-Akhbar” and Nusretname” works. Asefi trained himself in the fields like religion, science and literature; showed his being conversant with religious sciences and Sufism with citations from the creation of Mowlana, Hafiz and Sedi, Guran's aye and hadith. Asefi made his work fluent by using gradually lyrical, didactic and pastoral stories; used proverbs, sayings, stories, aye and hadith. “Shujaetname” is written as a distich with verse and qazavatname form. 6982-couplet “Shujaetname” is verse historical work in qazavatname form.

“Shujaetname” has two copies in Turkish libraries. The work No. TY. 6043 at Istanbul University library starts with some poems; verse continues with the text; in total of 289 pages with Naskh script and miniatures. Another copy of “Shujaetname”, No. Revan 1301 kept in the Topkapı Palace Museum is written without miniature and Naskh script. The copy consists of prose poems and verse text and 318 pages.

As is known from Asefi's poems, he completed verse part of the poem in October, 1586 and prose in 1587. The work consists of three parts: introduction, the theme section and khatima part. The in-

nəsx xətti ilə və miniatürlü olaraq 289 vərəqdır. “Şücaətnamə”nin digər Topqapı Sarayı Muzeyi Kitabxanası Revan 1301 inventar sayılı digər nüsxəsi hərəkəli nəsx xətlə miniatürsüz olaraq qələmə alınmışdır. Nüsxə nəsr dibaçə və nəzm mətndən ibarət olub, 318 vərəqdır.

Asəfi şeirlərindən də görüldüyü kimi, əsərin nəzm hissəsini 1586-cı ilin oktyabr ayında, nəsr hissəsini isə 1587-ci ildə bitirmişdir. Əsər 3 hissədən ibarətdir: giriş, mövzunun işləndiyi bölmə, xatimə. Giriş hissəsi 23 beytlik bismillah və tövhid, 6 beytlik nət, 12 beytlik dörd rəşidi xəlifəyə tərif, 27 beytlik Sultan III Murada mədhiyyə və Özdəmiroğlu Osman paşanın tərcümeyi-halından ibarətdir. Mövzusu Özdəmiroğlu Osman paşanın fəthlərini mədh etmək olan “Şücaətnamə” Çıldır döyüşü ilə Özdəmiroğlu Osman paşanın ölümü arasında baş verən hadisələri təsvir edir. Lakin Çıldır döyüşündə ordunun komandanı Lələ Mustafa paşa olduğu üçün əsərin ağazi-dastan hissəsi Çıldır qələbəsi ilə deyil, Osman paşanın sərdar kimi ilk qələbəsi olan Şamaxı qələbəsi ilə başlanır. “Şücaətnamə”nin xatimə hissəsində əsərin yazılışına, bitmə tarixinə dair məlumat verilir və əsər dua ilə başa çatır.

Azərbaycanda ilk dəfə Dos.Dr. Mehmet Rıhtım “Azerbaycan tarihi için kaynak bir eser: Şecaatname ve XVI. asırda Bakü” məqaləsində əsər haqqında geniş məlumat vermişdir. Məqalədə Asəfinin həyatı və yaradıcılığı ilə yanaşı, əsərdəki Bakı qeydləri və miniatürləri işıqlandırılmışdır.

Qəbələnin təsviri

Əsərin tarixi əhəmiyyət daşıyan hissələrindən biri Qəbələ qalasının təsviri və qala ətrafında baş verən hadisələrdir. Qəbələ qalasını qorumaq və təmir etdirməklə vəzifələndirilən Asəfi adəti üzrə qala haqqında daha əvvəllər yazılmış tarix kitablarından məlumat əldə etdiyini qeyd edir. Qaynaqlarla əlaqələndirilərək bəhs edilən qala 1582-ci ildə Asəfi tərəfindən sığınacaq kimi istifadə edilmişdir. Asəfi oxuduğu məlumatlarla qalanın o zamankı vəziyyətini müqayisə edir, oxuduqları və gördükləri arasındakı ziddiyyətdən bəhs edir, qalanın bilindiği kimi möhkəm olmadığını söyləyir. Əsir düşməsinə qalanın pis vəziyyətinə bağlayan Asəfi hərbi baxımdan əlindən gələni etdiyini də yazır.

Asəfi tərəfindən Qızılbaş ordusunun hücumunu müşahidə edən Osman paşa Asəfini sərdar təyin edir və sancaqbəylərindən Qayqı bəyi ona qoşub Qəbələ qalasına göndərir. Şair Qəbələyə göndərilməsinə, dostu vəfanı, ona olan etibarı qələmə alır, sonra Qəbələ qalasının vəziyyətini təsvir edir, mənbələri araşdırdığını, amma qalanın tarixdə yazıldığı kimi möhkəm olmadığından bəhs edir.

Qəbələnin təsviri bu hissədən başlayır:

...Qələdir namı, vəli divarı yok
Küçə, yok divarı, amma darı çok...

trodition comprises 23-couplet bismillah (exclamation used in the beginning of any action) and tohid , 6-couplet slowdown, 12-couplet praise to 4-rashidi caliph, 27-couplet ode for Sultan Murad III and biography of Ozdemiroghlu Osman pasha. “Shujaetname”, the theme of which is to eulogize conquests of Ozdemiroglu Osman pasha describes the events happened between Childir fight and Ozdemiroglu Osman pasha. But since the commander of the troop in Childir fight is Mustafa pasha, the story of the work begins not with Childir victory and Shamakhi victory, but the first victory of Osman pasha as the first viceroy. In khatima part of “Shujaetname” the information is given on writing style and end date of the work and the latter is over with the prayer.

Doc. Mehmet Rihtim gave wide information on the work in article “Source for Azerbaijani history”: Shujaetname and Baku in 16th century” for the first time in Azerbaijan. Along with life and creative activity of Asefi in the article, Baku notes and miniatures in the work are elucidated.

Description of Gabala

One of historically important parts of the work is description of Gabala castle and the events happened around the castle. Asefi whose job was to protect and repair Gabala Castle notes he obtained information on the castle via history books written on the castle previously. The castle which is dealt in connection with the sources was used in 1582 as shelter by Asefi. Asefi compared the situation of the castle of that time with the information he read; dealt with contradictions between what he read and saw; says the castle is not so strong. Asefi connecting his captivation with poor conditions of the castle writes he did his best from military scope.

Osman pasha who observes the attack of Gizilbashlar army (military class in history) with participation of Asefi, declares the latter a viceroy and sent him to Gabala castle together with Gaygi bey from sanjagbeys. The poet describes his dispatch to Gabala, loyalty and confidence to a friend, later situation of Gabala Castle; his explore of sources; weakness of the castle unlike shown in the history: The description of Gabala starts from this part:

It is a castle without the wall,
Without street, but many doors.

Castle surrounded with water,
It is in the middle and water in every side.

Those who knew wrote this event,
How people came by the boat to the town.

1582 Gabala events

When Asefi came to Gabala, he was engaged in the castle's repair and tried to fortify the castle militarily. However, Sefevyds army en-

...Alur imiş qələnin su çevrəsin
Qələ ortada alur su devrəsin

Böylə yazmışlar bilənlər ol dəmi
Şəhrə sandalla varırmış adəmi...

1582-ci il Qəbələ hadisələri

Asəfi Qəbələyə gəldikdən sonra qalanın təmiri ilə məşğul olur və onu hərbi cəhətdən möhkəmləndirməyə çalışır. Lakin Səfəvi ordusu tezliklə qalanı mühasirəyə alır qalada qanlı döyüşlər və aclıq başlayır.

...On səkkiz gün hasili hər qaltəbən
Yürüyüş idüp qoydılar nərdibən

Dəf idərdik gəh tūfəng ü tir ilə
Hər gədikdə cəng idüp şəmşir ilə

Virmədik ol qələnin bir taşını
Düşmənin taşilə yardıq başını

Bellərin bükdü və lakin aclıq
Gitdi qida, qalmadı yoldaşlıq

Niçə günlər yendi tuzsız at əti
Gəldilər "acız" diyu hər nəkbəti

Yürüdülər, Asəfinin üstünə
Aldı hər biri yer ağız dəstinə

Virür idi anlara hər gün bir at
Qane olmazdı yinə ol muhmələt

Bir bölük başilə hep yoldaşları
Qaçdı bir gicə gör ol əv başları...

Hərbi əməliyyatların gedişində Asəfinin ordusundan Gəssani sancaqbəyi Mahmud bəy qızılbaşlara əsir düşür. Onun adından qalaya məktub yazılır ki, Osmanlı və Səfəvi dövlətləri arasında sülh əldə edilib, ona görə də döyüşməyə lüzum yoxdur. Aclıqdan əziyyət çəkən osmanlı əsgərləri bu şaiyəyə inanırlar və Asəfiyə qarşı çıxırlar.

...Anun ağzından yazılmış namələr
Qələyə qarşı idüb həngamələr

Padişaha elçilər gitmiş imiş
Şahı sülh üçün vəkil itmiş imiş

Adına dirlərmış İbrahim xan
Gəldi anın adamı şimdi həməni

circles the castle sooner and bloody fights starts there and starvation takes place.

*Enemies attacked the castle
In 18 days they put the stairs.*

*Defeated we gun or with spear
Fought with sword in any battle.*

*Did not give in the castle's any stone,
Outrun the head with enemy stone.*

*Starvation slouched them
But brothership gone and food spent.*

*Stale horseflesh eaten some days,
Came for the food many misfits.*

*They stormed Asefi
They stormed violently.*

*They were given a horse a day,
Though stayed unsatisfied.*

*Ran one night with division mates,
You should see them...*

Gassani Sanjagbeyi Mahmoud bey from Asefi's army was captivated by Gizilbashlar over the course of military operations. The letter on behalf of his name is written to the castle that truce was gained amongst Ottoman and Sefevyds States and therefore there is no need to fight. Ottoman soldiers suffered from starvation believed in this gossip and resisted against Asefi.

*Letters written on his behalf,
Caused mix-up in the castle.*

*Envoys went to padishah
Advocated the shah for the peace.*

*He was called Ibrahim khan,
He took his supporter too.*

*Our war turned to the peace,
Of truce was many told.*

قلعه
۴

Cəngimiz sülhə mübəddəl eyləmiş
Barışıq babında çox söz söyləmiş...

...Gəldilər həp bir-birə cəm oldılar
Xanəsinə Asəfinin doldular

Didilər biz nə düürüz şəmdən giru
Cəngə niçün baş uruz şimdən giru

Çünki sulh olmuş Qızılbaş ilə Rum
Layih olmaq bizə layiqmi ümum...

Asəfinin qaladan çıxması üçün təzyiqlər göstərilir:

...Yar olmaz kimsəyə, gitdi fələk
Asəfi biçərəyə nitdi fələk

Gəldi qul qardaşlarına ittifaq
Anladı Qayqı bəg anda çox nifaq

Qələdən çıxmağa çün meyl itdilər
Pür yarağ oldılar, andan gitdilər

Didilər gəl çik və yaxud başını
Aluruz qətl idürüz yoldaşını...

Bəzi silahdaşları Asəfiyə deyirdilər:

...Gidəriz bundan qızılbaş olunuz
Anda həm bu dənlü dirlik bulunuz

Bundan əvvəl gitdi bir yoldaşımız
On nəfər yoldaş ilə qardaşımız

Vardığı dəmdə riayət itdilər
Zər kəməx xəncər inayət itdilər

Varuruz anda səni qətl eylərüz
Daxi şimdən sonra bunda neylərüz...

Əgər Asəfi qaladan çıxmasa,
silahdaşları onu ölümlə hədələyirdilər:

...Asəfiyə itdilər cümlə hücum
Qələdən çik git deyu qivm şum

Hasili bunlarla çox cəng eylədi
Hər birisi rəzmə ahəng eylədi

Didilər çik taşraya bin atına
Yök dirsən hazır ol ovqatına...

*All came and one by one
Stuffed into Asefi's house.*

*Said what we say since the evening,
Why to begin the war henceforward?*

*We do generally worthy this
Because truce between Gizilbashlar and Rum.*

Asefi is imposed pressures to leave the castle:

*Fate has already gone
Did not help poor Asefi....*

*Brother slaves became allied
Gaygi bey saw this dissension.*

*Wished to leave the castle.
Armed and gone.*

*They said leave or we kill buddy,
And cut off his head.*

Some of his associates told Asefi:

*We go and become Gizilbashlar,
When we can find vivacity.*

*One mate has gone and our
Brother with ten mates.*

*Observed that when reached,
Gave a dagger on a golden belt.*

*We will come and kill you.
Why we need you hence.*

*If Asefi did not leave the castle, his associates threatened him with
death:*

*All attacked Asefi saying
Leave the castle for you unlucky.*

*He fought with them
Each used to the war in the end.*

*They said ride the horse and go,
Across the city, if no, be careful then.*

Asəfi bu təzyiqlərin qarşısında qaladan çıxmaq məcburiyyətində qalır:

...Qələdən ki çıkdılar çay üstünə
Sorraxərlər aldı tiğın dəstinə

Cümləsi olmuş idi yalın yaraq
Yürüdülər üstünə bi-l-ittfaq

Qayqı bəg gördi ki hal oldu yaman
Atunun ismin qodı can qurtaran

Bırakdı qaçdı Asəfi biçərə
Ağərə atdı getdi ol avarə...

Tək-tənha qalan Asəfi qala yaxınlığındakı bir bataqlığa saplanır
və əsir düşür:

...Gəldi yol üzrə öginə bir bataq
Olmuş imiş aba ol yirlər yataq

Çünki girdi Asəfi ol balçığa
Cümlətən saplandı ol yol balçığa

Yalnız olmayayın didi həman
Atdı çakmaklu tufəngin bi-kəman...

...Hasili aldı tufəngin urmağa
Bir yeka ol vərətlərdən çıxmağa

Ağız utin rəf idüb badı-qəza
Ut evində qalmamış olmuş hata

Kargər olmaduğun gördi ədu
Bir ağuzdan itdilər ana ğlu

Kimi niz ilə kimi şəmşir ilə
Kimi şeşpər ilə kimi tir ilə

Balçık içrə yıkdılar atdan anı
Sanki balçıkdan yapılmış adamı

Dutdılar anı müqəyyəd itdilər
Bənd ilə sərdarədək algətdilər...

Qəbələninin miniatürləri

“Şücaətnamə” əsərində Qəbələ qalasının təsviri verilən üç miniatür vardır. Birinci miniatür 144a vərəqindədir. Qalanın dörd tərəfi su kanalları ilə əhatələnmişdir. Ancaq qabaq hissəsində daşdan böyük və tağvari girişin qarşısından qalaya doğru yol

Asefi was obliged to get out of the castle because of these pressures:

*Gizilbashlar went to the river
Took their arms later.*

*All were with arms,
United attacked him.*

*Gaygi bey saw the situation
Was bad, started to run away.*

*Escaped and left poor Asefi.
Ran away that idle.*

Lonely Asefi shelters in the bog near the castle and was captured:

*There was bog on the road
That served him a bed.*

*Asefi was into the mud,
Was he caught on that way.*

*Said he wished not to be alone
Shot with his gun hammer.*

*He took the gun to shoot,
To end the danger at a time.*

*Happened crash and
Failure was in his house.*

*Enemy attacked him all
Seeing he wasn't useful after all.*

*Some with spear, some with sword,
Some attacked with bows.*

*He was fallen into the mud,
As if he was a person of mud.*

*He caught and tied and brought,
With fastener to the commander.*

Gabala miniatures

In “Shujaetname” work there are three miniatures portraying image of Gabala Castle. The first miniature is on 144a paper format. Fours sides of the castle are surrounded with water channels. Only in front

görünür. Qalanın dörd tərəfində, qala divarları boyunca üçbucaq örtüklü dörd bürc rəsm edilmişdir. Bu bürclərdən hər hansı pəncərə görünmür. Qala divarları xaricdən qırmızı, daxildən mavi, ağ, yaşıl və sarı rəngdədir. 146b və 147b vərəqlərindəki digər iki miniatürdə də eyni memarlıq cizgiləri verilmiş və qala əsasən səhnənin mövzusunə xidmət etmişdir.

1 - “Qəbələ qalası mühasirədə” miniatürü

144a vərəqində rəsm edilmiş miniatürün ölçüsü 15,5×12,1 sm-dir. Rəsmnin ortasında, ətrafı sularla əhatə olunan Qəbələ qalası, qalanın içərisində əlində gürcü tutan Asəfi paşa, sağda qırmızı papaqlı Qayqı bəy oturub, söhbət edir. Qalanın dörd bir tərəfində şəhəri müdafiə edən tufəngli əsgərlər görünür. Qızılbaş əsgərləri dörd tərəfdən qalanı atəşə tutmuşlar. Səma göy rəngdədir. Rəssam şair-sərkərdə Asəfinin Qəbələ qalasını qorumağı olduğu vaxtda qızılbaşlar tərəfindən mühasirə edildiyini təsvir edir. O, səhnənin ortası yerləşdirilən çox bürclü qalanın tamaşaçıya baxan alt hissəsinə əsas giriş qapısını yerləşdirərək, bu qapıdan çıxan yolun quru əraziyə birləşdiyini göstərir. Rəssam səhnənin üst hissəsində ayrı yollardan gələn çayların qalanın ətrafını sararaq alt hissədə birləşdirmiş, tək bir çay kimi davam etdiyini vurğulamışdır. Çay tünd rəngdə təsvir olunmuş, çayın quru ərazilərlə təmasda olduğu yerlərdə rənglərin tonunda dəyişiklik edilmişdir.

2 - “Qəbələ qalasının təslim olmasının müzakirəsi” miniatürü

146b vərəqində rəsm edilmiş miniatürün ölçüsü 15,2×11,5 sm-dir. Rəsm əsərinin ortasında ətrafı sularla əhatə edilən Qəbələ qalası, qala içində üzərlərinə adları yazılan, solda Asəfi paşa, sağda Qayqı bəy oturub. Qalanın içində və sipər yerlərində əsgərlər ətrafı izləyirlər. Qaladan kənarında dörd bir tərəfdə iki nəfərlik qrup halında əllərində kitab tutan gənc qızılbaş əsilzadələri görünür. Bunlardan sağda olanlarının üzərində “Qacar bəyləri” yazısı vardır. Yer bənövşəyi və firuzəyi rəngdədir. Rəssam Qəbələ qalasını bu miniatürdə daha geniş planda təqdim etmişdir. O, bununla qalaya yaxınlaşan səkkiz qızılbaş əsilzadəsini ön plana çıxarmaq istəmişdir. Qalada Asəfi paşa və Qayqı bəy mübahisə edir, qızılbaş əsilzadələri isə əllərində Quran kitabı ilə qalaya yaxınlaşırlar. Onlar qaladakılara sülh niyyətlərini göstərmək üçün Qurana əl basırlar. Bu səhnədə rəssam az olsa da gül təsvirlərinə yer vermişdir. Qalanın memarlıq quruluşu, qalanı əhatə edən çay birinci miniatürə oxşar şəkildə təsvir edilmiş, miniatürülər arasında əlaqə təmin edilmişdir.

3 - “Alayların üsyanı” miniatürü

Bu miniatür 147b vərəqində olub, ölçüsü 21×11,7 sm-dir. Rəsmnin ortasında dörd tərəfi sularla əhatə olunan Qəbələ qalası görünür. Qalanın giriş qapısından quru əraziyə doğru yol

part a road is seen from the arch-like entrance which is the larger than stone. Four towers of triangle cover are drawn in four sides of the castle, along the fortress walls. No window is seen out of these towers. The fortress walls are externally red, internally blue, white, green and yellow. The same architecture features exist in other two miniatures on 146b and 147b papers and the castle served mainly to the scene theme.

1 - Miniature “Gabala Castle in siege”

The size of miniatur drawn on 144a paper is 15,5×12,1 cm. Gabala Castle which is surrounded with the water is described in the picture's middle part; Asefi pasha with mace in his hand inside the castle in the left, and in the right Gaygi bey with red described sittingly and having a talk. The soldiers with the gun who defend the city are seen in four parts of the castle. Gizilbashlar shoot the castle from four sides. The sky is blue. The artist portrays the scene when a poet-warlord Asefi is surrounded by Gizilbashlar instead of defending Gabala Castle. By placing basic entrance door to down part of multi-tower castle towards the audience where the scene's middle part is put, the artist shows the road from this door unites with the off-shore area. He shows the rivers coming from different ways covered the castle upside the scene, united at the bottom part and noted the continuance as an only river. The river is described as of dark colour and the changes are made in the tone of the colours in the sites of intercourse of the river with the off-shore areas.

2 - Miniature “Debate of non-surrender of Gabala Castle”

The size of the miniature on 146b paper is 15,2×11,5 cm. Gabala Castle, covered with water is described in the middle of the drawing, inside the castle there is Asefi pasha in the left and Gaygi bey in the right with their names on them. The soldiers control the surroundings in the castle and sites for shield. Aside the castle, in four parts young Gizilbash aristocrats of two-person group with books in hands are seen. “Gajar beyleri” script (Mr. Gajar) exists over right ones. The ground is violet and turquoise. The painter presented Gabala Castle in a broader design in this miniature. He wanted to show evidently eight Gizilbash aristocrats approaching the castle with this. Asefi pasha and Gaygi bey argued in the castle, Gizilbash aristocrats come up to the castle with Guran in their hands. They put their hands on Guran to show intentions of peace in respect of those in the castle. The painter gave place to flowers less in this scene. Architectural structure of the castle and the river covered the castle are described similiarly with the first miniature and the connection among the miniatures is provided.

3 - Miniature “Alays uprising”

This miniature is on 147b paper and size is 21×11, 7 cm. Gabala castle, four sides of which are surrounded with water is seen in the

uzanır. Qalanın ortasında qırmızı rəngli altıbucaq kətil üstündə outran Asəfi paşa, üsyançıların başçıları, arxasında iki silahdarı, alt hissədə mübahisə edən əsgərlər görünür. Yer firuzəyi, qalanın həm bayır hissəsi, həm də su kənarı bənövşəyi və mavi rəngli, üzərində müxtəlif gül topaları vardır. Rəssam qalanın içərisində baş verən hadisələrə diqqəti çəkmək üçün digər iki miniatürə nisbətən qalanı daha böyük formada verir. O, Asəfini tək göstərməklə onun meydanda tək qaldığını göstərmək üçün təsvir etmişdir.

Nəticə

Asəfinin “Şücaətnamə” əsərindəki miniatürlər Qəbələ qalasının bizə bəlli olan ilk və yeganə görüntüləridir. İndiyədək Qəbələ qalasının heç bir təsviri Azərbaycan tarixşünaslığına bəlli olmadığı üçün bu miniatürlər böyük əhəmiyyət daşıyır. Düzdür, rəssamın əsas məqsədi qalanı təsvir etmək olmamışdır, onu Asəfinin başına gələn hadisəni oxucuya çatdırmaq maraqlandırmışdır. Lakin Asəfinin mətnini yaxşı mənimsədiyi və Qəbələ qalası haqqında əlavə bilgilərə malik olduğu qalanın müasir real görüntüsünə yaxınlaşdırılmışdır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Dündar H. Rahimizade İbrahim (Harimi) Çavuşun Gence Fetiħnamesi adlı əsərinin transkripsiyonu və kritizasyonu, yüksək lisans tezi. Kocatepe Universiteti. Afyon: 2006, 98 səh.
2. Eroğlu S. Asəfinin Şəcaatnamesi (İnceleme-metin), doktora tezi. Uludağ Universiteti. Bursa: 2007, 594 səh.
3. Eroğlu S. Asəfinin Şəcaatname mesnevisi // Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/7 Fall 2009, səh. 253-297.
4. Eravci M.H. Osmanlı-Safevi Münasebetləri ilə ilgili Türkçe Kaynaklar // Türkiyat Araştırmaları, səh. 249-260.
5. Kaya G. Resimli bir Osmanlı tarihi: Asəfi Paşanın Şəcaatnamesi, yüksək lisans tezi. Uludağ Universiteti. Bursa, 2006, 289 səh.
6. Rihtim M.M. Azərbaycan tarixi üçün kaynak bir əsər: Şəcaatname və XVI. əsrdə Bakı // Journal of Qafqaz University, Number 20, 2007, səh. 34-42.
7. Topal A. Asəfinin Cezire-i Mesnevi adlı əsəri və bu əsərdə yer alan mesnevinin ilk on sekiz beytinin tərcüməsi // Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/7 Fall 2009, səh. 603-618.
8. Üzümcü H. Zafer-name-i Ali paşa (transkript və dəyərləndirmə), yüksək lisans tezi. Afyonkarahisar Kocatepe Universiteti. Afyonkarahisar, 2008, 104 səh.

middle of the picture. A road stretched from the entrance door towards the off-shore road. Asefi pasha sits on red hexagon stool in the middle of the castle, the rebels' leaders, two companion-in-arms in the back, the soldiers having conflicts at the bottom part. Various turquoise piles of flowers exist on the ground, violet and blue outside the castle and edges of water and on surface-different pile of flowers. The painter describes the castle larger than other two miniatures in order to attract attention to the events happened inside the castle. He described Asefi alone to show his remaining alone in the square.

Summary

The miniatures in “Shujaetname” work by Asefi are the first known and only views Gabala Castle. These miniatures assume great importance since not any image of Gabala Castle is known to historiography of Azerbaijan up to date. In fact the basic purpose of the artist was not to describe the castle, but to bring the event which happened to Asefi, to the reader. But it makes us closer to real modern view of the castle with Asefi's study well and mastering extra knowledge on Gabala Castle.

Used bibliography

1. Transcription and critization of “Ganja's conquest” work by Dundar H. Rahimizade Ibrahim (Harimi) Chavush, high school thesis. Kocatepe University. Afyon: 2006, p. 98.
2. Eroglu S. Asefi. “Shujaetname” (text review), doctoral thesis. Uludag University. Bursa: 2007, p. 594.
3. Eroglu S. Asefi. “Shujaetname distich // Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/7 Fall 2009, p. 253-297.
4. Eravci M.H. Turkish sources on Ottoman-Sefevyds relations // Turkiyyat Researches, p. 249-260.
5. Kaya G. “. Illustrated Ottoman history: Shujaetname of Asefi Pasha, high lyceum thesis. Uludag University. Bursa, 2006, p. 289.
6. Rihtim M.M. “Source for Azerbaijani history”: Shujaetname and Baku in 16th century // Journal of Qafqaz University, No. 20, 2007, p. 34-42.
7. Lame A. Asafi's work “Jezire-i Mesnevi” and transation of the first 18 couplets in distich in this work // Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/7 Fall 2009, p. 603-618.
8. Vine-grower H. Zafer-name-i Ali pasha (transcription and estimation), high lyceum thesis. Afyonkarahisar Kocatepe University. Afyonkarahisar, 2008, p.104

> QƏBƏBLƏ QALASI

> GABALA CASTLE

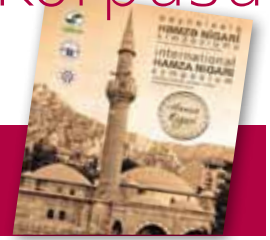

Qarabağdan Amasiyaya Könül Körpüsü

BEYNƏLXALQ HƏMZƏ NİGARI

simpoziumu

> International Hamza Nigari Symposium "Bridging Soul from Karabakh to Amasia"

31 may - 1 iyun 2012 tarixlərində MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi, Qafqaz Universiteti Qafqaz Araşdırmaları İnstitutu, Amasiya Valiliyi, Amasiya Bələdiyyəsi, Amasiya Universiteti və Azərbaycan Türkləri Kültür, Sanat və Dayanışma Dərnəyinin birgə təşkilatçılığı ilə Türkiyənin Amasiya Universitetində "Qarabağdan Amasiyaya Könül Körpüsü – Beynəlxalq Həmzə Nigari Simpoziumu" keçirilmişdir.

Mayın 31-də simpoziyumun açılış mərasimində Azərbaycan Türkləri Kültür, Sanat və Dayanışma Dərnəyinin sədri Mütəllib Ulutanrıverdi, həmin dərnəyin fəxri üzvü Orhan Kayıhan, MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin sədri Fariz Xəlilli, Amasiya Universitetinin rektoru, professor Metin Orbay, Giresun Universitetinin rektoru, professor Aygün Attar iştirakçıları salamlayaraq Həmzə Nigarinin ömür yolu və yaradıcılıq fəaliyyəti haqqında mülahizələrini paylaşmışlar. Açılış mərasimində çıxış edən natiqlər Qarabağ mövzusunun xüsusi olaraq dilə gətirməklə gələcəkdə Həmzə Nigari Simpoziyumlarından birinin Qarabağda təşkil olunması arzusunu ifadə etmişlər. Nəzərə çatdırılmışdır ki, Qarabağın ədəbi-mədəni irsinin Amasiyada Həmzə Nigari ilə davam etdirilməsi türk dünyası tarixində böyük hadisədir və bu problemin araşdırılmağa hər zaman ehtiyac duyulur.

Simpoziumdakı çıxışında Azərbaycan Respublikasının millət vəkili Qənirə Paşayeva demişdir: Amasiya XIX əsrdə Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindən köç edən insanlara qucaq açmışdır. Ama-

International Hamza Nigari Symposium "Bridging Soul from Karabakh to Amasia" was co-organized on 31 May-1 June, 2012 by MIRAS Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage, Caucasus Research Institute of Qafqaz University, Amasia Governorship, Amasia Municipality, Amasia University and Azerbaijani Turks Culture, Art and Support Association in Amasia University.

On 31 May at the opening ceremony of the symposium chairman of Azerbaijani Turks Culture, Art and Support Association, Mutallip Ulutanrıverdi, honorary member of the Association, Orhan Kayıhan; chairman of MIRAS Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage, Fariz Khalilli; rector of Amasia University, Professor Metin Orbay; rector of Giresun University, Professor Aygun Attar welcomed the guests and shared their views on life and creative activity of Hamza Nigari. Stating Karabakh theme in accent, the speakers expressed the will to arrange the other Hamza Nigari symposium in Karabakh. There was said that continuance of Karabakh literary heritage in Amasia with Hamza Nigari is a great event in Turkic world history and thereby there will be felt need for its research.

MP of the Azerbaijan Republic, Ganira Pashayeva said in her speech: "Amasia sheltered people migrated in 19th century from various areas of Azerbaijan. Amasia is the space of our pride and dignity. There is

siya bizim üçün qürur və fəxr bölgəsidir. Bu gün Həmzə Nigarini təkcə anmaq yox, gənclərə lazımı şəkildə anlatmaq, onun zəngin elmi-nəzəri irsinə sahiblənmə duyğularının aşılamaq gərəkdir. Nigari qazi kimi qazi, elm adamı kimi elm adamı, könül adamı kimi könül adamı olmuşdur.

Simpoziumun açılış mərasimində İstanbul Universitetinin professoru, tanınmış təbib İbrahim Yıldırım və Qafqaz Universitetinin Qafqaz Araşdırmaları İnstitutunun direktoru Mehmet Rıhtımın Həmzə Nigarinin ömür yolu, ədəbi irsi yaradıcılığı ilə bağlı tədqiqatlar və bu sahədə qarşıda duran vəzifələrə dair geniş məruzələri dinlənmişdir. Natiqlər Həmzə Nigari irsinin qorunması və təbliği məqsədilə həm Amasiyada, həm də Azərbaycanda muzey və mərkəzlər yaradılması zamanının yetişdiyini dilə gətirmişlər.

İyunun 1-də simpozium iki bölmədə öz işini davam etdirmişdir. Bölmə iclaslarında Azərbaycan və Türkiyədən olan 50-dən çox ədəbiyyatşünas, dilçi, mənbəşünas, tarixçi, folklorşünas, memar, filosof alimlərin və digər elm adamlarının Şərq fəlsəfəsi, Həmzə Nigarinin dövrü, həyatı, poetikası, müəllimləri, ədəbi irsində Qarabağ ruhu, divan ədəbiyyatı, siyasi və mədəni həyatın səhifələri, dil və ədəbi özəlliklər, üslub xususyyətləri, XIX əsr İslam bölgəsinə təsir, şeiriyyətin seyri və mənəvi-mədəni tarixin təsviri mövzuları ətrafında məruzələri dinlənmişdir. Simpozium zamanı Həmzə Nigarinin divanından səsləndirilən parçalar dinləyicilərin ruhunu oxşamış, onlara Qarabağ acısını canlı şəkildə bir daha yaşatmışdır. MİRAS İctimai Birliyi adından tədbirin fəxri qonaqlarına xüsusi hədiyyələr təqdim olunmuşdur.

Azərbaycanın xalq musiqiçiləri və rəqqasları simpozium iştirakçıları qarşısında və Amasiya şəhərinin Şahzadələr meydanında maraqlı proqramla çıxış etmişlər.

Simpozium iştirakçıları Amasiya şəhərinin tarixi və görməli yerlərini ilə, o cümlədən Həmzə Nigari və İsmayıl Şirvaninin türbələrini ziyarət etmişlər.

Amasiya valisi Abdil Celil Öz və Amasiya Universitetinin rektoru Metin Orbay Azərbaycan nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Simpozium çərçivəsində keçirilən tədbirlər Türkiyə mediasında geniş işıqlandırılmış, açılış mərasimi isə TRT AVAZ kanalı ilə canlı yayımlanmışdır.

urgency of explaining Hamza Nigari to youth along with perceiving himself today; encouraging senses of hosting rich scientific and theoretical heritage. Nigari is a truthful confessor, scholar and person".

The wide reports of Professor of Istanbul University, well-known physician Ibrahim Yıldırım and director of Caucasus Research Institute of Qafqaz University, Mehmet Rıhtım on studies on Hamza Nigari's life and literacy and obligations in this domain were heard at the symposium's opening. They noted it is high time for establishment of museum and centers both in Amasia and Azerbaijan in order to preserve and propagate Hamza Nigari heritage.

On 1 June the symposium continued in two sections. More than 50 literature specialists, philologists, source studies experts, historians, specialists in folk-lore, architects, philosophers and other scholars from Azerbaijan and Turkey made reports on east philosophy, time, life, poetry, teachers of Hamza Nigari, Karabakh spirit in his literature heritage, Divan (selected poems of a poet) literature, pages of political and cultural life, language and literary peculiarities, language and stylistic features, impact on 19th century Islamic space, description of poetry and moral and cultural history. The parts from Hamza Nigari Divan sounded during the symposium made the listeners feel Karabakh pain lively.

Special presents were granted to the honorary guests of the event on behalf of MIRAS Social Organization.

Folk musicians and dancers from Azerbaijan made interesting performance in front of the symposium participants in Princes square of Amasia City.

The symposium participants visited historical places and places of interest of Amasia City, as well as tombs of Hamza Nigari and Ismail Shirvani.

Amasia governor Abdil Jalil Oz and rector of Amasia University Metin Orbay accepted the Azerbaijani delegation.

The events held within the symposium were elucidated in Turkish media and the opening ceremony was live broadcasted via TRT AVAZ TV channel.

MİR HƏMZƏ NİGARİ: AMASYADAN QARABAĞA BİR KÖNÜL KÖRPÜSÜ

> MIR HAMZA NIGARI- BRIDGING SOUL FROM AMASIA TO KARABAKH

Əvvəla sizə 7500 illik bir şəhərdən - Amasyadan danışmaq istəyirəm. Bu şəhər dağları, tarixi abidələri, suları və sevgiləri ilə nadir bir incidir. Dünyada heç bir şəhər Amasya qədər dağlarla qucaq-qucağa ola bilməmişdir. Burada insanlar dağlardan güc alar, dağları aşmaq üçün güc toplayarlar. Hardasa bütün əfsanələr dağlar və sular haqqındadır. Məsələn "Fərhad və Şirin" hekayəsi dağı yarmaq və suyu gətirmək motivi üzərində qurulmuşdur. Sizə indi də Azərbaycanda doğulmuş, Amasyada yetişmiş çox əhəmiyyətli bir şəxsiyyətdən danışmaq istəyirəm. Bəlkə də adını heç eşitməmişiniz, amma buna təəccüblənməyin mənası yoxdu, çünki ölkəmizdə tarixinə maraq göstərən insanlar olduqca azdır. Yəni sadəcə siz olmayacaqsınız bu adı ilk dəfə eşidən.

First of all I want to talk about Amasia, a city with 7500-year history. This city is a unique pearl with its mountains, historical monuments, flowing water and love. No city in the world could be compared with Amasia for such a dense association with mountains. People used to get power from the mountains to climb them. Almost all legends are about mountains and flowing water in Amasia. For instance, story "Farhad and Shirin" was made on the motif of cleave the mountains and bringing the water.

I want to speak now about a very important person born in Azerbaijan and grown up in Amasia. You perhaps did not hear his name, but it is not a surprise. Because very few people in our country are interested in history. Not only you will hear this name for the first time.

Mir Seyyid Həməzə Nigaridir haqqında bəhs etmək istədiyim adam.

Bəs Həməzə Nigari kimdir?

1815-1885-ci illər arasında yaşamış bir alimdir.

Türk və Fars dillərində divanı olan bir şairdir.

"Nigarnamə" adlı bir məsnəvisi olan mövlanədir.

Hərtərəfli bir şəxsiyyətdir, hərəkətli bir insandır.

Ruslarla savaşmış bir İmam Şamildir.

Doğulduğu Qarabağı üçün darıxan vətən sevdalısıdır.

Amasyanı yurd bilən və yurdunu işığa boğan bir ziyahdır.

Amasyanı Qarabağa bağlayan könül bağıdır.

Türkiyə ilə Azərbaycana bir can edən candır.

Din üçün ən çətini söyləyən qorxmaz bir ziyalıdır.

Vətənidən sürgün olunmuş bir peyğəmbər aşiqidir.

That person is Mir Seyyid Hamza Nigari.

But who is Hamza Nigari?

Hamza Nigari is a scientist who lived in 1815-1885 years.

Hamza Nigari is a poet who has Divan (selected poems) in Turkish and Persian languages.

Poet having "Nigarnamə" distich.

Universal and agile person.

Imam Shamil fought with Russians.

Hamza Nigari, enamoured of Karabakh missed the native land.

An intellectual considering Amasia his Motherland.

The soul tie bridging Amasia and Karabakh.

A soul making Turkey and Azerbaijan one spirit.

A brave intellectual saying religion is the most difficult.

Hamza Nigari charmed with Prophet, who expelled from his Motherland.

Doğru sözlərinə görə doqquz kənddən qovulmuş cəsərtli bir adamdır.

Şiə-sünnü ixtilafının ən orta nöqtəsidir.

Şeirdə Füzuli, təssvvüfdə Hacı Bektaş, məsnəvidə Mövlanədir.

Unudulmuş bir mədəndir.

İsmayıl Şirvani ırmağının Anadolunu sulayan ən gur qoludur.

Nəqşibəndilik yolunun kilometr daşdır.

Peyğəmbərimizin zəncir qəbul etməyən aşiqi-şeydasıdır.

Dünən kommunizmin dirənc nöqtəsi idi, bu gün vəhşi kapitalizmin qurtuluş ipidir.

Allah dostudur.

Mənim babalarım təxminən 150 il əvvəl "Qalxın uşaqlar, Mir Həmzə Türkiyəyə gedif, biz niyə dururux" deyərək yola düşmüşlər. İsmayıl Siracəddin Şirvaninin olduğu Amasyaya köçmüşlər. Eyni kökdən gəldikləri üçün tez qaynayıb-qarıxmışlar.

Təəssüf ki, aradan keçən zaman, indiki insanlarımızı babalarımı və Mir Həmzə Nigarini unutturmuş, Azərbaycan ilə bağları qopma nöqtəsinə gətirmişdir. Bundan bir il əvvəl Azərbaycan Kültür Sənət və Dayanışma Dərnəyini quraraq, zaman içinde

A brave person expelled from nine villages for his truthful words.

The medium point of Shiah and Sunnite discord.

Fuzuli in poem, Haji Bektash in Sufism, Movlana in distich.

Forgotten mine.

The most brisk branch of Ismayil Shirvani River watered Anatolia

Kilometer stone of ornamentation way.

Our prophet's madly in love without chain.

Yesterday it was persistence point of communism, today is rescue of wild capitalism.

Friend of Allah.

Nearly 150 years ago my grandfathers moved to Amasia where Ismail Sirajaddin Shirvani resided 150 years ago by saying "Stand up guys, Mir Hamza went to Turkey, let's go too". They mixed very easily because of belonging to the same root.

Regretfully, the passed time made the people to forget grandfathers and Mir Hamza Nigari and made ties with Azerbaijan to break up.

We tried to enliven our culture become withered for time by establishing Azerbaijani Turks Culture, Art and Support Association

a year ago. For this purpose we co-organized "Bridging Soul from

solan mədəniyyətimizi yenidən canlandırmağa çalışdıq. Bu məqsədlə Miras İctimai Birliyi ilə ortaq təşkil etdiyimiz "Qarabağdan Amasyaya könül köprüsü - Mir Həmzə Nigari Simpoziumu" ilə istəyimizə çatmışıq. Bu körpünün Amasyadakı ayağı Azərbaycan Türkləri Kültür Sənət və Dayanışma Dərnəyi, Azərbaycandakı ayağı isə Miras İctimai Birliyidir. İnşallah ayaqları könül təməlləri üzərində qurulan bu körpü üzərində qısa zamanda bir millət iki dövlət arasındakı bağlar güclənəcək, solmağa üz tutan mədəniyyətimiz canlanacaq, yeni nəsil babalarını tanımaq fürsəti tapacaqlar. Mir Həmzənin mayasını çalan birlik və bərabərlik sevgisi əsl anlamını tapacaqdır.

Muttalip ULUTANRIVERDİ

Azərbaycan Türkləri Kültür Sənət və

Dayanışma Dərnəyinin sədri

Karabakh to Amasia- International Hamza Nigari Symposium" together with MIRAS Social Organization and achieved our goal.

This bridge's end in Amasia is Azerbaijani Turks Culture, Art and Support Association and in Azerbaijan-MIRAS Social Organization. The ties between one nation and two states will be strengthened via the bridge, the end of which was set up on the soul basis; our culture which became pale will revive and the new generation will find the opportunity to know their fathers. Unity and equality love which leavened Mir Hamza will find its real sense.

Muttalip ULUTANRIVERDİ

Chairman of Azerbaijani Turks Culture,

Art and Support Association

BALAKƏNİN TARİXİ-MEMARLIQ ABİDƏLƏRİ

> HISTORICAL AND ARCHITECTURAL MONUMENTS OF BALAKAN

Inarə Orucova

Azərbaycan Müəllimlər İnstitutu, tələbə

Inara Orujova

Azerbaijan Teachers Institute, student

Balakən rayonu Böyük Qafqazın cənub ətəklərində, Azərbaycan Respublikasının şimal-qərbində yerləşir. Balakən tarixi mədəniyyət abidələri ilə zəngindir. Antik dövrlərdən XIX əsrə qədər dövrü əhatə edən Balakən abidələrində arxeoloji tədqiqatlar aparılmamış, bölgə arxeoloji baxımdan az öyrənilmişdir.

Balakən rayonunun Kortala kəndinin Qarahacılı obasında Xəncəritən qobu adlanan antik yaşayış yerində kəşfiyyat qazıntıları aparılmışdır. Tədqiqatlar zamanı buradakı qəbiristanlıqdan gil təkne qəbirlər aşkar olunmuşdur. Bu tapıntılar Yaloylutəpə mədəniyyətinə (e.ə. IV-I əsrlər) aiddir.

V-XI əsrlərə aid edilən çoxsaylı xristian məbədləri də Albaniyada xristianlığın geniş yayıldığını göstərir. Belə ki, V yüzilliyin sonlarında Alban hökmdarı Mömin Vaçaqanın dövründə xristianlıq dövlət dini kimi geniş təbliğ olunmağa başlanır, təntənəli dini tədbirlər keçirilir və çoxlu kilsələr tikilirdi. Balakəndə həmin dövrlərə aid Katex, Mazımçay, Cicixana, Darvaz məbədləri vardır.

Balakən region is located in south feet of Great Caucasus Mountains and north-west of the Republic of Azerbaijan. Balakən is rich with historical and cultural monuments. The archaeological explorations were not done in Balakən monuments in the period since antique age to 19th century and the region was poor explored from archaeological term.

Explorations were done in antique dwelling called Khanjaritan Qobu in Garahajili hamlet of Kortala Village, Balakən region. Clay trough graves were revealed from the cemetery during the researches. These finds belong to Yaloylutepe culture (4-1st century B.C). Many Christian temples of 5-11th century show wide spread of Christianity in Albania. Thus, during the time of Albanian ruler, pious Vacahagan in late 5th century Christianity starts to propagate widely as an official religion; pompous religious events are held and a lot of churches are built. There are Katekh, Mazimchay, Jijikhana, Darvaz Temples of

Katex kəndi ərazisində Katex şəlaləsindən yuxarıda, Gərəkli kəndinin ərazisində, Humbul çayının sol sahilində, məşhur Pəri qalasından 8 kilometr yuxarıda el arasında “Dağılmayan kilsə” və “Dağılan kilsə” adı ilə tanınan iki kilsə vardır.

Təxminən həmin dövrə aid olan müdafiə istehkamlarından biri Böyük Səddir. Mənbələrdə Səddin şimaldan hücum edən tayfaların gözlənilməz həmlələrinin qarşısını almaq məqsədilə tikildiyi bildirilir. Humbul çayının sağ sahilindəki nəhəng təpədə tikilmiş “Pəri Qala”, “Katex Səddi” də məhz bu dövrdə həmin məqsədlə tikilmişdir. Poştbinə kəndi ərazisində, Gürcüstanla sərhədə yaxın yerdə unikal bir qalanın divarları qalmaqdadır.

Katex kəndində ölçüləri çox kiçik olsa da Abşerondakı Mərdəkan və Ramana qalalarına bənzər (xüsusilə baş hissəsi)

those ages in Balakan. Two churches known as “Non-destroyed church” and “Destroyed church” exist upside Katekh Waterfall in Katekh Village, in the area of Gerekly Village, left bank of Humbul River, 8 kilometer up famous Peri Castle. One of defense fortifications of nearly that age is Great Wall. It is said in sources that the Great Wall. is built with the purpose to prevent unexpected attacks of the tribes from the north. “Peri Castle” and “Katekh Barrier” built in a huge hill in right bank of Humbul River were built mainly to this end. The walls of a unique castle are preserved in the place near the border with Georgia and in the area of Poshtbin Village. There are guard points similar Mardakan and Ramana Castles (especially head part)

nəzarətçi məntəqələri vardır. Bu nəzarətçi məntəqələrindən – qüllələrdən ərazini müşahidə etmək, gəlib – gedəni, düşmən hücumunu izləmək məqsədi güdüldü. Bu qüllələr formaca dördkündür və 4 mərtəbəlidir. Mərtəbələr pərdi qoyulan yerlərdən bilinir. Pərdilərin üstü isə taxta ilə döşənirdi. Qüllənin yuxarı mərtəbələrinə qalxmaq üçün asma nərdivanlardan istifadə olunurdu. Bu qüllələr yerli material olan çay daşlarından kirəc məhlulu ilə hörülmüşdür.

XVIII əsrdə bu bölgənin əhalisi Qafqazın tarixində çox nüfuzlu rol oynamış, hətta Tiflis şəhərini tutaraq, böyük hərbi qənimət və bac almışdır. İslamla bağlı məbədlər, türbələr, məscid və minarələr məhz bu dövrdə daha çox tikilmişdir. Balakən rayonunun mərkəzində olan 45 metrlik minarəsi olan Cümə Məscidi, Katex, Tala məscidləri də bu memarlıq məktəbinin nadir incilərindən biridir. Bu memarlıq məktəbinin işini təbiətin möcüzəsi olan, VI əsrdə tikilmiş nəhəng Səddin dibində bitən çoxəsrlik dağdağan ağacı tamamlayır.

XIX əsrdə burada nəqşbəndi təriqəti geniş yayılmışdı və onun ələmətləri indi də yaşamaqdadır. Katex kəndində bu təriqətin bir çox öncülləri yetişmişlər. Katexdə XVIII əsrin ikinci yarısında tikilmiş və yarıruçuq şəkildə hələ də qalan təhsil və ibadət yerləri vardır.

Katex kəndində yolun üst tərəfində 3 belə qalaça – nəzarətçi məntəqəsi vardır ki, bunlardan sonuncusunun yaxınlığında kiçik məscid və türbə vardır. Bu cür türbə və bir az böyük qəbiristanlıq Katexdəki Sofu ziyarətgahı yaxınlığında da vardır. XIX əsrin ortalarında tikildiyi göstərilən bu abidələr nəqşbəndliyin həmin bölgələrdə yayıldığı dövrüdür.

Balakəndə aparılacaq arxeoloji, etnoqrafik və epiqrafik araşdırmalar bu bölgənin tarixi və mədəniyyətinin öyrənilməsində mühüm addım olacaqdır.

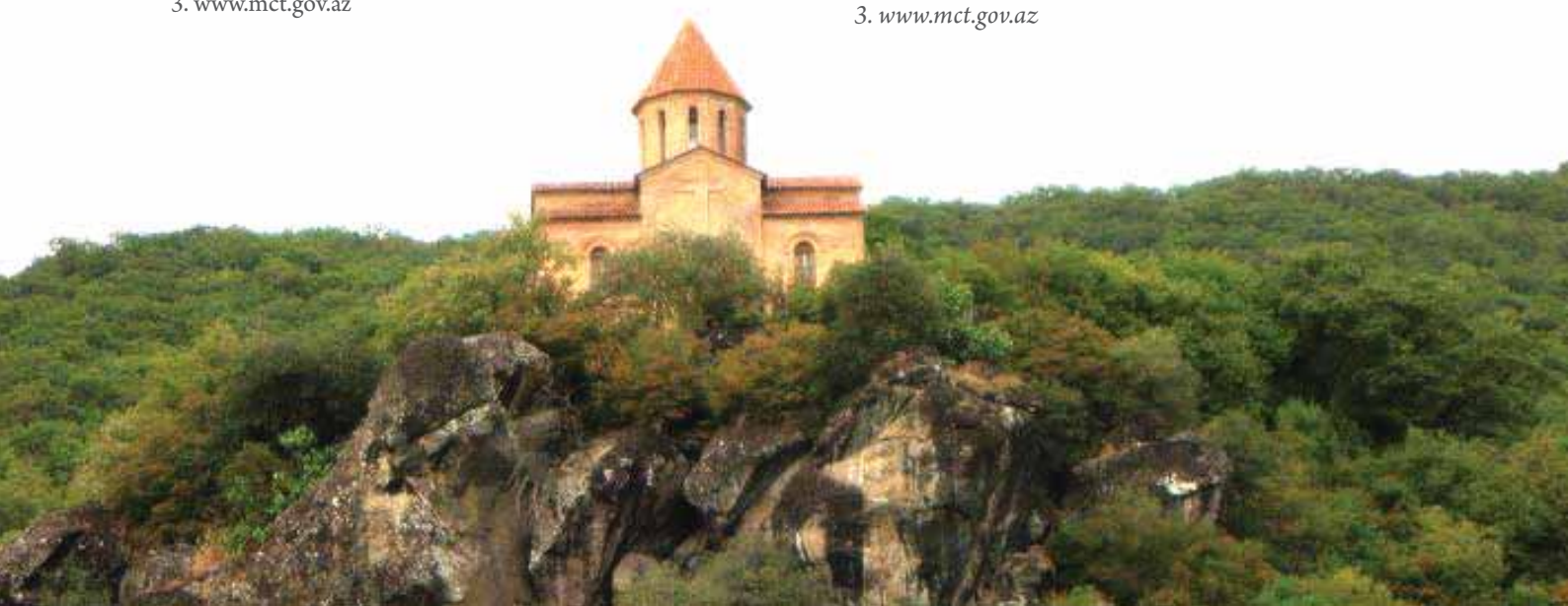
İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Məmmədli A., Carullahoğlu V. Balakən-Zaqatala bölgəsinin qədim tarixi abidələri. Bakı: 2002.
2. Rıhtım M.M., Xəlilli F.S. Mövlanə İsmayıl Siracəddin Şirvani və Qafqazlı müridlər. Bakı: CBS, 2011.
3. www.mct.gov.az

in Absheron in Katekh Village though of small sizes. Those guard points-towers aimed at observing the area and following the visitors and the hostile attack. These towers are square form and four-storey. The floors are known from the perdi (cut wood) sites. The surface of perdi is planked with wood. In order to go upstairs to the tower, pendent stairs were used. The towers are built by gyps of local material, river stones. The population of this region played an influential role in the Caucasus history in 18th century, even seizing Tbilisi City, caught large amount of military spoil and taxes. Temples, tombs, mosques and minarets on Islam are built mainly in this period. Juma Mosque with 45-meter minaret in the regional center, as well as Katekh and Tala Mosques are also rare pearls of this architecture school. The work of this architecture school is completed with century-old hackberry tree, which is a nature wonder and grown in the feet of the huge Wall, built in 6th century. In 19th century ornamentation sect was widely spread there and its signs are preserved. A lot of leaders of this sect grew up in Katekh Village. Some educational and prayer institutions exist still which were built in second half of 18th century in Katekh and kept tumble-down. Three such fort-guard points exist in roads' upper part in Katekh Village, a small mosque and tomb are situated near the latter. There are this kind of tombs and a larger cemetery near Sofu pilgrimage in Katekh. The monuments were built in mid 19th century, the period ornamentation was spread in those regions. Archaeological, ethnographic and epigraphic researches to be conducted in Balakan will be important step in study of this region's history and culture.

Used bibliography:

1. A. Mammadly, V. Jarullahoglu. Old historical monuments of Balakan-Zagatala region. Baku: 2002.
2. M.M. Rihtim, F.S. Khalilli. "Mowlana Ismayil Sirajaddin Shirvani and Caucasian Followers" Baku: CBS, 2011.
3. www.mct.gov.az

> DİDİVAN QÜLLƏSİ, ŞƏMKİR

> DIDIVAN TOWER, SHAMKIR

Bərdə türbəsi

> Barda Tomb

Rəşad İbrahimov
Tarixçi

XIV əsrdə Bərdədə iki qülləvari türbə tikilmişdir ki, onlardan biri dövrümüzə qədər qalmışdır. Elmi ədəbiyyata 1322-ci il tarixli Bərdə türbəsi adı ilə daxil olan abidənin nə vaxt və kim tərəfindən tikildiyi üstündəki kitabələrdən məlumdur.

Bərdə türbəsi hələ XIX əsrdən tədqiqatçıların diqqətini cəlb etmişdir. 1848-ci ildə Bərdəni ziyarət etmiş məşhur şərqşünas Xanikov abidə üzərindəki kitabələri oxumuş və bu kitabələr daha sonra 1861-ci ildə Bərdədə olmuş akademik Dorn tərəfindən nəşr edilmişdir. Akademik Dorn Bərdə türbəsinin təsvirini də nəşr etmişdir.

Bərdə türbəsi qülləvari türbələrə xas quruluşda olub, yeraltı və yerüstü hissədən ibarətdir. Türbənin yeraltı hissəsində qəbir vardır. Türbənin bu hissəsi vaxtilə günbəzlə örtülü olmuş və içərisi kaşidan quraşdırılma

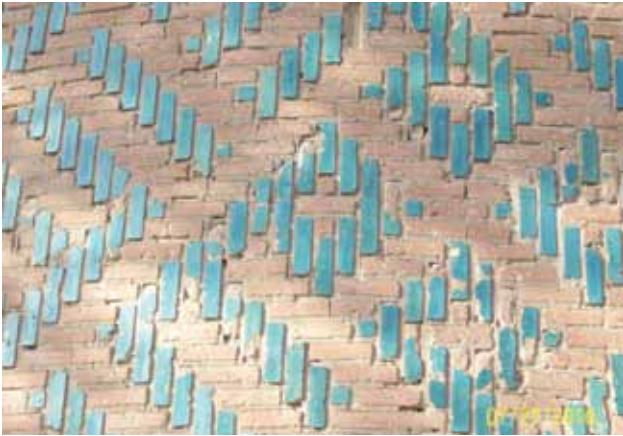
Rashad Ibrahimov
Historian

In 14th century two tower-like tombs were built in Barda and one of them remained till our age. The date and builder of the monument, which entered scientific literature as 1322-year Barda Tomb are known from the epitaphs over that. Barda Tomb attracted the re-

searches' attention since 19th century. Khanikov, a well-known orientalist who visited Barda in 1848 read the monument's epitaphs and these epitaphs later were published by Academician Dorn, who had been in Barda in 1861. Academician Dorn published also the picture of Barda Tomb.

Barda Tomb is in the design of tower-like tombs, consist of underground and overhead parts. A corpse is buried underground part of the tomb. This part of the tomb was one time covered with the cupola and inside patterned with ornaments made of the tile. They entered the tomb through the road of dromos design from north.

**Quruluşu və bəzəyi
etibarilə Bərdə
türbəsinin ən
maraqlı kompozisiya
unsurlarını Şimal
və Cənub tərəflərdə
yerləşmiş iki portal
(baştağ) təşkil edir.**

ornamentlərlə bəzədilmişdir. Sərdabəyə şimal tərəfdən dromos quruluşlu yol vasitəsi ilə daxil olmuşlar.

Türbənin yerüstü hissəsi isə üç əsas memarlıq elementindən əmələ gəlir: daşdan hörülmüş kürsülük, dairəvi gövdə və çadırvari günbəz. Sahəsi etibarilə ən çox yer tutan bəzək ünsürü silindrik gövdəni örtən və firuzəyi kaşidan quraşdırılmış kitabədir. Kürsülükdən başlayaraq yuxarıdakı haşiyəyə qədər səkkiz metr yarımlıq bir hissəni örtən və firuzəyi kaşı ilə qırmızı kərpicin əlaqələndirilməsindən yaranan bir kompozisiyadan əmələ gələn bu kitabə 200 dəfədən artıq "ALLAH" sözünü naxış şəklində təkrarlayır. Türbənin gövdəsini örtən yazılı səthdən sonra ornament, daha sonra bir metr hündürlüyündə geniş kitabə qurşağı yerləşir. Bu kitabənin yeri qara rəngli kaşidan, yazılar isə ağ rəngli kaşidan quraşdırılıb. Kitabə qurşağından sonra günbəzə keçid təşkil edən 3 yaruslu stalaktit kəməri yerləşdirilmişdir. Bu stalaktitlərin daxili səthləri də rəngli həndəsi ornamentlə örtülmüşdür. Stalaktit qurşağından sonrakı konusəkilli günbəzin səthi də qırmızı və firuzəyi kaşidan ibarət həndəsi ornamentlərlə örtülü olmuşdur.

Overhead part of the tomb is comprised of three main architectural elements: floor built of the stone, circular trunk and tent-like cupola. An epitaph covers the decor element cylindrical trunk which is the largest space and made of turquoise tile. The epitaph covered 8, 5 meter part from the floor till the upper margin and made of the composition of coordination of turquoise tile and red brick revises word "ALLAH" more than 200 times with ornament. Ornament exists following written surface which covers the tomb trunk and a bit later a large epitaph girdle in one-meter height. This epitaph is made of black tile and the scripts are of white tile. After the epitaph girdle, 3-layer stalactite belt which lets access to the cupola, exists. Inner surfaces of these stalactites are covered with colourful geometrical ornaments. Following stalactite girdle, the surface of conical cupola is covered with geometrical ornaments of red and turquoise tile.

The most interesting composition elements of Barda Tomb for its structure and decoration comprise two portals (bashtag) located in North and South. Though they do not coincide with each other for general scheme, these two bashtag differ from one another.

The epitaph in north portal, in upper part of stalactite girdle is

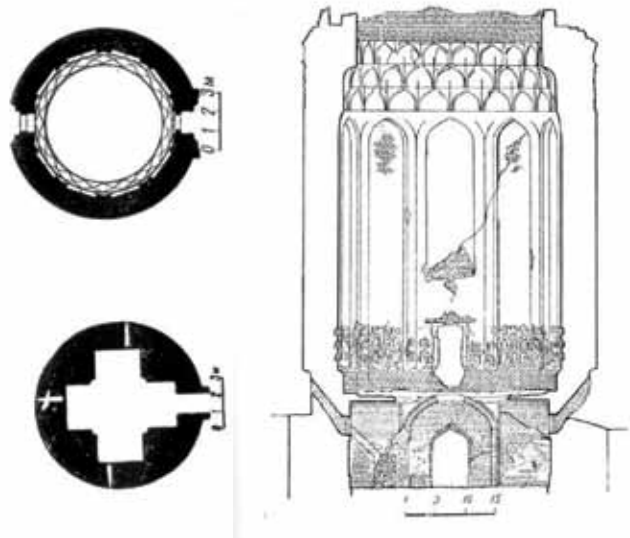
Quruluşu və bəzəyi etibarilə Bərdə türbəsinin ən maraqlı kompozisiya ünsürlərini Şimal və Cənub tərəflərdə yerləşmiş iki portal (baştağ) təşkil edir. Ümumi sxemi etibarilə bir-birinə uyğunlaşsalar da bu iki baştağ bir-birindən fərqlənir.

Şimal portalında, stalaktit qurşağından yuxarıdakı kitabə son dərəcə bədii şəkildə yerinə yetirilib. Kitabənin abidənin gözə çarpan bir yerin, demək olar ki, əsas kompozisiya mərkəzində yerləşdirilməsi memarın yüksək ictimai mövqeyinə dəlalət edir. Kitabənin məzmunu belədir: “Əməli Əhməd bin Eyyub əl-Hafiz əl-bənnayi ən-Naxçıvani”

Bərdə türbəsinə kitabə Naxçıvan memarlarının hələ XIV əsrdə başqa şəhərlərə də dəvət edildiyini göstərməklə, Naxçıvan memarlıq məktəbi ənənələrinin davam etdiyini təsdiqləyən son dərəcə qiymətli bir sənət nümunəsidir.

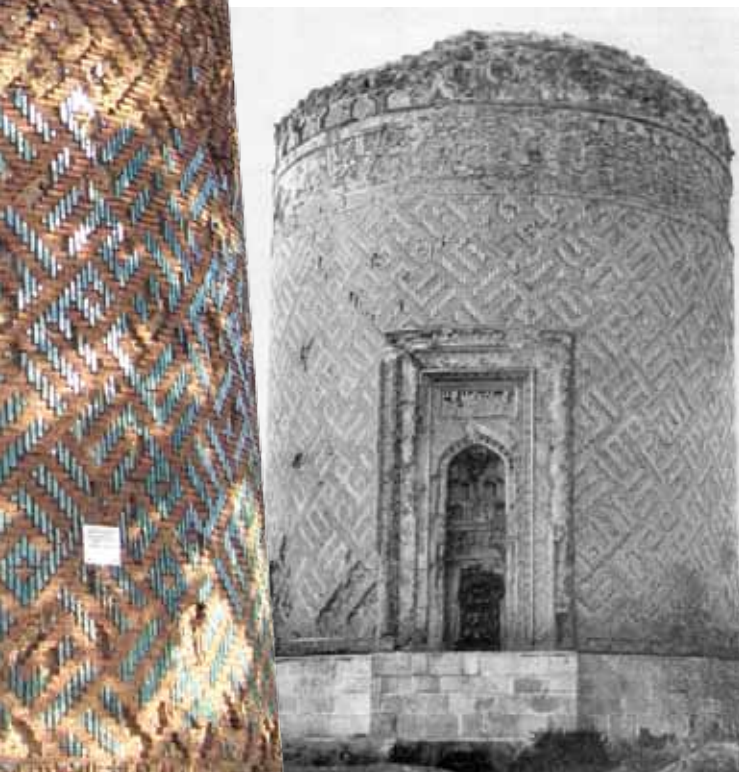
Təəsüflər olsun ki, belə bir əhəmiyyətli abidə məhv olmaq üzrədir. Uzun illərdir təmir olunmayan tarixi abidə günü-gündən dağılır. Doğrudur, Bərdə türbəsi 1956-cı ildə bir dəfə bərpa edilib və o dövrdən bu günə qədər abidə bir də heç təmir və ya bərpa işi aparılmayıb. Ən dəhşətli də odur ki, Bərdə türbəsi 1956-cı ildə təmir edilən zaman işə cəlb olunan ermənilər abidənin üst örtüyünü ağır beton örtüyü ilə bərkidiblər. Normadan artıq beton örtüyü türbənin divarlarında iri çatlar əmələ gətirib. Ona görə də, həmin beton konstruksiya dərhal sökülməlidir. Əks halda türbənin çökmə təhlükəsi artacaq. Bundan əlavə, türbənin üzərindəki yazıları və naxışları artıq sezmək mümkünsüzləşir, demək olar ki, həmin yazılar oxunmur.

Bərdə türbəsi bizim milli-mənəvi sərvətimizdir. Bu abidə günümüzə qədər gəlib çıxmış, Azərbaycan xalqının tarixini və mədəniyyətini əks etdirən möhtəşəm tarixi abidədir. Ona görə də, bu milli sərvətin gələcək nəsillərə ötürülməsi bu günün aktual məsələsidir.

Bərdə türbəsinə kitabə Naxçıvan memarlıq məktəbi ənənələrinin davam etdiyini təsdiqləyən son dərəcə qiymətli bir sənət nümunəsidir.

made graphically. Location of the epitaph in visible part of the monument, almost in basic composition center shows the architect's public stand. The epitaph's topic is as follows: "Amali Ahmad bin Eyyub al-Hafiz Albennayi an-Nakhchievani".

The epitaph on Barda Tomb showing Nakhchievan architects' being invited to other cities as early in 14th century is extremely precious art work confirmed traditions of Nakhchievan architecture school.

Regretfully, such an important monument is about to be destroyed. The historical monument, preserved safe for many years is destroyed day by day. It is a fact that Barda Tomb was once restored in 1956 and no repair and restoration was done till nowadays. It is terrible that Armenians hardened the surface of Barda Tomb upon repair of the monument in 1956 with firm concrete. The concrete cover exceeded the norm created big cracks on the tomb walls. For this reason concrete construction needs to be immediately dilapidated. Otherwise, the tomb will be exposed to kneel down. Besides, it becomes hard to select scripts and patterns over the tomb and almost the scripts are unreadable.

Barda Tomb is our national and moral treasure. The monument is preserved till nowadays and is a magnificent historical monument reflected history and culture of Azerbaijani people. Therefore, transmission of national treasure to next generations is actual issue of the day.

İlmələrin portreti

> Portrait of loops

Laləzər Abbasova

Azərbaycan xalqının milli mədəniyyəti xəzinəsində özünəməxsus yeri və qədim tarixi olan sənətkarlıq növlərindən biri də xalçaçılıqdır. Azərbaycan xalçaları texniki xüsusiyyətlərinə görə 2 növü var: xovlu və xovsuz. Xovsuz xalçalar toxuculuq sənətinin ən erkən dövrünə təsadüf edir. Xovsuz xalçalar öz toxuma üsuluna, kompozisiya quruluşuna, ornament zənginliyinə və rəng koloritinə görə bir-birindən fərqlənən 8 növə bölünür: Palas, Cecim, Ladi, Kilim, Şəddə, Vərnə, Zili, Sumax.

Azərbaycanda xalçaçılığın inkişafı haqqında Herodot, Klavdi Elian, Ksenofont və başqa qədim dünya millətləri öz əsərlərində məlumat verib. Sasanilər dövründə (III-VII əsrlər) Azərbaycanda xalça sənəti daha da inkişaf edib, ipəkdən, qızıl-gümüş saplardan nəfis xalçalar toxunub. Alban tarixçisi Musa Kalankatlı (VII əsr) Azərbaycanda toxunulan ipək parçalar və rəngarəng xalçalar haqqında məlumat verir. Orta əsrlərdə qızıl-gümüş saplardan toxunan xovsuz xalçaların əsas istehsal mərkəzləri Təbriz, Şamaxı və Bərdə şəhərləri idi.

Azərbaycan xalçaları dünya mədəniyyətinə öz təsirini göstərmiş, sənətkarlığın inkişafına da öz tövələrini vermişdir. XIII – XIV əsrlərdə Azərbaycandan xarici ölkələrə çoxlu xalça və xalça məmulatı ixrac edilirdi. İncə ornamentləri, zərif və nəfis naxışları ilə diqqəti cəlb edən bu xalçalar məşhur Avropa rəssamlarının

Lalezar Abbasova

Carpet-making is one of handicraft types which has a specific role and old history in national culture treasure of Azerbaijan people. Azerbaijani carpets have two types for their technical features: fleecy and non-fleecy. Non-fleecy carpets coincides with the earliest period of the art of carpet-making. Non-fleecy carpets are divided into 8 different types for their weave method, composition structure, ornament richness and colourfulness: Palas, Jejim, Ladi, Kilim, Shadda, Verni, Zili, Sumakh.

Herodotus, Klavdi Elian, Ksenofont and other world writers wrote about the development of Azerbaijani carpet-making in their works. In Sasanyds time (3-7th centuries) carpet art developed widely in Azerbaijan and delicate carpets were weaved from silk, golden and silver threads. Albanian historian Musa Kalankatli (7th century) gives information on silk clothes and colourful carpets waved in Azerbaijan. Basic manufacture centers of non-fleecy carpets weaved from golden and silver in Middle Ages were Tabriz, Shamakhi and Barda cities.

Azerbaijani carpets influenced on the world culture and made contributions to the craftsmanship development. In 13-14th century many carpets and carpet samples were exported to foreign countries from Azerbaijan. These carpets, attractive for delicate ornaments are reflected in the work of well-known European artists and miniatures. "Shirvan" carpets were portrayed in tableau "the Virgin and Child" by 15th century Dutch artist Hans Memling; "Zeyve" carpet in "Sacred Virgin" by Van Eykin; Gazakh carpet was described in "Ambassadors" work of German painter Hans Holbein (15th century).

Azerbaijani carpets were at times shown at international exhibitions and awarded with high rewards at the competitions. The carpets and the best samples of the carpets brought from Baku, Guba, Shamakhi, Ganja, Shaki, Gazakh and Javad regions and other places were awarded with golden and silver medals at "Moscow-Polytechnic" exhibititon in 1872 in Moscow and in 1882 in "Worldwide Russian industry and art" exhibiton. Basic part of the exhibits shown at international exhibitions ar-

> Quba və Qarabağ xalçaları

əsərlərində, miniatürlərdə öz əksini tapır. XV əsr Niderland rəssamları Hans Memlinqin “Məryəm öz körpəsi ilə” tablosunda “Şirvan” xalçası, Van Eykin “Müqəddəs Məryəm” əsərində “Zeyvə xalçası”, Alman rəssamı Hans Holbeynin (XV əsr) “Səfirlər” əsərində “Qazax” xalçasının təsvirləri verilmişdir.

Azərbaycan xalçaları zaman – zaman beynəlxalq sərgilərdə nümayiş etdirilmiş və müsabiqələrdə yüksək mükafatlara layiq görülmüşdür. 1872-ci ildə Moskvada “Moskva – Politexnik” sərgisində və 1882-ci ildə “Ümumrusiya sənaye və incəsənət sərgisi”ndə nümayiş etdirilən Bakı, Quba, Şamaxı, Gəncə, Şəki, Qazax, Cavad qəzası və başqa yerlərdən gətirilmiş xalçalar və xalça məmulatlarının ən yaxşı nümunələri qızıl, gümüş medallara layiq görülmüşdür. 1872-ci ildə Vyanada (Avstriya), 1911-ci ildə Turində (İtaliya), 1913-cü ildə Londonda və Berlində təşkil edilmiş Beynəlxalq sərgilərdə nümayiş etdirilən eksponatların əsas hissəsi Azərbaycandan aparılmış xalça və xalça məmulatlarından ibarət idi.

Azərbaycan xalça sənətinin elm sahəsi kimi öyrənilməsi və professional rəssamların yaradıcılığında müasir inkişafı Azərbaycanın xalq rəssamı Lətif Kərimovun (1906-1991) adı ilə bağlıdır. Şərq, o cümlədən Azərbaycan xalçası və dekorativ - tətbiqi sənətinin mahir bilicisi, görkəmli ornamentalist - rəssam, tədqiqatçı alim kimi tanınan L.Kərimov uzun illər Azərbaycan xalçalarını tədqiq etmiş, Azərbaycan dekorativ sənətini yeni ornamentlərlə zənginləşdirmiş, ənənəvi bəzək elementləri əsasında yeni dekorativ motivlər yaratmışdır. L.Kərimovun eskizləri əsasında toxunmuş “Əfşan” (1932), “Qonaqkənd” (1939), “Ləçəktürünc” (1952), “Şuşa” (1953),

ranged in 1872 in Vienna (Austria), in 1911 Turin (Italy), in 1913 London and Berlin consisted of carpets taken from Azerbaijan.

Study of Azerbaijani carpet art and modern development in the

**Azərbaycan xalçaları
dünya mədəniyyətinə
öz təsirini göstərmiş,
sənətkarlığın
inkişafına da öz
tövhələrini vermişdir.
İncə ornamentləri,
zərif və nəfis naxışları
ilə diqqəti cəlb edən
bu xalçalar məşhur
Avropa rəssamlarının
əsərlərində,
miniatürlərdə öz
əksini tapır.**

creative activity of professional artists are connected with the name of Azerbaijan's people artist Latif Karimov (1906-1991). Latif Karimov, a skillful expert of Eastern, including Azerbaijani carpet and decorative-applied art, a well-known ornamentalist, also known as a painter and researcher studied Azerbaijani carpets for long years; enriched Azerbaijani decorative art with new ornaments and created new decorative motifs on the basis of traditional decor elements. Ornamental and portrait carpets like “Afshan” (1932), “Qonaqkənd” (1939), “Lachakturunj” (1952), “Shusha” (1953), “Goygol” (1958), “Qarabagh” (1960), “Islimi” (1964), “Butali” (1965), “Shabi-hijran” (1975), “Zerkhara” (1977), “Firdovsi” (1934), “Samed Vurgun” (1956), “Vaqif” (1967), “Fuzuli” (1972), “Nasimi” (1974), “Safiaddin Urmavi” (1975),

“Ajami” (1976) weaved on the basis of L.Karimov's sketches are of precious samples of carpet-making art for suitability of ornamental elements, composition completeness, tenderness and expressiveness of the images and rich colour. He was rewarded USSR State award in 1950 for “Stalin” carpet created together with collective authors in 1949. His individual exhibition opened in 1986 in London was held successfully and his carpets “Bendi-Rumi” (1980,1981), “Lachakturunj (1981), “Khatai” (1981,1985), “Ketebebendlik” (1984), “Song of centuries” (1985) and others were shown at the exhibition. More than 1300 Azerbaijani carpet ornament elements

“Göygöl” (1958), “Qarabağ” (1960), “İslimi” (1964), “Butalı” (1965), “Şəbi-hicran” (1975), “Zərxara” (1977), “Firdovsi” (1934), “Səməd Vurğun” (1956), “Vaqif” (1967), “Füzuli” (1972), “Nəsimi” (1974), “Səfiəddin Urməvi” (1975), “Əcəmi” (1976) və s. ornamental və portret xalçalar ornament elementlərinin uyurluğu, kompozisiya bitkinliyi, rəsmlərinin zərifliyi və ifadəliliyi, zəngin koloritinə görə xalçaçılıq sənətinin qiymətli nümunələrindəndir. 1949-cu ildə kollektiv müəlliflərlə birgə yaratdığı “Stalin” xalçasına görə 1950-ci ildə SSRİ Dövlət mükafatına layiq görülmüşdür. 1986-cı ildə Londonda açılmış fərdi sərgisi böyük müvəffəqiyyətlə keçmiş, sərgidə rəssamın “Bəndi-Rumi” (1980,1981), “Ləçəkturunc” (1981), “Xətai” (1981,1985), “Kətəbəbəndlik” (1984), “Əsrlərin nəğməsi” (1985) və s. xalçaları nümayiş etdirilmişdir. L. Kərimovun çox cildli “Azərbaycan xalçası” əsərində 1300-dən artıq Azərbaycan xalça ornament elementinin təhlili verilmişdir. 2007-ci ildə Parisdə YUNESKO-nun iqamətgahında alimin 100 illik yubileyi münasibətilə keçirilən “Azərbaycan xalçası” və “Azərbaycan xalça sənəti” mövzusunda beynəlxalq simpozium üçün hazırlanmış çap edilmiş 2 cildlik “Lətif Kərimov fenomeni” kitabı da nümayiş olunub. Bu gün ölkəmizdə Lətif Kərimov adına Azərbaycan Xalçası və Xalq Tətbiqi Sənəti Dövlət Muzeyi fəaliyyət göstərir. Həmin muzeydəki Azərbaycan xalçaları ölkəmizin sakinlərinə və qonaqlara nümayiş etdirilir. Onu da qeyd edək muzeydə nümayiş edilən xalçalar xarici turistlər tərəfindən maraqla qarşılıdır. Elə buna görədir ki, Azərbaycan xalçaları 2010 – cu ilin noyabr ayında UNESCO-nun “Qeyri-maddi Mədəni İrs” siyahısına salınmışdır.

Lakin təəssüflə qeyd edəcəyimiz önəmli bir məqam da var ki, bu da Azərbaycan xalçalarının dünya müzeylərində çox zaman Qafqaz, İran, bəzən hətta erməni xalçaları adı ilə nümayiş etdirilməsidir. Unutmayaq ki, bu kimi yanlış halların qarşısını almaq, mədəni irsimizə sahib çıxmaq, qorumağımız üçün əsas amil bu sahədə maariflənməyimizdir.

were analyzed in many-volume “Azerbaijan carpet” by L. Karimov. Two-volume book “Latif Karimov phenomenon” which was prepared and published for international symposium “Azerbaijani carpet” and “Azerbaijan carpet art” on the occasion of the scientist’s 100-year anniversary in 2007 in UNESCO headquarter, Paris was shown there. Today the State Museum of Azerbaijani Carpet and People Applied Arts Named After Latif Karimov functions in our country. Azerbaijani carpets in that museums are shown for the settlers of our country and guests. It should be noted the carpets shown in the museum are welcomed with interest by foreign tourists. Mainly for this reason Azerbaijani carpets are included into UNESCO’s “Intangible cultural heritage” list in November, 2010.

We can regretfully say there is important fact that Azerbaijani carpets are shown in the world museums under Caucasus, Iranian and sometimes Armenian carpets many times. The main factor is our enlightenment in this field in order to prevent such wrong cases, to host and protect our cultural heritage.

Xalça və bədii tikmə sənətinin texnologiyası, bərpa və konservasiyası

Xalça və bədii tikmə sənətinin tarixi və nəzəriyyəsi

Xalçaçılıq sənətinin texnologiyası

Bədii tikmə sənətinin texnologiyası

Xalça və xalça məmulatlarının bərpa və konservasiyası

Bədii tikmə sənətinin bərpa və konservasiyası

Eskizlərin, çeşnilərin hazırlanması və tətbiqi

Çox qısa zamanda bu sənətlərə yiyələnməklə, incəsənətimizin tarix boyu bizə miras buraxdığı bu sənətlərin yaşadılmasına öz töhfənizi verəcəksiniz. Fərdi və qrup şəklində keçirilən kurslarımızda dekorativ-tətbiqi sənətimizin ən qədim növlərindən olan "Xalça və bədii tikmə" sənətinin icra texnikasına, eyni zamanda onların yenidən həyata qaytarılması "bərpa və konservasiyası"nın sirlərinə yiyələnmək istəyənlər üçün ideal bir seçim.

Xalq sənətimizin qədim növlərindən olan xalçaçılıq və bədii tikmə sənətinin sirlərinə yiyələnmək və çox qısa zamanda sərbəst toxumağı bacarmaq istəyənlərə asudə vaxtlarının dəyərləndirilməsi üçün əvəzedilməz kurslar. Əl əməyi, göz nuru olan xalçaçılıq və bədii tikmə sənətimizin incəliklərinə yiyələnməyə tələsin.

Yaş məhdudiyyəti yoxdur.

Dərslər sentyabrın 15-dən, həftədə iki dəfə, 1,5 saat keçilir.

Qiyməti 60 manat.

Ünvan: Əhməd Cavad 15.City Centre 3 cü mərtəbə.

Telefon: 012-408-92-25 / 055-898-99-78

e-mail: mirascourse@gmail.com / web: miras.org.az

Unudulmaz alim

> Memorable scientist

Azərbaycan – ulu diyar! Bu diyarda Nizaminin “Xəmsə”si, Füzulinin “Leyli və Məcnun”u, Sabirin yarızarafat, ancaq sonra isə dərin düşünməyə vadar edən “Hophopnamə”si ərsəyə gəlib. Azərbaycan bir zaman çar Rusiyasının, daha sonra Sovetlər Birliyinin imperialist siyasətinin əsarətinə düşüb. Bu diyar özgələrin əsarət məngəməsində olmasına baxmayaraq yenə də ziyalı alimləri ilə dünya elminə böyük töhfələr bəxş edib. Bir millətin dili məhv olma təhlükəsi ilə üz-üzə qalırsa, deməli vətəni də təhlükədədi. Yaxın tariximizə göz gəzdirdikdə görürük ki, dilimiz Sovet İmperiyasının unudurma siyasətinə məruz qalıb. Ancaq Azərbaycan elmi elə nadir şəxslər yetirib ki, onlar həyatları təhlükə qarşısında qalsa belə, dilimizin yaşadılması üçün əllərindən gələni ediblər.

Bu şəxslər nəinki dilimizin, həmçinin xalqımızın milli oyanış ruhunda, təbliğatında böyük rol oynayaraq imperiya siyasətinə zərbə endirdilər. Belə şəxslərdən biri də Fərhad Ramazan oğlu Zeynallı idi.

1929-cu il iyun ayının 22-də Ordubadda Ramazan kişinin ailəsində dünyaya göz açan Fərhad Ramazan oğlu Zeynallı idi. O, orta məktəbi bitirəndə Böyük Vətən Müharibəsi yenidən başa çatsa da, müharibənin insanlara vurduğu iqtisadi böhranlar Ramazan kişinin ailəsindən də yan keçməmişdi.

Görkəmli alimin bacısı Firaqə xanım o çağları belə xatırlayırdı: - Fərhad ali məktəbə qəbul olanda onu Bakıya göndərmək lazım idi. Evdə isə maddi imkanımız o qədər də yaxşı deyildi. Evdə qədim bir xalçamız vardı. Onu satıb Fərhadı Bakıya yola saldıq ...

Beləliklə istedadlı alimin Bakı həyatı başlayır. Burada təhsil aldığı müddətdə Zeynallı müəllimlərinin və ailəsinin etimadını doğruldur. O, Azərbaycan Dövlət Universitetini fərqlənmə diplomu ilə bitirir.

Türk dünyasına və ümumdünya türk dillərinə olan maraq gənc Fərhadın dissertasiya müdafiə etməsini zəruriləşdirirdi.. Bu məqsədlə Moskva yollandı. Moskvada ikən məşhur dilşünas alim N.A.Baskakovun rəhbərliyi altında “Türk dillərində nitq hissələrinin təsnifi prinsipləri” mövzusunda namizədlik dissertasiya, daha sonra isə “Muasir türk dillərində köməkçi nitq hissələri” adlı doktorluq dissertasiyası müdafiə etdi. Çap etdirdiyi kitablar dilçi alimlərinin stolüstü kitabına çevirildi. Bununla da o təkcə SSRİ məkanında deyil, dünyada adlı-sanlı türkoloq alim kimi tanındı. Fərhad müəllim daha sonra öz elmi-pedaqoji fəaliyyətini bir vaxt məzunu olduğu Azərbaycan Dövlət Universitetində davam etdirir. Onun burada türkologiya kafedrasının əsasını qoyması Azərbaycan tarixində və ümum-

Azerbaijan-great land! “Khamisa” (Quintuple) of Nizami, “Leyli and Majnun” of Fuzuli, half-in jest, but very deep thought “Hophopname” by Sabir are created in Azerbaijan. The country had been one time in bondage of Tsar Russia and later imperialist policy of Soviet Union. Though Azerbaijan was under oppression of others, this land made great contributions to the world science with intellectual scientists. When one nation’s language is threatened with annihilation, it means, the land is in danger. When looking through our near history we see how our language is exposed to Soviet Empire’s forcible policy pressure. However such rare personalities had grown in Azerbaijan who in spite of being in a life danger did their best to immortalize our language.

These people playing great role in national awake spirit and propagation of our language, as well as our people in general made a blow to empire policy. One of those people was Zeynalli Farhad Ramazan oğlu. He was born on 22 June, 1929 in Ordubad in the family of Mr. Ramazan. He graduated secondary school in the year great world war finished, but economic crisis caused by the war influenced the Ramazan’s family as well.

The sister of the well-known scientist, Firaqə xanim remembered that time: “When Farhad entered high school he had to leave for Baku. The financial condition was not so good at home. We had an ancient carpet in our home. We sold the carpet and sent him to Baku ...”

Thus, Baku life of the talented scientist started. Zeynalli justified confidence of his teachers and family during his University years. He graduated Azerbaijan State University with Honours

diploma. Interest in Turkic world and world Turkic languages made urgent young Farhad’s defending dissertation thesis. He went to Moscow for this purpose. When he was in Moscow, he defended thesis of candidacy on “classification principles of parts of speech in Turkic languages” under scientific guidance of well-known linguist and scientist N.A.Baskakov, later doctoral thesis on “Auxiliary parts of speech in contemporary Turkic languages”. The books published by him became a handbook of linguists and scientists. Thus, he became known not only in USSR, but also in the world as an outstanding Turkology scientist. Mr. Farhad later continued his scientific and pedagogical activity in Azerbaijan State University which he graduated. His founding

dünya türk tarixində tərəqqi idi. Kafedrada ikən F.Zeynalli Orxan- Yenisey yazılarının tərcüməsi ilə məşğul olaraq bu abidə yazılarının qədim türk dilləri ilə qohumluğunu sübut edir. Zaman keçdikcə Professor Zeynallının kafedrası nüfuzlu bir türkologiya mərkəzinə çevrilir. Artıq dünyanın bir sıra ölkələrindən, hətta Moskvadan buraya Türkologiyanı bir elm kimi öyrənmək məqsədi ilə tələbə axını başlayır. Fərhad Zeynalli istedadlı bir alim olmaqla yanaşı sözün həqiqi mənasında tanınmış bir ziyalı idi. Tələbələrindən və yaxın qohumlarının təəssüratlarını dinlədikcə onun yalnız elmi yaradıcılığı deyil, kamil insan atributlarını özündə cəmləşdirən bir şəxs olduğunu inanırsan.

O, bacısı Firaqə xanıma, qardaşları Zöhrab və Səfər Zeynalova ideal bir qardaş oldu. Fəridə xanım Həsənova ilə ailə həyatı qurdu. Övladlarına nümunəvi bir ata oldu. El içində hörmət qazandı...

Universitetə gələn kasıb tələbələrə dayaq oldu. Çünki özü də bir zaman kasıb ailədən yüksəlmişdi. 55 illik mənalı ömründə 18 sanballı əsər müəllifi olan alimin elmi yaradıcılığının şah əsəri isə “ Türkologiyanın əsasları ” adlı dərs vəsaiti hesab olunur. Hansı ki, həmin əsər bu gün də Azərbaycanda və Türkiyə Respublikasının bir sıra universitetlərində rəsmi dərslik kimi tədris olunur. Bu əsərdə türk dünyası dillərinin yaranması, onların oxşarlığı, mənşəyi elmi əsaslarla təhlil olunur. Xatırladaq ki, Sovet dönəmində sensasiyaya səbəb olan əsər ilk vaxtlar ancaq F.Zeynallının özünün rəhbəri olduğu kafedrada tədris olunurdu. F.Zeynalovdan qabaq da türkologiya mövzusunda əsərlər yazılmışdır, ancaq müəllimi N.Baskakovun da qeyd etdiyi kimi, Türkologiyanın dərin faktlarla əsaslı təhlilini heç kəs onun kimi əsaslandırılmamışdır.

1984-cü il oktyabr ayının 16-sında görkəmli alim filologiya elmləri doktoru professor F.Zeynalov əbədi olaraq dünyasını dəyişdi. Onu tanıyan alimlər, ziyalılar, tələbələr bu xəbərə inanmır, Fərhatlılığı təsəvvür edə bilmirdilər. Bu o demək idi ki, artıq əsasını qoyduğu kafedranın auditoriyasında Fərhad müəllimin səsi eşidilməyəcək, bir vaxt tədris etdiyi Türkologiyanın əsasları fənni başqa şəxslər tərəfindən tədris ediləcək, o isə tələbələrindən və yetirmələrinin xatirələrində yaşayacaqdı. Alimin dəfni o zamankı rəhbərlik tərəfindən Fəxri Xiyabanda nəzərdə tutulsada, öz vəsiyyətinə əsasən böyüyüb boya- başa çatdığı Ordubad rayonunda gerçəkləşir. O, Bakıdan, Naxçıvandan vida mərasiminə gələn alim ordusunun çiyində son mənzilə yola salınır. İndi Bəlkə dağının ətəyində, Malik İbrahim qəbiristanlığında, vətən torpağına sarılan, qəlblərdə taxt qurmuş, türk dünyasının görkəmli ziyalıсы uyuyur. O, çox yaşamadı, cəmi 55 il. Ailəsi və sevdikləri bu erkən ayrılığı axı necə unutsun?! Əslində isə Vətən və torpaq eşqi ilə mayalanmış əqidə mübarizəsi ilə türkologiya elmi sahəsində ucalan Fərhad Zeynalli zirvəsi hər zaman əbədi və unudulmaz olaraq qalacaqdır.

Elçin Süleymanov,

Doğu Akdeniz Universiteti

Azərbaycan Cəmiyyətinin (EMU Azerbaijan Society) Prezidenti, Beynəlxalq Tələbə Assosiasiyasının Konsulu

the department of Turkology was progress in Azerbaijani history and world Turkic history. F.Zeynalli was engaged in translation of Orkhon- Yenisey scripts in the department and proved kinship of these monument scripts with Old Turkic languages. As time passed the department of Professor Zeynalli became influential Turkology center. A stream of students entered from world countries, even Moscow with the purpose to study Turkology as science. Along with a talented scientist, Farhad Zeynalli was a well-known intellectual in a real sense of the world. Upon listening to impressions of his students and close relatives one believes his being a person uniting capable human attributes, but not only scientific creation. He was an ideal brother for sister Firage khanim, brothers Zohrab and Sefer Zeynalov. He married with Farida Hasanova and was a good father for his children. He gained the nation's respect... He supported poor students who came to the University to study, because he had a poor family one time. Masterpiece of the scientific creation of the scientist who has 18 monumental works for over his 55-year life is "Basis of turkology" textbook. The official textbook is taught in many universities of Azerbaijan and Turkey today. Creation of world Turkic languages, their similarity and origin are analyzed with scientific basis in this work. Let's note that, the work caused sensation in the Soviet time was taught only in the department which F. Zeynalli headed. The works were written also before F. Zeynalov on the turkology theme. But as his teacher N.Baskakov said no one could substantiate principal analyses of turkology via deep facts. On 16 October, 1984 well-known scientist, Doctor of philological sciences Professor F. Zeynalov passed away. The scholars, scientists and students knowing him did not want to believe in this news. It meant they could not hear the voice of Mr. Farhad at the auditory of the department, which he founded; the subject of turkology basis will be taught by other teachers; he would be immortalized in the memory of students. Though the scientist's burial was intended in The Alley of Honor by the leadership of that time it took place in Ordubad region where he brought up due to his will. He was buried by a group of scientists coming from Baku and Nakhchivan. Today a well-known scholar of Turkic world, winded to the native ground, living in souls of everyone sleeps in the feet of Belke Mountains and Malik Ibrahim cemetery. He did not live much, just 55 years. How can his family and close relatives forget such early parting? The top of Farhad Zeynalli who advanced with his conviction struggle fermented with native land in Turkology science will remain eternal and unforgettable forever.

Elchin Suleymanov

Eastern Mediterranean University (EMU)

President of EMU Azerbaijan Society

Consul of International Student Association

Cavanşir qalası

› Javanshir fortress

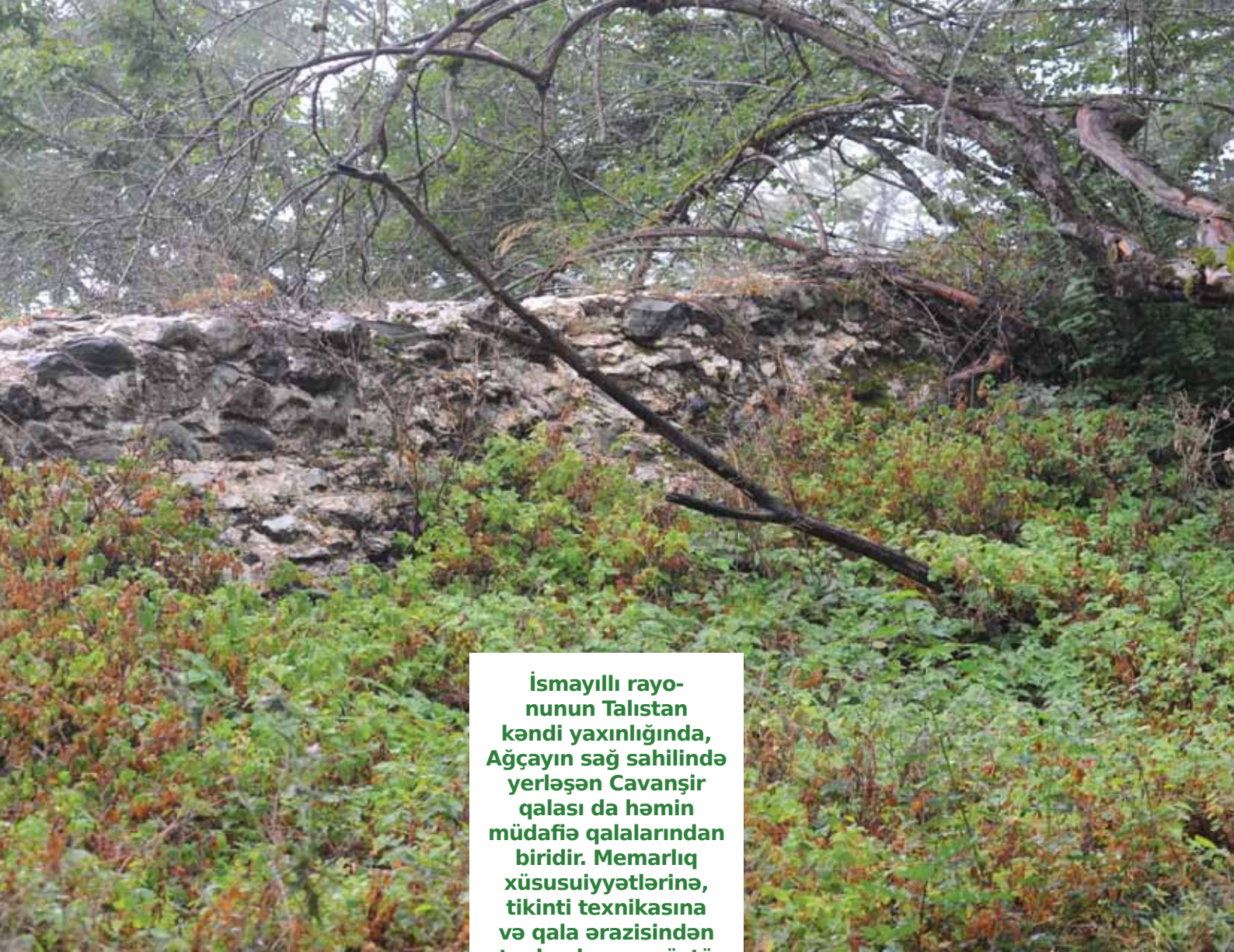
MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi və Heritage Travel Turizm Şirkətinin birgə layihəsi olan Şirvan Xəzinəsinə Aparan Yollar mədəni ris turları çərçivəsində 2012-ci il üçün nəzərdə tutulan növbəti səfər İsmayilli rayonunun Talıstan kəndi ərazisində yerləşən Cavanşir qalasına təşkil olunmuşdur.

Talıstan kəndinə və onun yaxınlığındakı Cavanşir qalası istirahət mərkəzinə qədər rahat avtobusla gedən tur iştirakçıları daha sonra yerli əhəlinin köməyi ilə Niva maşınlarla Ağçayı keçərək qalanın ətəyinə çatmışlar. Son aylarda sel daşqınları nəticəsində yararsız hala düşmüş yolların çətinliyini az sonra yağın güclü yağış əvəz etmişdir. Lakin tur iştirakçıları qalanı və Cavanşirlə bağlı rəvayətləri yerində görmək üçün üç tərəfdən sıldırım qayalarla əhatələnmiş divarlara yaxınlaşdılar.

Cavanşir qalasının tədqiqatçısı, professor Qafar Cəbiyev bildirdi ki, Azərbaycanın dövlətçilik tarixində xüsusi yeri olan Qafqaz Albaniyası VII əsrdə Mehranilər sülaləsinin ən görkəmli

Next tour within the cultural heritage tours "Road Lead to the Shirvan Treasury" which is the joint project of the MIRAS Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage and Heritage Travel Tour Comp. in 2012 took place in Javanshir Fortress located in the Village of Talystan, Ismayilly region. Tour participants reached to Talystan Village and the resort center "Javanshir Fortress" located on proximity in convenient buses and then by means of local population by Niva cars, passing the river Akchay reached a fortress foot. The roads which became unfit because of the flood for last months later became worse because of strong rains. Nevertheless, tour participants approached the walls surrounded from three parts with abrupt rocks to see Javanshir Fortress and to hear related rumours.

The researcher of Javanshir Fortress, Professor Gafar Jabiyev noted that the Caucasian Albania having special place in the history of statehood of Azerbaijan became one of the power-

**İsmayılı rayo-
nunun Talistan
kəndi yaxınlığında,
Ağçayın sağ sahilində
yerləşən Cavanşir
qalası da həmin
müdafiə qalalarından
biridir. Memarlıq
xüsusiyyətlərinə,
tikinti texnikasına
və qala ərazisindən
toplanmış yerüstü
maddi-mədəniyyət
nümunələrinə
əsasən abidənin
VII əsrin sonunda
alban hökmdarı
Cavanşir tərəfindən
və ya Cavanşirin
ölümündən sonra
onun şərəfinə tikildiyi
ehtimal edilir.**

nümayəndəsi hesab edilən Cavanşirin hakimiyyəti illərində nəinki Cənubi Qafqazın bütövlükdə Yaxın Şərqi qüdrətli dövlətlərindən birinə çəkilib. Alban hökmdarı Cavanşirin Sasanilərə və Xilafət ordusuna qarşı döyüşlərdə göstərdiyi şücaət onun cəsur sərkərdə kimi, Sasanilər, Xilafət, Bizans, Xəzər xaqanlığı və gürcü hökmdarları ilə apardığı danışıqlar və əldə olunan razılaşmalar isə onun mahir diplomat kimi məşhurlaşması ilə nəticələnmişdir. Tarixi mənbələrdən bəlli olduğu kimi, Cavanşirin, habelə onun babası Cəsur Vardanın hakimiyyəti illərində Albaniya ərazisində çoxsaylı müdafiə istehkamları, o cümlədən bir sıra möhtəşəm qalalar tikilmişdir. İsmayılı rayonunun Talistan kəndi yaxınlığında, Ağçayın sağ sahilində yerləşən Cavanşir qalası da həmin müdafiə qalalarından biridir. Memarlıq xüsusiyyətlərinə, tikinti texnikasına və qala ərazisindən toplanılmış yerüstü

ful states of not only Southern Caucasus, but also in Near East as a whole in the period of power of Javanshir, the most known representative of dynasty Mekhranyds in 7th century. The Albanian governor Javanshir's bravery in the battles against Sasanyds army and the Arab Caliphate promoted his glorification as a courageous warlord and negotiating to Sasanyds, the Caliphate, the Byzantium, Khazar khanate and Georgian tsars and achievement of agreements facilitated his being a skillful diplomat. As it is known from historical sources, a number of strongholds, including magnificent towers were built in the area of Albania in the power period of Javanshir and his grandfather Brave Vardan in Albania.

Javanshir Fortress located in the right bank of Agchay River,

maddi-mədəniyyət nümunələrinə əsasən abidənin VII əsrin sonunda alban hökmdarı Cavanşir tərəfindən və ya Cavanşirin ölümündən sonra onun şərəfinə tikildiyi ehtimal edilir. Qalanın salamat qalmış hissəsi 2 hektardan çox sahəni əhatə edir. Qala çətin və mürəkkəb relyef şəraitində bir sıra yerlərdə maililiyi hətta 45 dərəcədən də artıq olan sərt yamaclar və sıldırım qayalıqlar üzərində tikilmişdir. Hər tərəfdən ada vəziyyətində yüksək dağın zirvəsini əhatə edir. Qala bütünlüklə kirəc məhlulundan istifadə olunmaqla yonulmuş çaydaşından, bəzi yerlərdə isə iriölçülü, vulkanik mənşəli qaya daşlarından inşa edilmişdir. Qalanın hər tərəfində onun möhkəmliyini xidmət edən düzbucaqlı, dairəvi və yarım dairəvi formalı bürclər mövcuddur. Qalaya şimal, qərb və şərq tərəfdən daxil olmaq təbii cəhətdən qeyri-mümkündür. Qalaya yalnız cənub tərəfdən daxil olmaq mümkündür. Bu səbəbdən də qalanın cənub divarlarının möhtəşəmliyini xüsusi diqqət yetirilib. Qalanın cənub divarındakı mazğalllar qala qarnizonunun ətrafı daimi olaraq nəzarətdə saxlanması və düşməne həmlələr edilməsi baxımından çox münasibdir.

Cavanşir qalası Səməd Vurğunun məşhur Talıstan poemasında təsvir olunduğu kimi təbii-ekzotik baxımdan çox əlverişli bir məkanda yerləşir. Qalanın içəri və ətraf ərazilər sıx meşəlikdir. Qalanın hər tərəfində çay, şalalə və bulaqlar vardır. Bu isə abidənin turizm baxımından cəlbediciliyini şərtləndirən amillərdir.

MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin sədri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Fariz Xəlilli bildirdi ki, MİRAS İctimai Birliyi Cavanşir qalası ilə bağlı iri layihə təklifi hazırlamışdır. O, bildirmişdir ki, Albaniyanın ən qüdrətli dövrünün, ən möhtəşəm müdafiə istehkamlarından biri

near Talystan Village of Ismayilly region, is one of them. It is supposed the fortress was built by Albanian governor Javanshir or in his honor after his death in late 7th century for architectural features, techniques of construction and overhead artifacts collected from the fortress. The intact part of a fortress occupies the space more than 2 hectares. The fortress was constructed in difficult relief conditions at abrupt rocks and slopes of 45 degrees. From all directions, it covers the tops of mountains as the island. The fortress was constructed of river stones, with use of solution of limestone, and in some places rocks of large and volcanic origin. Rectangle, circular and semicircle towers serving its strength exist in all sides of the fortress. It is impossible to enter the fortress from north, west and east for the natural reasons. It is possible to enter into the fortress only from south. For this reason, the special attention was given to magnificence of south walls of the fortress. Gun-ports of the southern wall of a fortress are very suitable for supervision of garrison ever of surroundings and attacks to enemy.

Javanshir Fortress is located in a very suitable place from natural and exotic point as described in the well-known poem "Talystan" by S. Vurgun. Fortress and adjacent territories are covered with the dense woods. On each side of the fortress there are rivers, falls and springs. It is in turn the factor making the fortress attractive from the touristic point of view.

The chairman of MIRAS Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage, PhD Fariz Khalili noted that MIRAS has the big project concerning Javanshir Fortress. He reported that in spite of the fact that Javanshir Fortress was one of the most powerful and magnificent defensive fortresses of Albania, it wasn't studied from the archaeological point of

olmasına baxmayaraq Cavanşir qalası indiyədək arxeoloji baxımdan tədqiq olunmamışdır. Qala ərazisində, xüsusilə iç qalada arxeoloji qazıntılar Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin və hərbi tarixinin tədqiqi baxımından son dərəcə mühüm aktualıq kəsb edir. Qala əsrlər boyudur ki, təbii təsirlər və antropogen təsirlər nəticəsində dağıntıya məruz qalmaqdadır. Odur ki, abidənin arxeoloji cəhətdən tədqiqi ilə yanaşı, orada konservasiya işlərinin aparılmasına da ciddi ehtiyac duyulur. Nəhayət, Cavanşir qalasının tarixi, onun memarlıq xüsusiyyətləri, bütövlükdə dövlətçilik tariximizdəki yeri barədə müxtəlif dillərdə olan fundamental əsərlərin və bukletlərin hazırlanaraq çap edilməsi, onunla bağlı tarixi-sənədi filmlərin çəkilməsi, bir sözlə zəruri təbliğat işlərinin aparılması da qarşıda duran mühüm vəzifələrdəndir. Fariz Xəlilli son günlərdə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Cavanşir qalasının öyrənilməsi, mühafizəsi və təbliği ilə bağlı proqramının elan olunduğunu diqqətə çatdırdı, yaxın zamanlarda bu istiqamətdə işlərin görülməsinə inandıqlarını bildirdi. MİRASın Image Company ilə birlikdə Cavanşir qalası ilə bağlı tanıtım filminin hazırlanmasına başladığı və bu istiqamətdə işlərin görüldüyü iştirakçıların diqqətinə çatdırılmışdır. Mədəni irs turlarının əhəmiyyətini vurğulayan Fariz Xəlilli bu cür ictimai tanıtım fəaliyyətlərini davam etdirəcəklərini bildirmişdir. Mədəni irs turu Image Company-nin əməkdaşları tərəfindən videolentə alınmışdır.

Albaniyanın ən qüdrətli dövrünün, ən möhtəşəm müdafiə istehkamlarından biri olmasına baxmayaraq Cavanşir qalası indiyədək arxeoloji baxımdan tədqiq olunmamışdır.

view till now. In the fortress territory, in particular an internal tower, archaeological excavations are extremely important from the scope of research of statehood and military history of the state. Throughout centuries the fortress is exposed to destruction as a result of natural and anthropogenic impacts. So, along with archaeological researches, serious conservation work is needed in the monument. Finally, preparation of fundamental publications of works and brochures in different languages on the history of Javanshir Fortress, its architectural features, as a whole a role in the history of our statehood, shooting historical and documentary films, in one word, implementation of urgent propagation work are main objective.

Fariz Khalili declared that in the last days Ministry of Culture and Tourism has elaborated a program on research, protection and propagation of Javanshir Fortress and also noted he believes in work in this direction in the near future. He underscored commence of preparations of advertising film about Javanshir fortress and implementation of the work in this direction together with MIRAS and Image Company. Emphasizing importance of cultural heritage tours, Fariz Khalili noted that such public introductory actions will proceed.

Cultural heritage tour was recorded by the staff of the Image Company.

Azərbaycan-Hindistan: tarixi-mədəni əlaqələrə nəzər

› Azerbaijan-India: historical and cultural relations

İradə Qədirova | Nicat Nuriyev

MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi

Şərqi iki qədim və zəngin mədəniyyətə malik dövləti – Azərbaycan və Hindistan. Bu iki dövlətin hər biri qədim sivilizasiyaların beşiyi olmaqla bir çox xalqların sığınacaq tapdığı, maddi-mədəni irsin formalaşdığı qorunduğu məkan olmuşlar.

Coğrafi baxımdan bir-birinə uzaq olan bu ölkələr uzun müddət ticari, tarixi və mədəni əlaqələr sayəsində sıx bağlantı qura bilmişlər.

Bəli, dövlətlərimiz arasında ilkin münasibətlər ticari-iqtisadi amillərə əsaslanmışdır. Bunu Azərbaycanın bir sıra rayonlarında, o cümlədən Abşeron ərazisində arxeoloji tədqiqatlar zamanı “kauri”lərin (balıqqulağı) tapılması faktı bir daha sübut edir. Tədqiqatlar zamanı həmin nümunələrin Xəzər faunasına aid olmadığı müəyyən edilmişdir. Xatırladaq ki, kauri nümunələrinə əsasən Hind okeanında və onun sahil ölkələrində rast gəlinir.

Kaurilərdən qədim dövrlərdə mübadilə vasitəsi kimi istifadə olunmuşdur. Mingəçevirdə və Azərbaycanın digər yerlərində Tunc dövrünə və erkən orta əsrlərə aid çoxlu kaurinin tapılması Azərbaycanın Hindistanla ticarət əlaqələrinin mövcudluğuna dəlalət edir. XIII əsrdən etibarən Rusiyadan Çinə qədər böyük bir ərazinin monqol hakimiyyəti altında birləşməsi beynəlxalq ticarət üçün daha əlverişli şərait yaratmış və bununla əlaqədar Azərbaycanın Hindistan və Çin kimi uzaq ölkələrlə əlaqələri

İrada Gadirova | Nijat Nuriyev

MİRAS Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage

Two old states of East, two states possessing rich culture: Azerbaijan and India. Each of these states being cradle of old civilizations has been a space where many people are sheltered and tangible heritage is formed and protected.

The countries being geographically far from one another could make dense contacts for a long term based on trade, historical and cultural relations.

Primary attitudes amongst these states referred to trade and economic factors. The fact of finding cockleshell during archaeological exploration in many regions of Azerbaijan, including Absheron proves that once again. The samples were defined not to belong to the Caspian fauna during the explorations. Let's recall that the cockleshells are mainly encountered in Indian Ocean and its on-shore countries.

Cockleshells were used as the means of exchange in old times. Finding of many kauris on the Bronze Age and early medieval age in Mingechavir and other places of Azerbaijan show existence of trade relations between Azerbaijan and India.

Unity of a large area from Russia till China since 13th century under Mongolian power created more suitable circumstance for international trade and in this regard relations of Azerbaijan with

xeyli genişlənmişdir. Nəticədə XV əsrdən etibarən Bakıda, Şamaxıda, Təbrizdə və Azərbaycanın bir sıra digər şəhərlərində hind tacirlərinin koloniyaları yaranmağa başlamış, karvansaralar tikilmişdir. Hazırda İçəri Şəhərdə XV əsrə aid edilən Multanı karvansarayı da məhz həmin dövrə aid Hind karvansarayı olmuşdur.

Hind tacirləri başlıca olaraq Şamaxıda, Ərəşdə və digər yerlərdə xam ipək almaqla məşğul olmuşlar. Təsadüfi deyil ki, paytaxt Delhidə orta əsrlərdə "Şamaxı" məhəlləsi mövcud olmuş, Şamaxının Nağaranaxana kəndi ilə bağlı əfsanə də məhz hindlərlə əlaqədar olmuşdur. Bütün bu faktorlar iki ölkə arasında geniş ticari əlaqələrinin olmasına dəlalət edir.

XVIII əsrdən etibarən hind zəvvarları mütəmadi olaraq Suraxanı atəşgahına gəlməyə başlayırlar və bu da həmin ərazidə oda sitayişin bərpa olunmasına gətirib çıxarır. Yazılı mənbələrdən bəlli olduğu kimi həmin vaxt hind tacirləri Suraxanıda nadir abidə-od məbədi və hindli zəvvarlar üçün hücrələr tikdiriblər. Məbədin ən erkən tikilişi 1713-cü ilə aid olmaqla, mərkəzə məbəd-səcdəgahı 1810-cu ildə tacir Kançanaqarın vəsaiti hesabına ərsəyə gəlmişdir. 1950-ci ildə hind alimi C.M.Unvala Atəşgahdakı 16 kitabənin, o cümlədən farsca kitabənin, özünün təklif etdiyi müxtəsər oxunuşu ilə fotosəklini dərc etdirmişdir.

İngilis səyyahı Cekson Atəşgahda 18 kitabəni qeyd etmişdir ki, bunların 5-i ithafdır. İlk kitabə 1713-cü ilə, sonuncu isə 1827-ci ilə aiddir. Kitabələrdə hücrələrin tikintisinə yardım göstərmiş şəxslərin adları xatırlanır. Kitabələrin bəziləri qurmukhi, bəziləri isə naqari şrifti ilə yazılmışdır. Atəşgahda yaşayan hindlilərin çoxu əksərən ölkənin şimalından – Lahordan, Tenessirimadan, Kaçbudidən, Multandan gəlmişlər. Hind tacirlərinin, xüsusilə Səlyan balıq vətəgələrini icarəyə götürmüş Səlyan Maqundacın pul yardımında istifadə edən hind zəvvarlar bütün günlərini oda sitayiş etməklə keçirirdilər. Hindli tacirlərin gediş-gəlişi kəsildikdən sonra hind zəvvarları da buraları tədricən tərk etməyə başlayırlar və sonuncu hindli 1880-ci ildə Hindistana qayıtmış olur.

Uzun müddət viranə halda olmuş atəşgah ötən əsrin 70-ci illərində Hindistanın baş naziri İndira Qandinin Bakıya səfəri ərəfəsində bərpa olunmuş və bu səbəbdən Qandi də atəşgahdan olduqca məmnun ayrılmışdır.

XVI əsrdən etibarən iki dövlət arasında dövlətçilik baxımdan əhəmiyyətli olan siyasi münasibətlər qurulmağa başlayır. Bu dönmə Azərbaycanda Səfəvi dövləti, Hindistanda isə Böyük Moğol imperiyasının yaranması ilə əlamətdar olub. Hər iki dövlətin qurucuları olan İ Şah İsmayıl və Babur ilk əvvəl müttəfiq olsalar da tədricən dövlət maraqları ticarət baxımdan mühüm

far countries like India and China rather fortified. Consequently, since 15th century colonies of the Indian merchants were created in Baku, Shamakhi, Tabriz and a lot of other cities of Azerbaijan and caravanserai built. Multani caravanserai of 15th century currently situated in Icharishahar was Indian Caravanserai on that time.

Indian merchants were basically engaged in buying raw silk in Shamakhi, Arash and other places. It is not occasional that "Shamakhi" quarter existed in the capital, Delhi in Middle Ages, the legend on Nagaranakhana Village of Shamakhi was connected mainly with Indians. All these factors prove existence of broad trade relations between two countries.

Since 18th century Indian pilgrims came regularly to Surakhani ateshgah (fire temple) and that led to restoration of fire worship in the area. As is known from the written sources, in that time Indian merchants built cells for Indian pilgrims and unique monument-fire temple in Surakhani. The earliest building of the temple belongs to 1713; temple-an altar was established in the center in 1810 by merchant Kanchanagar's means. In 1950 Indian scientist J.M.Unvala published the photo of 16 epitaphs in Ateshgah, as well as Persian epitaph with the short reading, offered by himself.

English traveller Jackson cites 18 epitaphs in Ateshgah and five of them are dedications. The first epitaph belongs to 1713, the last -to year 1827. The names of people helped the construction of cells are reminded in the epitaphs. Some epitaphs were written with qurmukhi fonts and others with naqari font. Most of Indians lived in Ateshgah came from the country's north - Lahor, Tenessirima, Kachbudi, Multan. Indian pilgrims used the aid of Indian merchants, especially money of Sbor Maqundaj leased Salyan fishery, spent their day with fire worship. After Indian merchants stopped their travel Indian pilgrims left those places gradually and the last Indian returned to India in 1880.

Ateshgah which was for long term ruined, was restored in 70s of last century on the eve of India's prime minister Indira Gandhi to Baku and therefore Gandhi left pleasurably the Ateshgah.

Since 16th century political relations were set up which are important from statehood standpoint between two states. This time was significant with establishment of Sefeyvds State in Azerbaijan and Great Mughal Empire in India. Though founders of both states, Shah Ismail I and Babur were initially allies, the official interests were spoilt gradually because of Kandahar City, having strategically great importance from trade viewpoint.

Kaurilərdən qədim dövrlərdə mübadilə vasitəsi kimi istifadə olunmuşdur. Mingəçevirdə və Azərbaycanın digər yerlərində Tunc dövrünə və erkən orta əsrlərə aid çoxlu kaurinin tapılması Azərbaycanın Hindistanla ticarət əlaqələrinin mövcudluğuna dəlalət edir.

strateji əhəmiyyətə malik Qəndəhar şəhəri üstündə pozuldu. Bununla belə bu cür münasibətlər 1544-cü ildə Moğol hökmdarı Humayun şahın Səfəvi hökmdarı Şah Təhmasibdən sığınacaq istəməsinə və tapmasına mane olmur. Məhz bu tarixi hadisə iki dövlət arasında siyasi münasibətlərdə dönüş nöqtə sayılır. Təbriz sarayına gəlincə şahın göstərişi ilə Moğol hökmdarı hər bir əyalətdə əsl hökmdar kimi qəbul edilir və nəhayət, Sultaniyyənin yaxınlığında Sorluq yaylağındakı şah düşərgəsində Şah Təhmasib tərəfindən yüksək təmtəraqla qarşılanır. Müasirləri bu görüşü “iki parlaq ulduzun birləşməsi” kimi xarakterizə edirlər. Şah Təhmasibin göstərişi ilə Budaq xan Qacar və III Şahverdi bəy Ustacı başda olmaqla 6 mindən 12 min nəfərədək qızılbaş ordusu Humayunun sərəncamına verilir və məhz bu qızılbaş dəstəsinin köməyilə Moğol hökmdarı 1546-cı ildə Kabildə, 1555-ci ildə isə Delhidə hakimiyyətini bərpa etmiş olur. Bu köməyin müqabilində Humayun şah hər il 40000 tümən gəlir verən Qəndəhar şəhərini Səfəvilərə hədiyyə edir.

XVII əsrdə iki dövlət arasında geniş diplomatik münasibətlər qurulmağa başlanılır. 1611-ci ildə Şah Abbasın səfiri Delhiyə - Moğol sarayına üz tutur və hökmdar Cahangir şah tərəfindən təmtəraqla qarşılanır. 1613-cü ildə Moğol səfiri İsfəhan sarayında qəbul edilir və bundan sonra daha 3 dəfə 1615, 1616-1617 və 1620-ci illərdə Səvəfi səfirləri Hindistana yollanırlar. Şah Abbasın qardaşı qızı Gülbadamın Cahangir şahın oğlu şahzadə Xürrəmlə (gələcək Şah Cahan) evlənməsi iki dövlət arasındakı münasibətləri daha da möhkəmləndirir.

İki dövlət arasında siyasi əlaqələrin möhkəmlənməsi mədəni əlaqələrin də yaranmasına və geniş vüsət almasına gətirib çıxarmışdır. Bu cəhətdən XVI əsrin II-ci yarısında Moğol sarayında yaranan miniatür məktəbinə Azərbaycan Səfəvi miniatür məktəbinin təsirini qeyd etmək yerinə düşərdi. Şimali Hindistanın miniatür məktəbinin tanınmış tədqiqatçısı Q. Qetsin araşdırmaları sayəsində iki ölkə arasındakı sıx mədəni bağlılığın şahidi olur. Miniatürlərin mövzuları arasında Nizami Gəncəvinin “Xosrov və Şirin”, “Leyli və Məcnun” və “Yeddi gözəl” poemalarının motivləri xüsusi yer tutur.

Hindistan miniatür məktəbinin tarixini adətən Humayun şahın Səfəvi hökmdarı Təhmasib şahın sarayında sığınacaq tapdığı vaxt yerli sənətkarların, Təbriz və Şiraz məktəbinin görkəmli nümayəndələrinin işləri ilə tanışlığından hesablayırlar. Humayun şahın bu sənətə olan heyranlığı onun Sultan Məhəmməddən rəssamlıq dərsləri almasına gətirib çıxarır. Eyni zamanda iki gənc rəssam təbrizli Mir Seyid Əli və Şirazlı Əbd əs-Səməd Humayun üçün ilk əvvəl Təbriz sarayında işləməyə başlayırlar, daha sonra onunla birlikdə Moğol sarayına yollanırlar. Sarayda Mir Seyid Əli “Nadir əl mülk”, Əbd əs-Səməd isə “Şirin kəlam” titullarını alırlar. Məhz bu iki rəssamın fəaliyyəti ilə Hindistan miniatür məktəbinin əsası qoyulmuş olur.

Saray mühitində çalışdığı 15 il ərzində Mir Seyid Əli böyük rəssam qrupu ilə birlikdə 1400 qədər miniatür əsər yaratmışdır. Mədəni əlaqələrin genişlənməsi çox keçmir ki, memarlıqda da özünü göstərməyə başlayır. Və bu istiqamətdə ilk bariz nümunə

Furthermore, such attitudes did not prevent Mughal ruler Humayun shah's request of shelter and finding shelter in 1544 from Sefeyds ruler Shah Tehmasib. Mainly this historical event is considered a turning point between two states' political relations. In Tabriz Palace with the shah's instruction Mogol ruler is accepted as a real ruler in any province and finally is welcomed pompously by Shah Tehmasib in shah camp near Sorlug summer pasture and Sultaniyye. His contemporaries characterize this meeting as "unity of two bright stars". With Shah Tehmasib's instruction, gizilbashlar - a military class of 6 thousand to 12 thousand people under Budaq khan Qajar and Shahverdi III bey Ustajli are given at disposal of Humayun and with the troop's help Mogol ruler restores the power in 1546 in Kabul and in 1555 Delhi. Instead of this help Humayun shah makes present Kandahar City being profitable of 40000 Tumen every year, to Sefeyds.

Wide diplomatic relations were built amongst two states in 17th century. In 1611 envoy of Shah Abbas leads to Delhi- Mogol Palace and welcomed grandiloquently by the ruler Jahangir shah. In 1613 Mogol envoy is accepted in Isfahan Palace and afterwards Sefeyds envoys go to India three more times-in 1615, 1616-1617 and 1620 years. Marrying of Shah Abbas's niece Gulbadam to Jahangir shah's son, princess Khurram (future Shah Jahan) strengthens the attitudes amongst two states.

Strengthening of political relations amongst two states led to creation and widening of cultural relations.

To this end the influence of Azerbaijani Sefeyds miniature school on miniature school in Mogol palace in the second half of 16th century should be noted. We witness dense cultural association amongst two countries through researches of a well-known researcher of miniature school of North India, G.Gets. The motifs of "Khosrov və Shirin", "Leyli and Majnun" and "Seven Beauties" poems of Nizami Ganjavi occupy special place amongst miniature topics.

History of Indian miniature school is estimated usually the date when Humayun shah familiarized with the work of local artisans, as well as outstanding representatives of Tabriz and Shiraz schools upon residence in Sefeyds ruler, Tahmasib shah's palace. Amazement of Humayun shah of this art leads to his getting painting lessons from Sultan Muhammad. Simultaneously, two young painters Mir Seyid Ali from Tabriz and Abd as-Samed from Shiraz start to work first in Tabriz Palace, later on go together with him to Mogol Palace. Mir Seyid Ali received "Nadir al mulk", Abd as-Samed "Shirin kəlam" (sweet aphorism) titles at the palace. Mainly the Indian miniature school was founded with the activity of these two artists.

Mir Seyid Ali created nearly 1400 miniature works together with large paintry group for 15 years of palace activity.

Humayun şahın həyat yoldaşı Həmidə Banu Beqam tərəfində həyat yoldaşının ölümündən sonra onun üçün ucaldığı Humayun məqbərəsi olur.

Belə ki, ağ mərmerli tavanın altındakı iki mərtəbəli tikili daxili otaqların planlaşdırılması və işləmələri baxımından Sultaniyyə şəhərindəki Elxani hökmdarı Ulcaytu xanın məqbərəsi ilə geniş oxşarlıqlara malikdir.

Hind-islam memarlığının ən gözəl nümunəsi olan və bugün də milyonlarla turistin əsas ziyarətəhə sayılan Tac Mahal da özlüyündə qarşılıqlı mədəni əlaqələri əks etdirir. Böyük bir sevginin nişanəsi olan Tac Mahalın tikilişi üçün nəinki təbrizli sənətkarlar işə cəlb edilmiş, həmçinin əsas ustalardan biri kimi İsa Məhəmməd Əfəndi yad edilir.

Beləliklə ticarət əlaqələri ilə başlanmış və sonradan dövlətlərarası münasibətlərə kimi inkişaf edən Azərbaycan-Hindistan tarixi əlaqələri bariz şəkildə mədəni irsin nümunələrində də öz əksini tapmaqdadır. Tarix boyunca sıx münasibətlərdə olmuş bu iki dövlətin cızdıqları yol da bir növ oxşardır. Hər iki dövlət uzun müddət kolonializm boyunduruğundan əziyyət çəkmiş və müstəqillik əldə olunması, maddi-mənəvi dəyərlərin yenidən bərqərar edilməsi üçün illər boyu mübarizə aparmışdır. Silaha əl atılmış, susdurulmağa cəhd edilmiş, amma hər iki xalq məğlub olmamış və geri çəkilməmişdir. Bu gün hər iki xalq azaddır, müstəqildir və müstəqil dövlət kimi öz milli-mənəvi dəyərlərini dünyaya nümayiş etdirməkdədir.

The widening of cultural relations is displayed in architecture as well. The first graphic example in this line is Humayun Mausoleum erected by spouse of Humayun shah, Hamida Banu Beqam after his death.

Thus, two-storey building under white marble ceiling has great similarity with Mausoleum of Uljaytu khan, Elkhani ruler in Sultaniyya City for the planning of inner rooms and design.

The Taj Mahal, which is the most beautiful sample of Indian-Islamic architecture and basic pilgrimage of millions of tourists reflects mutual cultural relations. Not only Tabriz craftsmen were involved in the construction of Taj Mahal, the sign of great love but also Isa Muhammad Afandi is reminded as one of main masters.

So, Azerbaijani-Indian historical relations started with trade relations and later developed up to intergovernmental attitudes are reflected obviously in cultural heritage samples. The road traced by these two states being in dense attitudes with one another over the history is a kind of similar. Both states suffered for long term from colonialism oppression and struggled for gaining independence and re-establishment of tangible and moral values. The arm was used, human was made to keep silence, but both people did not defeat and gave in. Today both peoples are free, independent and show their tangible and moral values to the world as an independent state.

BUĞURD QALASI

> Bugurd Castle

Arxeoloji qazıntılar Buğurt qalasında XI-XIII əsrlərdə yaşayış olduğunu göstərir. Qalada bəzi divar və bürclərin, o cümlədən yaşayış binalarının xarabalığı qalmışdır. Evlər yonma daşlardan tikilmişdir. Mənbələrdə XV əsrin sonundan adı çəkilir. 1509-cu ildə I Şah İsmayıl Şirvana hücum edərkən Şirvanşah II İbrahim Şeyxşah Buğurt qalasında müdafiə olunmuşdu. 1537-ci ildə Şirvanda baş vermiş üsyan zamanı Şirvanşah Şahrux və saray əyanları Buğurt qalasında gizlənməyə məcbur olmuşdu. 1538-ci ildə Səfəvi qoşunları Əlqas Mirzənin başçılığı ilə Şirvana hücum etdi. Buğurt qalasına çəkilən Şahrux və vəkil Hüseyn bəy bir neçə ay Səfəvilərə müqavimət göstərmişdi. Həmin dövrdə Şirvanşahların xəzinəsi də Buğurt qalasında saxlanılırdı. Səfəvi-Osmanlı müharibəsi zamanı osmanlılar Buğurt qalasını ələ keçirib özlərinin dayaq məntəqələrindən birinə çevirmişdilər. Qaladan XVII əsrin axırlarına kimi müdafiə məqsədi ilə istifadə olunmuşdur.

2011-ci ilin iyun ayından MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi Heritage Travel Turizm Şirkəti ilə birlikdə Şirvan Xəzinəsinə Aparan Yollar mədəni irs turları həyata keçirir. İlk tur Azərbaycanın müxtəlif media qurumlarını təmsil edən jurnalistlərlə Orta əsr Ağsu şəhərinə təşkil olunmuşdu. İnfotur xarakteri daşıyan və media işçiləri tərəfindən maraqla qarşılanan həmin tur zamanı Diri Baba türbəsi, Şamaxı Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyi və Orta əsr Ağsu şəhəri ziyarət olunmuşdur.

12 avqust 2012-ci ildə MİRAS İctimai Birliyinin üzvləri Heritage Travel Turizm Şirkətinin təşkilatçılığı ilə Şirvan Xəzinəsinə Aparan Yollar mədəni irs turları çərçivəsində Buğurd qalasında olmuşlar. Bakıdan rahat avtobusla yola düşən iştirakçılar Şamaxı rayonunun Çuxuryurd kəndindən Buğurd qalası istiqamətinə UAZ markalı maşınla getməli oldular. Yolların sel suları nəticəsində yararsız hala düşməsi bu qədim tarixə malik qalanı görmək istəyən turistlərin arzusunu reallaşdırmağa imkan vermir. Tur iştirakçıları Qəleyibuğurd kəndindən Ağsu çayının içərisi ilə xeyli yol qət etdikdən sonra Buğurd qalasının ətəyində yerləşən Qaladərəsi kəndinə çatdılar. Kənd sakini Kamil Əlizadənin bələdçiliyi ilə iştirakçılar Buğurd qalasını ziyarət etdilər.

MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin sədri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Fariz Xəlilli tur iştirakçılarına qala haqqında məlumat vermiş, Yevgeni Paxomov və Hüseyn Ciddinin burada kəşfiyyat xarakterli arxeoloji tədqiqatlar apardığını xatırlatmışdır. O, bildirmişdir ki, arxeoloji qazıntılar Buğurt qalasında XI-XIII əsrlərdə yaşayış olduğunu göstərir. Qalada bəzi divar və bürclərin, o cümlədən yaşayış binalarının xarabalığı qalmışdır. Evlər yonma daşlardan tikilmişdir. Mənbələrdə XV əsrin sonundan adı çəkilir. 1509-cu ildə I Şah İsmayıl Şirvana hücum edərkən Şirvanşah II İbrahim Şeyxşah Buğurt qalasında müdafiə olunmuşdu. 1537-ci ildə Şirvanda baş vermiş üsyan zamanı Şirvanşah Şahrux və saray əyanları Buğurt qalasında gizlənməyə məcbur olmuşdu. 1538-ci ildə Səfəvi qoşunları Əlqas Mirzənin başçılığı ilə Şirvana hücum etdi. Buğurt qalasına çəkilən Şahrux və vəkil Hüseyn bəy bir neçə ay Səfəvilərə müqavimət göstərmişdi. Həmin dövrdə Şirvanşahların xəzinəsi də Buğurt qalasında saxlanılırdı. Səfəvi-Osmanlı müharibəsi zamanı osmanlılar Buğurt qalasını ələ keçirib özlərinin dayaq məntəqələrindən birinə çevirmişdilər. Qaladan XVII əsrin axırlarına kimi müdafiə məqsədi ilə istifadə olunmuşdur.

Qalanın indiyə qədər konservasiya olunmaması və son zamanlar güclü yağışların təsiri ilə qala içərisində iri yarıqların əmələ gəlməsi təəssüf doğurur. Bu cür istehkam tipli qalaların konservasiyası ilə əlaqədar müxtəlif layihələr hazırladıklarını bildirən Fariz Xəlilli Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin belə layihələrin həyata keçirilməsində maraqlı olduğunu vurğulamışdır.

Dağların qoynunda sahibsiz qalmış və tərk edilmiş tarixi Buğurd

Since June 2011 MIRAS Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage arranges cultural heritage tours "Roads lead to Shirvan Treasury" together with Heritage Travel Tour Comp. The first tour was in Medieval Agsu town for journalists from different media bodies of Azerbaijan. During the tour which was of info-tour kind and welcomed by media representatives with pleasure, they visited Diri Baba Tomb, Shamakhi History and Local Lore Museum and Medieval Agsu town.

Member of MIRAS Social Organization visited Bugurd Castle within cultural heritage tours "Roads lead to Shirvan Treasury" on 12 August 2012 organized by Heritage Travel Tour Comp. The visitors departed from Baku by comfortable bus directed to Chukhuryurd region of Shamakhi, then to Bugurd Castle by UAZ car. The roads' being spoilt with flows prevents tourists to see this old historical castle. The visitors after going a long way from Galeyibuğurd Village across Agsu River arrived in Galaderisi Village, at the feet of Bugurd castle. The visitors visited Bugurd castle under guidance of the villager Kamil Alizade.

Chairman of MIRAS Social Organization, PhD Fariz Khalilli gave information on the castle and reminded Yevgeniy Pakhomov and Hussein Jiddi conducted intelligence archaeological explorations there. He said archaeological excavations show dwelling in Bugurd Castle in 11-13th century. The ruins of some walls and towers, including buildings saved inside the castle. Houses are built of hewed stones. It is recalled in the sources since late 15th century. When Shah Ismail I attacked Shirvan in 1509, Shirvanshah Ibrahim Sheikshah II was defended in Bugurt Castle. During 1537, Shirvan riot, Shirvanshah Shahrukh and courtiers had to hide in Bugurd Castle. In 1538 Sefevyd troops stormed Shirvan under command of Algas Mirza. Shahrukh and advocate Hussein bey sheltered in Bugurd Castle resisted Sefevyds for some months. In that year the treasure of Shirvanshahs was kept in Bugurd Castle. During Sefevyds-Ottoman war the Ottoman troops seized Bugurd Castle and turned that into a strong point for themselves. The castle was used for defense purposes till late 17th century.

Regretfully, the castle was not conserved till now and lately larger ravines appeared under the strong rains' influence onto the castle. Fariz Khalilli stating different projects are prepared in connection with conservation of such fortification type castles, said Ministry of Culture and Tourism is interested in implementation of these projects.

After historical Bugurd Castle, which kept neglected in the lap of the mountains and which was abandoned, the visitors returned Shamakhi City. They had been in the yard of Shamakhi City secondary school No. 1, where large wall ruins were also

qalasından sonra tur iştirakçıları Şamaxı şəhərinə qayıtdılar. Onlar iri divar qalıqlarının aşkar olunduğu Şamaxı şəhəri 1 sayılı orta məktəbin həyatində də oldular. Tarix üzrə fəlsəfə doktoru Fariz Xəlilli bu divarların saray və ya rəsədxana tipli fundamental tikililərin qalıqları olması haqqında versiyaların olduğunu bildirmişdir. O, bu tikililərin Şamaxı qalasının divarları və bürcləri ola biləcəyini ehtimal etdiyini və belə tapıntıların şəhər içərisində bir neçə yerdə təsadüf olduğunu bildirmişdir. İştirakçılar həmin yerlərdən birində oldular. Oradakı divarlar və yaxınlıqdakı ovdanlar Şamaxının turistlərin ziyarəti üçün hələ çox məsafə qət etməli olacağını bir daha göstərdi. Mədəni irs turlarının maarifləndirici və öyrədici xarakteri belə turların mütəmadi keçirilməsinin zəruri olduğunu göstərir. Mədəni irs turunu Azertac-ın bölgə müxbiri Adil Ağayev də izləmişdir.

revealed. PhD Fariz Khalilli stated version on these walls' being the remnants of fundamental edifices of palace or observatory kind, exists. He added it's supposed they are the walls and towers of Shamakhi Castle and such finds are encountered in several sites inside the city. The visitors went to one of those sites. The walls and nearby reservoirs indicated tourists' urgency of passing larger distance besides. Educational character of cultural heritage tours shows that regular arrangement of theirs is important. Azertag's regional correspondent Adil Agayev joined cultural heritage tour as well.

Miras Mədəni İrsin Öyrənilməsinə
Kömək İctimai Birliyinin nəzdində
İNGİLİS DİLİ
kurslarına start verir.

Kurslarda beynəlxalq
TEFL
metodikası tətbiq olunur.

Dərslər

CREATIVE ART (yaradıcılığı artırma)
üslubunda keçirilir.

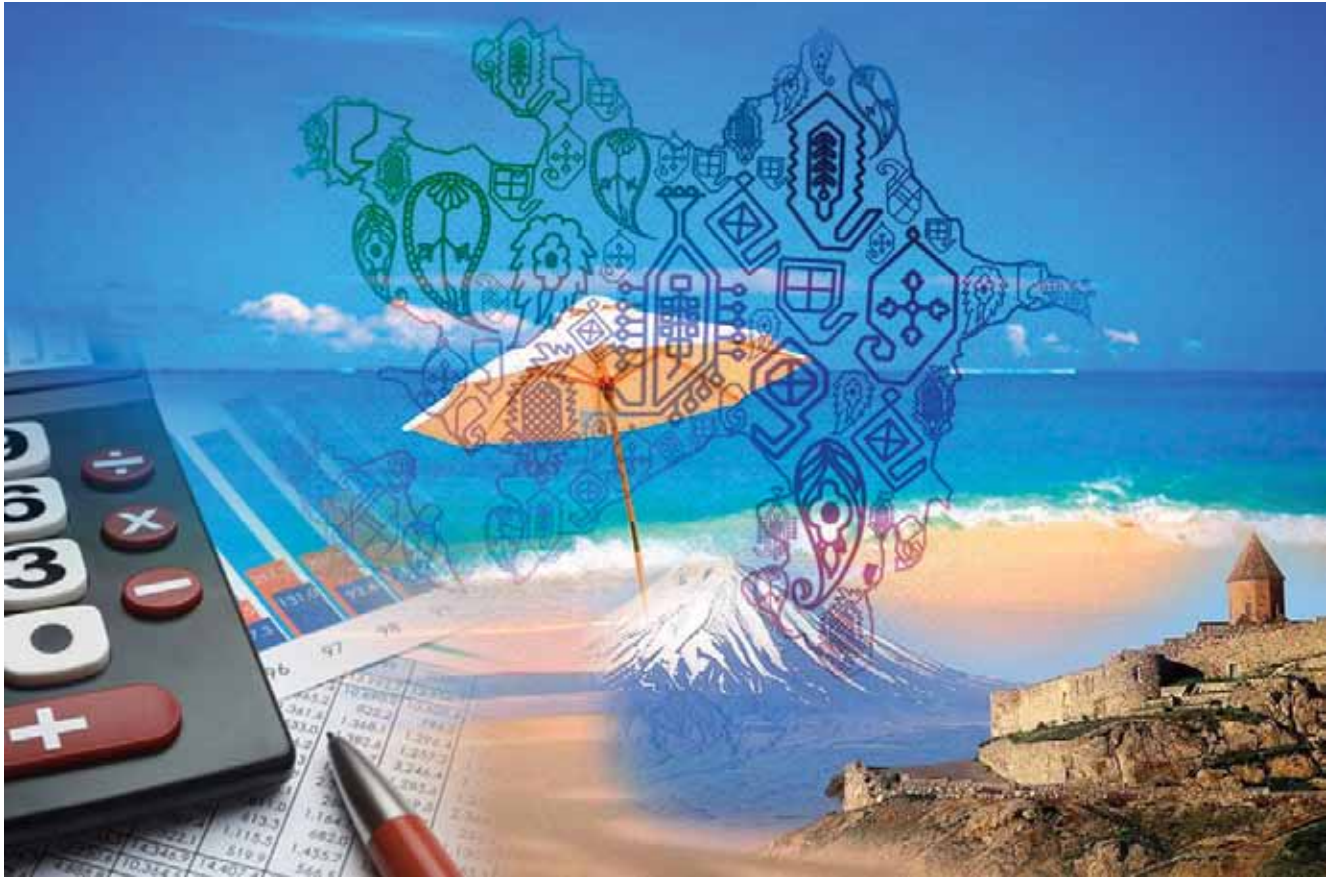
Müzakirə və debatlar əsnasında,
həftədə 2 dəfə, uşaqlar üçün 1 saat,
böyüklər üçün 1.5 saat keçirilir.

Kurslar 2 ay 15 gün davam edəcəkdir.

Dərslərdə istifadə olunan materiallar
kurs tərəfindən təmin olunur.

Qiymət 1 dərs üçün 10 manatdır.

Ünvan: Əhməd Cavad 15.City Centre 3 cü mərtəbə.
Telefon: 012-408-92-25 / 055-898-99-78
e-mail: mirascourse@gmail.com
web: miras.org.az

Ziyanın həcmi beynəlxalq standartlara uyğun hesablanmalıdır

Söhbət işğal nəticəsində Azərbaycanın turizm potensialına dəymiş ziyanndan gedir

- > The amount of damage as a result of occupation should be coordinated to the international standards.

Vüqar Tofiqli

Söz Azadlığını Müdafiə Fondunun icraçı direktoru

Vugar Tofigli

Executive director of Azerbaijan Free Speech Foundation

Qarabağın erməni silahlı qüvvələri tərəfindən işğalı bütün sahələrlə yanaşı, regionun turizm iqtisadiyyatına da ciddi ziyan vurub. Maddi ziyanın həcmi müəyyən etmək məqsədilə bir sıra dövlət təşkilatları ötən müddət ərzində araşdırma apararaq müxtəlif nəticələr əldə ediblər. Lakin bu sahə ilə məşğul olan mütəxəssislərin fikrincə, ictimaiyyətə açıqlanan rəqəmlərin

Occupation of Garabagh by the Armenian armed forces caused a great damage to its tourism, economy alongside all other fields. In order to determine the amount of material damage a number of state organizations making some investigations got different results. However, the experts, investigating this field believe that,

dürüstləşdirilməsinə ciddi şəkildə ehtiyac var. Müəyyən edilən qiymətlər beynəlxalq standartlara cavab vermir və bu sahədə pərakəndəlik var.

Söz Azadlığını Müdafiə Fondu (SAMF) bu yaxınlarda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurasının dəstəyilə “Şuşa və Ağdamın işğalına görə Azərbaycan və dünya turizminin mənəvi-maddi itkilərinin təhlili, təhlilin hesabatının ictimailəşdirilməsi” layihəsinə yekun vurub. Yuxarıda deyilən fikirlər də məhz layihə çərçivəsində apardığımız təhlillərdən sonra yaranıb. Layihə çərçivəsində SAMF-in əməkdaşları işğal altında qalan turizm obyektlərinin rəhbəri olmuş şəxslərlə görüşlər keçirib və turizm obyektlərinin siyahısını dəqiqləşdiriblər, habelə turizmin bölgəyə verdiyi illik gəlirlər haqqında məlumatlar toplanaraq regionun turizm imkanlarını araşdırılıb.

Məlumdur ki, Azərbaycanın Konservatoriyası olan Qarabağ həm də gözəl təbiətə malik bir diyardır. Hələ sovet dövründən bu bölgədə fəaliyyətdə olan kurort və istirahət mərkəzləri keçmiş SSRİ-nin hər yerində geniş marağa səbəb olmuş və müalicəvi xarakterinə görə də məşhurlaşmışdı. Regionun əsas turizm potensialı Şuşa və Kəlbəcərdə cəmləşsə də, bu sırada Ağdamın da öz payı var idi. Ümumiyyətlə isə, Qarabağın hər qarışı turizm üçün yararlı hesab edilə bilər.

Bu istiqamətdə apardığımız təhlillərdən məlum olur ki, ötən əsrin 30-cu illərindən başlayaraq Şuşada, 80-ci illərdən isə Ağdamda turizm potensialı geniş şəkildə inkişaf etdirilmişdi. Şuşa şəhərində ilk istirahət evinin 1936-cı ildə, ilk Uşaq Müalicə Sanatoriyasının isə 1939-cu ildə istifadəyə verildiyi deyilir. 70-80-ci illərdə şəhərdə 1316 yerlik Şuşa Sanatoriya-Kurort Birliyi (540 yerlik ana və uşaq sanatoriyası, 460 yerlik böyüklər üçün sanatoriya, 316 yerlik istirahət evi), 130 yerlik “Şəfa” Turist Bazası fəaliyyət göstərirdi. 80-ci illərin “yenidənqurma”sından sonra isə, yəni 1985-ci ildə ilk özəl sahə kimi “Zamanpəyə” (Soyuqbulaq) turist bazası istifadəyə verildi.

Təhlillərdən belə qənaətə gələ bilərik ki, Şuşada olan 17 məktəbli istirahət düşərgəsində azərbaycanlılarla yanaşı, həm də onlarca millətin nümayəndələri, o cümlədən erməni millətindən olan uşaqlar istirahət edirdilər.

“Kurort” Səhmdar Cəmiyyətinin strukturuna aid Şuşa Sanatoriya-Kurort Birliyinin balansına 2, 3 və 5 mərtəbəli 18 bina daxil idi. Şuşa Sanatoriya-Kurort Birliyində bilavasitə işçilər üçün nəzərdə tutulmuş 28 mənzillik “Şəfa” turist bazasında isə, 20 mənzillik yaşayış kompleksi də var idi. Bu binaların böyük hissəsi tarixi əhəmiyyətli binalar olub. Onların qiyməti hesablanarkən söz yox ki, məhz bu amil də nəzərə alınmalıdır.

Əlavə edək ki, həmin dövrdə Şuşa şəhəri və Şuşa rayonunun Xəlfəli və Turşsu kəndləri sakinlərinin bir qismi ev turizminə maraqlı göstərirdi. Fond əməkdaşlarının təxmini hesablamalarına görə, 2 mindən çox rayon sakini mənzilini kirayəyə verməklə

there is urgent need to make more exact the figures disclosed to the society. The determined figures don't meet the international standards and there is some disunity.

It should be noted that, being the winner of competition held in the framework of tourism year, by The Council of State Support to Non-Governmental Organizations attached to the President of the Republic of Azerbaijan, Free Speech Foundation implemented the project “Analysis of the spiritual-cultural losses of the Azerbaijani and world tourism as a result of the occupation of Shusha and Aghdam. We came to the above mentioned conclusion after the research made in the framework of this project. In the framework of this project, the employees of Free Speech Foundation have held meetings with the people who were in charge of tourism areas under the occupation, made the specified list of tourism objects, as well as collecting the information about the annual profit made by tourism in this area, investigated its tourism opportunities.

As we know, being musical conservatoire of Azerbaijan Garabagh is also beautiful by nature. The resorts and holiday centers, established during the former Soviet Union period also became famous for their curative nature properties attracting the attention both local people the residents throughout whole Soviet area. Though Shusha and Kalbacar were key tourism centers of the region, Aghdam also played a significant role in this field. However, each part of Garabagh can be considered as a suitable place for tourism.

According to the researches made in this direction, it becomes clear that, tourism potential has been greatly developed in Shusha since 30s, in Aghdam since 80s after last century. It is said that, the first holiday home in Shusha was given to the usage of people in 1936, and the first Children Treatment Sanatorium was in use since 1939. In 70s and 80s, The Shusha Sanatorium-Resort Center, with the capacity of 1316 people (women and children sanatorium for 540 people, sanatorium for adults with the capacity 460, and holiday homes) and “Shafa” Tourism Base for 130 people were in the usage of people in the city of Shusha. Since the 80s of “Reconstruction” periods, that is after 1985, “Zamanpəyə” (Soyuqbulaq) Tourism Base was given to the usage of tourists as the first private functioning field.

After the analysis we can come to a conclusion that, alongside Azerbaijani representatives of different nationalities including Armenian children used to have a rest in the 17 pupil camps in Shusha. Belonging to “Kurort” joint company Shusha Sanatorium Resort Center, had to 2, 3, 5 storied 18 buildings in its balance. Apartment building consisting of 28 flat, constructed only for the staff was in use in the Shusha Sanatorium Resort

məşğul olurdu. Bu xidmət sahəsi də inkişaf yolundaydı. Bundan başqa, turizm sahəsində inkişafın rayon mədəniyyət müəssisələrinin gəlirlərinə müsbət təsir göstərdiyini də yaddan çıxarmaq olmaz. Kinoteatrlar, muzeylər, rəsm qalereyaları, klublar, mədəniyyət evləri turistlərə pullu xidmət göstərməklə büdcələrinə əlavə vəsait cəlb edə bildilər.

Şuşa rayonunun turizm potensialının inkişafına o zamankı respublika rəhbərliyinin "Şuşanın kurort-sanatoriya sisteminin əsaslı inkişafına" həsr olunmuş qərarı da müsbət təsir göstərmişdi.

Beləliklə, işğal nəticəsində Şuşanın turizm potensialına dəymiş ziyanın həcmi nə qədər ola bilər?

Bilavasitə mütəxəssislərin iştirakı ilə aparılan hesablamalar göstərir ki,

- > Şuşa Sanatoriya Kurort Birliyi üzrə: 275 milyon manat
 - > Şəfa turist bazası üzrə: 8 milyon manat
 - > Məktəbli düşərgələri üzrə: 20 milyon manat
 - > Uşaq müalicə sanatoriyası üzrə: 12 milyon manat
 - > Zamanpəyə turist bazası üzrə: 1.5 milyon manat
 - > İctimai işə sektorü üzrə: 12 milyon manat
 - > Ev turizmi üzrə: 100 milyon manat
 - > Tikintisi yarımçıq qalmış 200 nəfərlik sanatoriya üzrə: 10 milyon manat
 - > Mədəniyyət müəssisələri üzrə: 27.5 milyon manat
 - > Bu müəssisələrin bir illik orta gəliri: 68.720.500 manat
 - > 20 il ərzində: 1.374.410.000 manat
 - > Obyektlərə dəymiş ziyan: 476 milyon manat
- Beləliklə, cəmi 20 il üzrə: 1.850.410.000 manat

Xatırladaq ki, bütün qiymətlər, həm iqtisadçıların, həm layihələndiricilərin, həm də müəssisə rəhbərlərinin iştirakı ilə hesablanıb. Bu qiymətlər istənilən halda orta qiymət kimi götürülə bilər. Ancaq onun üzərinə dəqiqləşdirmə aparılmasına söz yox ki ehtiyac var.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Ağdamın turizm təsərrüfatı xeyli gənc idi. Belə ki, 80-ci illərdə Abdal-Güləblı kəndində 100 yerlik sanatoriya inşa edilərək, 1983-cü ilin fevral ayında istifadəyə verilmişdi. Bundan əvvəl isə, ərazidə 14 kottec və 4 qırğız çadırı quraşdırılmışdı. İlboyu işləməsi nəzərdə tutulan sanatoriyada müalicə korpusu fəaliyyət göstərirdi. Sanatoriyanın nəzdində yardımçı təsərrüfatın yaradılması həm istirahətə gələnlərin yüksək keyfiyyətli ərzaq məhsullarıyla təmin edilməsinə, həm də əlavə gəlir götürməyə şərait yaratmışdı. Müəssisəyə təqdim edilmiş 5 Qarabağ atı vasitəsi ilə turistlərin gəzintiyə aparılması da maraqlı doğuran faktlardandır. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, turistlər üçün atla gəzinti "Şahbulaq" Turist Bazasında da təklif olunurdu. 40 nəfər turist üçün nəzərdə tutulmuş "Şahbulaq" Turist Bazası 1988-ci ildən istifadədə idi.

Abdal Güləblı sanatoriyasının ikinci əsas korpusunun layihəsmeta sənədləri 1985-ci ildə memar İbrahim İbrahimov

Center and apartment building of 20 flat was used in the "Shafa" Tourism Base. Most of these buildings were constructions of historical importance. There is no doubt that, the fact of antiquity should be taken into consideration while evaluating their costs. In addition at that time some residents of Shusha city as well as the residents of Turshsu and Khalfali were engaged in house tourism. According to the approximate evaluation made by contributors of the Foundation, more than 2 thousand families in the region used to rent their flats. It should be noted that, this kind of service being formed in this field was on rise. Besides, one should not forget that, the development of tourism industry also had a positive impact, on the profit of the entertainment center in the region. Some cinemas, museums, picture galleries, clubs and entertainment centers could make additional profit by offering tourists paid services. Thus, what is the amount of damage caused to the tourism potential of Shusha as a result of occupation? The calculation made directly by experts reveals that, Shusha Sanatorium Resort Center has suffered losses in the amount of 275 million manat, "Shafa" tourism base 8 million manat, pupil camps 20 million manat, children treatment sanatoriums 12 million manat, "Zamanpəyə" tourism base 1.5 million manat, public catering sector 12 million manat, house tourism 100 million manat, incompleting sanatorium for 200 people 10 million manat, cultural centers 27.5 million manat. The annual average profit of these centers is 68.720.500 manat, over 20 years it is 1.374.410.000 manat, the damage in the amount of 476 million manat caused to the above mentioned objects, in total it accounts for 1.850.410.000. All these figures have been estimated with the assistance both by economists, project makers and directors of the objects. In any case, these figures can be accepted as an average estimation. However, it is necessary to make them more accurate.

As we indicated the tourism potential of Aghdam was much younger. Thus, in the 80s sanatorium for a 100 people was built on Abdal- Guləblı and it was presented to the use of people in the February 1983. Earlier, 14 cottages and 4 Kirghiz tents had been constructed in this area. The sanatorium supposed to function all the year also had a treatment facility. The establishment of a subsidiary sector inside the sanatorium, on the one hand created the condition for providing clients with high quality foods and for making additional profit. Taking tourists for a walk with the 5 Garabagh horses presented to the sanatorium, is one of the remarkable facts. It should be noted that, horse riding for tourists was arranged in Shahbulag tourism base. Shahbulag tourism base constructed for 40 tourists had been in use since 1988. The Draft Estimate of the second main facility of

tərəfindən hazırlanmış, tikinti işlərinə isə 1986-cı ildə start verilmişdi. 1989-cu ildə sanatoriya tikintisinin müəyyən hissəsi başa çatdırılrsa da, erməni silahlı dəstələrinin hücumları prosesi birdəfəlik yarımçıq qoydu. Sanatoriya Azərbaycan Kollektiv Təsərrüfatlararası İstirahət Sağlamlıq Mərkəzləri Birliyinin balansında idi.

İndi isə işğal nəticəsində Ağdamın turizm potensialına dəymiş ziyanı həcmi barədə:

- > Abdal- Gülablı sanatoriyası (100 yerlik) üzrə: 1.5 milyon manat
- > Şelli sanatoriyası (50 yerlik) üzrə: 800.000 manat
- > Şahbulaq turist bazası (40 nəfərlik) üzrə: 500 min manat
- > Abdal-Gülablı sanatoriyasının yeni binası üzrə: 9.5 milyon manat
- > Məktəbli düşərgələri üzrə: 250 min manat
- > Müəssisələrin bir illik gəliri: 1.601.500 manat
- > Obyektlərə dəymiş maddi ziyan: 12.300.000

Cəmi 20 il üzrə 44.330.000

Beləliklə, hər iki rayonun turizm potensialına üst-üstə 2 milyard manata yaxın maddi ziyan dəyib. Bu arada qeyd edək ki, dəymiş mənəvi ziyanın həcmi heç bir əmsalla ölçmək mümkün deyil. Əlavə edək ki, ötən əsrin 80-ci illərində Şuşa şəhərində 200 nəfərlik, Ağdam rayonunun Gülablı kəndində 255 nəfərlik sanatoriya binası münaqişə başlanması səbəbilə istifadəyə verilməmiş qalıb.

Maraq doğuran məqamlardan biri də odur ki, Ağdam rayonunun işğaldan kənar ərazilərində müalicəvi əhəmiyyətli sular bu gün də istifadəsiz qalıb. Quzanlı qəsəbəsi ərazisində olan Çullu duzlu suyunu buna misal göstərə bilərik. 1952-ci ildə içməli su adına qazılmış quyudan bu müalicəvi əhəmiyyətli su indi də hədəf yerə axır.

Deyənlərdən belə nəticəyə gəlmək olar:

1. İşğal nəticəsində Şuşa və Ağdamın turizm potensialına dəymiş ziyanın həcmi müəyyən edilməsi, ziyanın qiymətləndirilməsinin beynəlxalq standartlara uyğun şəkildə aparılması üçün müvafiq icra strukturlarının və ekspertlərin iştirakı ilə müəyyən komissiyayın (işçi qrupu) yaradılması zəruri hesab edilməlidir. Ümumiyyətlə, müvafiq qurumlar tərəfindən dəyən ziyanın həcmi daha dəqiq şəkildə qiymətləndirmək üçün müəyyən bir konsepsiyanın hazırlanması məqsədəuyğun sayılmalıdır.
2. Müvafiq dövlət strukturları tərəfindən "Böyük Qayıdış Proqramı" çərçivəsində mövcud potensialın inkişaf konsepsiyasının hazırlanmasına start verilməli və inkişafı bağlı sənəddə bütün istiqamətlər nəzərdə tutulmalıdır.
3. Turizm potensialına dəymiş maddi və mənəvi ziyanın miqyasının beynəlxalq səviyyəyə çıxarılmasına nail olmaq da zəruri addımlardan sayılmalıdır.

Abdal- Gulablı sanatorium was prepared in the 1985 by the architect Ibrahim Ibrahimov and the construction work was launched in 1986. Though, some part of construction work was completed in 1989, the attacks of Armenian militant groups put an end to this process once and for all.

Now about the damage caused to tourism potential of Aghdam region:

Abdal- Gulablı sanatorium for 100 people 1.5 million manat, Shelli sanatorium for 50 people 800.000 manat, Shahbulag tourism base for 40 people 500.000 manat, New compound of Abdal- Gulablı sanatorium 9.5 million manat, Pupil camps 250.000 manat. Annual profit of these enterprises is 1.601.500 manat. Material damage caused to the objects is 12,300.000 manat. In total over 20 years is 44.330.000.

So, the tourism potential of the two regions has suffered losses in the amount of about 2 billion manat, put together. Meanwhile, one should take into account no figure is available to estimate the amount of spiritual damage. Besides, the sanatorium for 200 people in the city of Shusha, as well as the sanatorium for 255 people in the village Gulablı of Aghdam region, remained incomplete as the result of confrontation in 80s of the last century. One of the interesting facts is that, waters of medical significance beyond the occupied territories of Aghdam, also remained unused nowadays. For instance, Chullu salty water in the village Quzanli can be shown as an example. Water stream of curative nature from the well dug for drinkable water in 1952 still runs day and night in vain, making no profit. Considering above mentioned analysis one came to the conclusion;

1. *The estimation of the amount of the damage caused to tourism potential of Aghdam and Shusha as a result of occupation, the evaluation of damage according to international standards, the establishment of certain working groups with the participation of relevant executive power and experts should be considered necessary. In total, to evaluate the amount of damage more accurately, it should be advisable to prepare certain conception by the relevant institutions.*
2. *In the framework of "Big Return Program" relevant state bodies have to start in preparing development conception of existing potential and this document with regard to development should cover all directions.*
3. *An attempt aimed at drawing the attention of the international community to the amount of material and spiritual damage caused the tourism potential should be considered as a reasonable approach.*

WESSAL

Uşaqlara *Ebru sənətinin* sirrlərini öyrədirik

> We teach children secrets of ebru art

MİRAS İB-nin "Uşaqlar və biz" layihəsi çərçivəsində növbəti tədbir UAFA-nın Yasamal İcma əsaslı Reabilitasiya mərkəzində təşkil olunub. İştirakçılar mərkəzin rəqs dərnəyinin üzvlərinin ifasında rəqs nümunələrini, MİRAS İB-nin məhsulu olan "Azərbaycan abidələr diyarıdır" sənədli filmini və Ebru mütəxəssisi Vüsal Qaraqaşlının təqdimatında EBRU dərslərini izləyiblər. Tədbir iştirakçıları Vüsal Qaraqaşlı ilə birgə rəsmlər çəkiblər.

New event from "Children and We" project of MIRAS Social Organization was held in Yasamal Rehabilitation Centre of UAFA. The participants watched different dances performed by dance group of the center; "Azerbaijan Land of Monuments" documentary by MIRAS organization and ebru courses by ebru expert Vusal Garagashly. The participants drew pictures with Vusal Garagashly.

Gürcüstanda seminarlar

> Seminars in Georgia

2012-ci ilin aprelində Tbilisidə Gürcüstan Azərbaycanlıları Konqresinin ofisində MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin təqdimatı keçirildi. Burada MİRAS İB-nin Gürcüstan üzrə təmsilçisi Elnur Əliyev "Dünyada mənim vətənim" mövzusunda seminar təşkil etmişdir. MİRAS İctimai Birliyinin sədri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Fariz Xəlilli seminar da çıxış edərək Birliyin fəaliyyəti və nəşrləri haqqında məlumat vermişdir. Daha sonra Dr. Fariz Xəlillinin "Azərbaycanın mədəni irsi" mövzusunda məruzəsi dinlənilmişdir.

Seminar zamanı iştirakçılara Azərbaycanın ən qədim dövrdən müasir dövrə qədər olan mədəni irsi haqqında geniş məlumat verildi. Silsilə seminarlarda iştirak üçün müxtəlif universitetlərin fərqli ixtisaslarından 30-dan çox tələbə qeydiyyatdan keçdi. Sonda dinləyicilərin sualları cavablandırıldı, birliyin Gürcüstan təmsilçisi tələbələrə növbəti seminarlar barədə məlumat verdi. Gələcəkdə bu tip seminarların Azərbaycanlıların mədəni irsi, Azərbaycan dili, Azərbaycan ədəbiyyatı, Gürcüstan-Azərbaycan münasibətləri və Gürcüstan Azərbaycanlıları mövzularına həsr olunması planlaşdırılır.

Presentation ceremony of MIRAS Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage was held at the office of Georgian Azerbaijanis Congress in April, 2012. Representative of MIRAS Organization on Georgia, Elnur Aliyev arranged a seminar within the scope of "My Land in the World" project.

Chairman of MIRAS Organization, PhD Fariz Khalilli speaking at the seminar shared information on the activity and publications of the MIRAS. Later on Dr. Fariz Khalilli made a report on "Azerbaijan's cultural heritage". During the seminar the attendees were given broad information on cultural heritage of Azerbaijan from the ancient time to present day. More than 30 students from different institutes with various specialties were registered for the seminars.

The questions of listeners were responded in the end and the MIRAS Georgian representative informed students on next seminars. This kind of seminars is planned on topics Azerbaijani's moral heritage, Azerbaijani language and literature, Georgia-Azerbaijan relationship and Georgia's Azerbaijanis.

Ərəb dili üzrə qrammatika dərslərinə start verilir.

Dərslər

15 sentyabrdan etibarən

Miras İctimai Birliyinin tərkibindəki Ərəb bölməsində başlayacaqdır.

qrup şəklində - 4 nəfərlə

- Başlanğıc dərəcə
- Orta dərəcə
- Yüksək dərəcə

MİRAS
MƏDƏNİ İRSİN ÖYRƏNİLMƏSİNƏ KÖMƏK.
İCTİMAİ BİRLİYİ

Qrammatika dərsləri

25 AZN (1 ay-8 gün)

İştirakçı olmaq istəyənlər
aşağıdakı ünvanlara
müraciət edə bilərlər.

MİRAS
MƏDƏNİ İRSİN ÖYRƏNİLMƏSİNƏ KÖMƏK.
İCTİMAİ BİRLİYİ

Ünvan: Əhməd Cavad küçəsi 15. City
Centre ticarət mərkəzi, 2-ci mərtəbə.

Əlaqə telefonu: 012 408 92 25

Azerbaijan
Arabists
Network

www.arabeast.info

[/azarabnetwork](https://www.facebook.com/azarabnetwork)

MİRASIN “Xeyirxah oxucuları”

> “Kind readers” of MIRAS

MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi “Xeyirxah oxucu” adlı yeni layihəyə start verib.

Layihə Respublika Gözdən Əlillər Kitabxanası ilə əməkdaşlıqda həyata keçirilir.

Layihə çərçivəsində MİRAS İctimai Birliyinin üzvləri könüllü olaraq görmə qabiliyyəti məhdud olan insanlar üçün kitabların səsləndirilməsində iştirak edir. Mayın 22-də MİRAS İB-nin üzvlərlə iş üzrə koordinatoru Nicat Nuriyevin rəhbərliyi ilə kitabxanaya gedən bir qrup MİRAS-çı oradakı şəraitlə tanış olublar və layihəyə start veriblər.

Kitabxana direktorunun müavini Tofiq Balayev bildirib ki, hazırda Azərbaycanda 20000-dən artıq görmə qabiliyyəti məhdud olan insan var. Onlar ən müxtəlif mövzularda olan kitablar üçün kitabxanaya müraciət edirlər. Lakin Gözdən Əlillər Kitabxanasında audiokitabların sayı tələbatdan çox azdır. Odur ki, yeni audiokitabların hazırlanmasına ehtiyac var. T.Balayev “Xeyirxah oxucu” layihəsini ən böyük xeyirxahlıq hesab etdiyini və MİRAS-ın bu layihəsini alqışladıklarını bildirib.

Qeyd edək ki, layihə çərçivəsində iştirakçılara audiokitabların hazırlanması, montaj və s. proseslər də öyrədiləcək.

MIRAS Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage started new project entitled “The Kind Reader”.

The project is implemented within the scope of cooperation with republican library for eye-disabled.

According to the project, the members of MIRAS Social Organization participate voluntarily at reading books for eye disabled people. A group which went to library under guidance of Nijat Nuriyev, MIRAS coordinator with members on 22 May familiarized with the condition there and launched the project.

The deputy library chief, Tofiq Balayev said there are more than 20 000 people with poor eye seeing in Azerbaijan. They appeal to the library for books of various themes. But there are few needs for audio books in eye Disabled Library. Thus, there is need to preparation of new audio books. T. Balayev stated the “kind reader” is the most charitable act and estimates MIRAS project.

It is notable that, the participants will be taught the processes of preparation of audio books, installation and so on in the framework of the project.

> AĞSU DƏFİNƏSİNİN SİKKƏLƏRİ

> COINS OF AGSU TREASURE

Sərgi: “KEÇMİŞDƏN GƏLƏCƏYƏ MƏDƏNİ İRS”

> Expo. “Cultural heritage from Past to Present”

2012- ci ilin mayında Bakı Yaradıcılıq Mərkəzində bu qurumun və “Miras” Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin (İB) birgə təşkilatçılığı, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi və Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının dəstəyi ilə “Keçmişdən gələcəyə mədəni irs” mövzusunda rəngkarlıq, qrafika və heykəltəraşlıq sərgisi açılmışdır.

Açılış mərasimində Bakı Yaradıcılıq Mərkəzinin rəhbəri Emin Yasinov, sənətşünas Ziyadxan Əliyev və başqaları sərginin əhəmiyyətindən danışmışlar. Bildirilmişdir ki, sərgidə Maral Rəhmanzadə, Tofiq Ağababayev, Rasim Babayev, Qorxmaz Əfəndiyev, Kamal Əhməd, Bəyim Hacızadə, Mir Nadir Zeynalov və digər tanınmış rəssamlarla yanaşı, gənc rəssamların əsərləri də nümayiş olunur. Sənətdə sözlərini demiş yaşlı nəsil rəssamların Azərbaycan incəsənətinə verdiyi töhfələr gənc nəsil ucun bir mirasdır.

“Miras” İB sədrinin müavini Arzu Soltan demişdir ki, sərginin məqsədi rəngkarlıq, qrafika və heykəltəraşlıq əsərlərini geniş tamaşaçı kütləsinə təqdim etmək, eyni zamanda şəhərimizə turistlərin gəlişinin intensivləşdiyi bir vaxtda onların da diqqətini Azərbaycan incəsənətinin bu sahəsinə cəlb etməkdir. İB gələcəkdə də belə sərgilərin təşkilini planlaşdırır.

Sonra tədbir iştirakçıları sərgi ilə tanış olmuşlar. 35 rəssamın 47 əsərinin nümayiş olunduğu sərgi üç gün davam etmişdir.

Painting, script and sculpture expo entitled “Cultural heritage from Past to Present” was co-organized by MIRAS Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage and Baku Creative Center in the latter and with financial support of Ministry of Culture and Tourism of the Azerbaijan Republic and Azerbaijan Azerbaijan State Academy of Fine Art in May, 2012.

The head of Baku Creative Center, Emin Yasinov; art critic Ziyadxan Aliyev, and others spoke about significance of the expo at the opening ceremony. It was noted that, along with well-known artists- Maral Rahmanzade, Tofiq Agababayev, Rasim Babayev, Qorxmaz Efendiyev, Kamal Ahmed, Beyim Hajizade, Mir Nadir Zeynalov and others, the work of the young artists was also shown there. Contributions of older artists to Azerbaijani art is heritage for young generation.

Deputy Chairman of the MIRAS Organization, Arzu Soltan said the expo aims at introducing painting, script and sculpture work to large mass of audience, involving attention of our city tourists upon intensification of their arrival to this domain of Azerbaijani art. The organization plans to organize such exhibitions in the future.

In the end, the participants familiarized with the expo. The expo where 47 works of 35 artists, lasted 3 days.

MİRAS Bayburtda Dədə Qorqud festivalına qatıldı

> MİRAS Participated at Dede Qorqud Festival in Bayburt

11 iyul 2012-ci il tarixində Türkiyə Cümhuriyyətinin Bayburt şəhərində XVIII Beynəlxalq Dədə Qorqud Festivalının açılış mərasimi olmuşdur.

Festival iyulun 15-nə qədər müxtəlif tədbirlərlə davam edib. Festivalda Azərbaycanı MİRAS İctimai Birliyinin nümayəndə heyəti təmsil edib.

İyulun 12-də Bayburt şəhər Mədəniyyət mərkəzində MİRAS İctimai Birliyi və BEKDER Bayburt Elm, Təhsil və Mədəniyyət Dərnəyinin təşkilatçılığı ilə "Ağsu möcüzəsi" sərgisinin açılışı olub. Sərginin açılışında iştirak edən Bayburt valisi Hasan İpek, AK Parti Bayburt Millət vəkili Bünyamin Özbek, Bayburt Bələdiyyə sədri Hacı Ali Polat, BEKDER Dərnəyinin sədri Mete

Opening ceremony of 18th International Dede Qorqud Festival was held on 11 July 2012 in Bayburt City of Republic of Turkey.

The Festival continued till 15 July with various events. Azerbaijan is represented by delegation of MİRAS Social Organization in the festival.

The opening of "Agsu Wonder" exhibition took place in Bayburt City Culture Center on 12 July 2012 jointly by MİRAS Social Organization and BEKDER Bayburt Science, Education and Culture Association. The guests of the exhibition, Bayburt governor Hasan Ipek, Bayburt MP of AK Party, Bunyamin Ozbek, Bayburt municipality chief Haji Ali Polat, chairman of BEKDER Association Mete

Emir və digər səlahiyyətli nümayəndələrə bir türk-islam şəhəri olan Ağsudən aşkar olunmuş materiallar və qazıntının yenilikləri barədə məlumat verilib. MİRAS İctimai Birliyinin sədri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Fariz Xəlilli Ağsu şəhərində bu günlərdə aşkar olunan qızıl holland sikkələri və onun Azərbaycan-Avropa əlaqələrini öyrənmək baxımından əhəmiyyəti barədə məlumat verib.

Daha sonra XVIII Beynəlxalq Dədə Qorqud Festivalı çərçivəsində Bayburt vilayətinin Aydıntəpə qəsəbəsində təşkil olunmuş konsert proqramında Azərbaycandan gəlmiş MİRAS Musiqi Qrupu maraqlı programla çıxış edib. Aydıntəpə Bələdiyyə sədri Orhan Eraslan Azərbaycan nümayəndə heyətinə hədiyyə plaketini təqdim edib.

Emir and other authoritative representatives were informed on materials found from Turkic-Islamic town, Agsu and excavation novelties. Chairman of MİRAS Organization, PhD Fariz Khalilli noted Holland golden coins unearthed recently in Agsu town and their significance from the viewpoint of studying Azerbaijan-European relationships.

Later on MİRAS Music Group arrived from Azerbaijan performed a very interesting repertoire at concert programme organized in Aydıntepe settlement of Bayburt province within 18th International Dede Qorqud Festival. Aydıntepe municipality chairman Orhan Eraslan presented gifts to Azerbaijani delegation.

Azərbaycan və Şimali Kipr GƏNCLƏRİNİN BİRGƏ FORUMU

> Azerbaijan-North Cyprus Youth Forum

Azərbaycan Respublikasının millət vəkili Gülər Əhmədovanın təşəbbüsü və Doğu Akdeniz Universiteti, oradakı Azərbaycan Cəmiyyəti və MİRAS İctimai Birliyinin birgə təşkilatçılığı ilə may ayının 24-də Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Qazimağusa şəhərində Azərbaycanın 28 may Respublika gününə həsr olunmuş Azərbaycan və Şimali Kipr Gənclərinin birgə Forumu keçirilmişdir. “Dünyada Mənim Vətənim” layihəsi çərçivəsində baş tutan Forum “Mən örnək gəncəm” devizi altında reallaşmışdır.

Forumda Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin prezidenti Dərviş Əroğlu çıxış etdi. Cənab Əroğlu öz nitqində Azərbaycanın Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti üçün qardaş ölkə olduğunu, Kipr türkünün Azərbaycanla bağlı hər məsələyə çox duyarlı davrandığını, Azərbaycanın hər keçən gün güclənən və sayqın bir mövqeyə gəlmiş ölkə olduğunu və Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinə tətbiq edilən embarqoların qaldırılmasında artıq önəmli rol oynaya biləcəyini xüsusi vurğu ilə qeyd etdi. Azərbaycanlı Tələbələr Birliyinin sədri Elçin Süleymanov və Doğu Akdeniz Universitetinin rektoru Prof.Dr. Abdullah Öztoprak azərbaycanlı tələbələrin universitetin və Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin ictimai həyatında fəal iştirak etdiyini, azərbaycançılıq ideyalarının təbliği sahəsində səmərəli fəaliyyət göstərdiklərini bildirdilər.

Azərbaycan Respublikasının millət vəkili Gülər Əhmədova və Sədaqət Vəliyevanın çıxışları Forum iştirakçıları tərəfindən böyük maraqla qarşılandı. Millət vəkili Forum çərçivəsində azərbaycanlı tələbələrin qayğıları və problemləri ilə bağlı geniş fikir mübadiləsi apardılar.

On 24th May, 2012 “Azerbaijani-Northern Cyprus Youth Forum” dedicated to 28 May Republic Day was coorganized by Eastern Mediterranean University, its Azerbaijan Association and MIRAS Social Organization in support of studying of Cultural Heritage in initiative of MP of the Azerbaijan Republic, Gular Ahmadova in Qazimağusa City of the North Cyprus. The forum was realized under “I Am Sample For Youth” slogan and within the framework of “My Land in the World”. President of North Cyprus Turk Republic, Dervish Eroglu made a speech at the forum. The President stressed Azerbaijan is brotherhood country for the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC), Cyprus Turks’ treating sensitively any issue on Azerbaijan, Azerbaijan’s being a country strengthened day by day and its position and important role of Azerbaijan in elimination of embargos applied to TRNC.

Chairman of Azerbaijani Students Association, Elchin Suleymanov and rector of Eastern Mediterranean University, Prof. Abdullah Oztoprak said Azerbaijani students play active role in social life of the university and TRNC and act productively in propagation of Azerbaijanism ideals.

Speeches of MPs of the Azerbaijan Republic, Gular Ahmadova and Sadagat Valiyeva were welcomed with great interest by the forum participants. The MPs made wide exchange of views around cares and problems of the Azerbaijani students within the framework of the forum.

One of the organizers, chairman of MIRAS Social Organization, Dr. Fariz Khalilli noted Azerbaijani state implemented large scale work in the domain of investigation, preservation

Forumda MİRAS İctimai Birliyinin sədri, Dr. Fariz Xəlilli son illər mədəni irsin araşdırılması, qorunması və təbliği sahəsində Azərbaycan dövlətinin genişmiqyaslı işlər gördüyünü, "MİRAS"ın da bu işlərdə ictimai fəallıq göstərdiyini qeyd etdi. Prof.Dr. Qafar Cəbiyev Azərbaycanın dünyada təkə neft ölkəsi, Avropa və Asiya üçün önəmli nəqliyyat dəhlizi kimi tanınması ilə yanaşı, onun həm də qədim tarixi və zəngin mədəniyyəti ilə tanınan bir ölkə olduğunu qeyd etdi. O, Azərbaycan ərazisində tarixin bütün mərhələlərinə aid abidələrdə xarici ölkə alimləri ilə birlikdə aparılmaqda olan genişmiqyaslı tədqiqatlar, tarixçi alimlərin son illər ərsəyə gətirdiyi sanballı elmi əsərlər barəsində geniş məlumat verdi.

Bakı şəhəri, Nizami rayon YAP Gənclər Birliyinin sədri Əli Pənahov və MİRAS İctimai Birliyinin şöbə müdiri Şölə Bayramova Azərbaycanda həyata keçirilən uğurlu gənclər siyasəti barəsində Forum iştirakçılarına ətraflı məlumat verdilər.

Forum çərçivəsində tələbə gənclərin sualları cavablandırıldı, onların qaldırdığı problemlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı. Forumda Azərbaycan və Şimali Kipr Türk Cumhuriyyəti gənclərinin gələcək fəaliyyətlərinin əsas istiqamətlərinin müəyyən edən birgə Bəyannamə qəbul edildi.

and propagation of cultural heritage and MIRAS does socially active work in this line.

Prof. Dr. Qafar Jabiyev stated Azerbaijan is a country known for old history and rich culture along with being only oil country worldwide and important transportation corridor for Europe and Asia. The speaker shared detailed information on large-scale explorations to be held together with scientists abroad in the monuments of all stages of history in Azerbaijan, monumental scientific work displayed last years by historian scientists.

Ali Panahov, chairman of Baku City Nizami branch of Youth Union of New Azerbaijan Party (YAP) and department head of MIRAS Organization, Shola Bayramova gave comprehensive information to the forum participants on successful youth policy implemented in Azerbaijan.

The questions of the youth students were responded within the scope of the forum and an exchange of views was held on the problem which they raised.

A joint declaration defined basic directions of future activities of Azerbaijan and TRNC youth was adopted at the forum.

YOCOCU konfransı

2014-cü ildə Bakıda keçirilə bilər

> YOCOCU 2014 would be available in Baku

18-20 iyun 2012-ci il tarixlərində Belçikanın Antverpen şəhərində İtaliya Konservasiya Alimləri Assosiyasiyası, Antverpen Universiteti, Roma La Sapienza Universiteti, ICCROM, İtaliya Milli Araşdırma Şurası, SMATCH, İtaliya Ali Bərpa və Konservasiya İnstitutu, CNR-ITABC və digər qurumların təşkilatçılığı ilə Mədəni İrsin Konservasiyasında Gənclər - YOCOCU 2012 konfransı keçirilmişdir.

Məlumat üçün bildirək ki, YOCOCU mədəni irsin müxtəlif sahələrində çalışan gənc peşəkarlar və tədqiqatçılar şəbəkəsini qurmaq məqsədi ilə yaradılıb. Ümumi məqsədə xidmət edən gənc tələbələr, tədqiqatçılar və peşəkarların topladığı konfransda mədəni irsin müxtəlif sahələri - fizika, biologiya, konservasiya, bərpa, arxeologiya, memarlıq və s. üzrə təcrübə və bilik mübadiləsi aparılır. Konfransın məruzələri beynəlxalq səviyyədə tanınan və etibar olunan YOCOCU jurnalında nəşr edilir.

Konfrans iyunun 18-də Antverpen Universitetində öz işinə başladı. Konfransı Universitetin İdarə Heyətinin sədri Prof. Ronni Blust açdı.

Konfransda İtaliya, Belçika, Azərbaycan, İspaniya, Portuqaliya, Rumıniya, Yunanıstan, Almaniya, Avstriya, Sloveniya, ABŞ, Türkiyə, Hindistan, Argentina, Meksika və digər ölkələrdən olan gənclər müvafiq bölmələrdə - daş, piqmentlər, mədəni irs təcrübələri, saxsı məmulatı, şüşə, divar bəzəkləri, heykəltəraşlıq və s. üzrə məruzələrlə çıxış etdilər. Məruzələr ətrafında müzakirələrdə konservasiya və bərpa işlərində yol verilən qüsurlar, kimyəvi proseslərin təsiri, müxtəlif ölkələrdə aparılan arxeoloji

YOCOCU 2012- Youth in Conservation of Cultural Heritage was held in Antwerpen City of Belgium on 18-20 June, 2012 co-organized by Italian Association of Conservation Scientists, Antwerpen University, La Sapienza University, ICCROM, Italian National Research Council, SMATCH, Italy High Institute of Restoration and Conservation, CNR-ITABC and other institutions.

To note, YOCOCU was created with the purpose to realize a network among young professionals and researchers, working in different fields of cultural heritage. Young students, researchers and professionals, all animated by common goals, meet to tell their own stories, to give their inputs to research and cultural growth in the different fields of Cultural Heritage: chemistry, physics, biology, restoration, archaeology, architecture. The conference reports are published in YOCOCU Magazine which is recognized on international level and reliable.

On 18 June the conference started in University of Antwerpen. The chairman of the Board of Directors of the University of Antwerpen, Prof. Ronni Blust opened the conference.

At the conference youth from Italy, Belgium, Azerbaijan, Spain, Portugal, Romania, Greece, Germany, Austria, Slovenia, USA, Turkey, India, Argentina, Mexico and other countries made reports at relevant sessions- stone, pigments, cultural heritage experiences, pottery, metal, glass, wall paintings, sculpture, etc. Discussions were held around the reports; shortcomings in restoration and conservation work, impacts of chemical procedures, archaeological excavations of various countries and international practice

qazıntılar və memari strukturunda istifadə olunan beynəlxalq təcrübələrdən bəhs olunmuşdur. Tədbirdə Kataniya, Roma, Antverpen, Bolonya Universitetlərinin professorlar və İCCROM-un nümayəndəsi təcrübə və tədqiqatları ilə bağlı mülahizələrini bildirmişlər.

Azərbaycandan Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu və Radiasiya Problemləri İnstitutunun əməkdaşları ilə yanaşı, MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin arxeoloq və bərpaçıları da konfransa qatılmışdır. Konfransda Dr. Fariz Xəlilli, Şölə Bayramova və Emil Səfərov "MİRAS İctimai Birliyi və Ağsu arxeoloji ekspedisiyasının Azərbaycanda mədəni irs fəaliyyətləri" mövzusunda məruzə ilə çıxış etmişlər. Poster sessiyası ilə davam edən konfransda MİRAS-dan bərpaçı-rəssam Cahangir Əhmədov "Fayans və farfor məmulatının bərpa təcrübəsi (Orta əsr Ağsu şəhəri materialları əsasında)", metal üzrə bərpaçı Vüqar Quliyevin "Orta əsr metal məmulatının bərpa və konservasiyası" mövzulu posterləri sərgilənmişdir.

MİRAS İctimai Birliyinin sədri Dr. Fariz Xəlilli xüsusi bölmə olan beynəlxalq dəyirmi masada çıxış edərək YOCOCU-nun fəaliyyətini yüksək qiymətləndirmişdir. O, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin nümayəndəsi Emil Səfərovun burada olduğunu və nazirliyin növbəti bu cür tədbirin Azərbaycanda, Bakı şəhərində keçirilməsi təşəbbüsünü konfrans iştirakçlarına elan etmişdir.

Konfransın son günü YOCOCU Təşkilat Komitəsinin sədri Andrea Macchia və YOCOCU 2012-nin təşkilatçısı Simone Cagno Bakı şəhərinin 2014-cü il YOCOCU konfransının keçirilməsi üçün namizədliyinin qəbul olunduğunu elan etdilər. Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvü Şölə Bayramova Bakı şəhəri haqqında konfrans iştirakçlarına geniş məlumat verdi.

Konfrans çərçivəsində iştirakçılar Antverpen Universitetinin İncəsənət Əsərlərinin Konservasiyası mərkəzində oldular. Onlara metal, şüşə, foto, kağız, rəsm, ağac və parça materiallarının diaqnostikası, monitorinqi və konservasiyası, habelə yeni texnologiyalar haqqında əyani şəkildə geniş məlumat verildi.

Konfransın ən yaxşı poster və ən yaxşı məruzələri müəyyən edildi və mükafatlar təqdim olundu.

applied in architectural structure were covered therein. Professors of Universities of Catania, Rome, Antwerpen and Bologna, as well as ICCROM representative shared knowledge on their practices and researches for youth participants.

Along with staff of Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Azerbaijan, Institute of Archaeology and Ethnography of National Academy of Sciences of Azerbaijan (NASA) and NASA Institute of Radiation Problems, archaeologists and restorers of MIRAS Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage from Azerbaijan attended the conference. Chairman of MIRAS Social Organization, Dr. Fariz Khalilli, as well as Shola Bayramova and Emil Safarov reported on "Cultural Heritage in Azerbaijan via MIRAS Social Organization and Agsu Archaeological Expedition". The posters "Restoration practice of faience and porcelain wares" by art-restorer, Jahangir Ahmadov and "Research and conservation of medieval metal wares" by metal restorer Vugar Guliyev from MIRAS staff were shown during the poster session of the conference.

Chairman of MIRAS, Dr. Fariz Khalilli spoke at special international round table and appreciated highly the YOCOCU activity. He stated the employee of Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Azerbaijan, Emil Safarov attended the event as well and initiative of the ministry on holding YOCOCU conference in Azerbaijan, in Baku.

On last day of the conference Andrea Macchia, chairman of YOCOCU Organization Committee and Simone Cagno, the organizer of YOCOCU 2012 declared Baku City's nomination for YOCOCU 2014 conference. The member of Azerbaijani delegation, Shola Bayramova gave wide information on Baku to the participants.

The participants had visited Conservation Centre of Art Work-ARTESIS of University of Antwerpen within the scope of the conference. They were graphically informed on diagnostic, monitoring and conservation of metal, glass, photo, paper, painting, wood, cloth and new technologies.

The best qualified posters and reports of the conference were awarded.

MİRAS professor Qafar Cəbiyevi diplomla təltif edib

> MİRAS awarded diploma on professor Gafar Jabiyev

Avqustun 17-də Orta əsr Ağsu şəhəri arxeoloji turizm kompleksində Ağsu arxeoloji ekspedisiyasının rəisi, tarix elmləri doktoru, professor Qafar Cəbiyevin anadan olmasının 62-ci ilinə həsr olunmuş tədbir keçirilmişdir. Tədbirdə MİRAS İctimai Birliyinin sədri Fariz Xəlilli professor Qafar Cəbiyevin mədəni irsimizin tədqiqi və təbliği sahəsində qələmi və külüngü ilə tanınan alim olduğunu bildirmiş, onun Ağsuda MİRASla bərabər gördüyü işlər haqqında məlumat vermişdir.

Çıxışının sonunda Fariz Xəlilli demişdir ki, MİRAS Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi professor Qafar Cəbiyevi Azərbaycanda mədəni irsin öyrənilməsi, mühafizəsi və təbliği istiqamətində gördüyü işlərə görə diplomla təltif edir. Məlumat üçün bildirək ki, Qafar Cəbiyev 1950-ci ildə İsmayilli rayonunun Talistan kəndində anadan olmuşdur. 1973-cü ildə Gəncə Pedaqoji Universitetinin tarix fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. 1981-1990-cı illərdə Azərbaycan EA Tarix İnstitutunun Arxeologiya və Etnoqrafiya bölməsində baş laborant, kiçik elmi işçi, elmi işçi, baş elmi işçi vəzifələrində çalışmışdır. 1985-ci ildə namizədlik, 2008-ci ildə doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə Milli Televiziya və Radio Şurasının üzvü təyin edilmişdir. Beş monoqrafiya, 100-dən çox elmi, 300-dən çox elmi-publisistik məqalə müəllifidir. "Qızıl qələm" və "Humay" mükafatı laureatıdır.

Son illər ölkə prezidenti cənab İlham Əliyevin birbaşa qayğısı və diqqəti sayəsində Azərbaycanda arxeoloji tədqiqatların miqyasının genişləndiyini, mədəni irsin öyrənilməsinə, qorunmasına və təbliğinə olan dövlət qayğısını, Orta əsr Ağsu şəhəri arxeoloji turizm kompleksinin gündən-günə dəyişdiyini, arxeoloji qazıntılarla yanaşı turizm üçün zəruri olan görüntülərin konservasiya edildiyini, üzəri örtülmüş sahələrin ilin hər fəslində ziyarət etməyin mümkünlüyünü diqqətə çatdıran professor Qafar Cəbiyev diploma görə minnətdarlıq etmişdir.

Tədbir sonda arxeoloji tədqiqatların bir hissəsinə çevrilmiş, bir növ canlı irs nümunələri olan, qazıntıda çalışan işçilərlə birlikdə, iftar süfrəsi arxasında səmimi şəraitdə davam etmişdir.

On 17 August, 2012 an event on 62nd year anniversary of Professor, Doctor of historical sciences and chief of Agsu Archaeological Expedition, Gafar Jabiyev was held at archaeological tourism complex of medieval Agsu town. During the event chairman of MİRAS Social Organization, Fariz Khalilli said Gafar Jabiyev is a scientist known in the field of research and propagation of our cultural heritage with his pen and picker and gave information on the work done by him in Agsu together with MİRAS.

In the final speech Fariz Khalilli said that MİRAS Social Organization in Support of Studying of Cultural Heritage awarded diploma on Professor Gafar Jabiyev for activity in study, protection and propagation of cultural heritage in Azerbaijan.

Let's recall that, Jabiyev Gafar Jafar oğlu was born in Talistan village of Ismayilli region in 1950. He graduated from history faculty of Ganga Pedagogical University in 1973 with Honours diploma in 1973. He worked as head laboratory assistant, junior scientific worker, scientific worker, and head scientific worker in Archaeology and Ethnography Department of NASA Institute of History in 1981-1990. He maintained candidacy dissertation in 1985, whereas he maintained Doctor Degree thesis in 2008. He was appointed a member of National Television and Radio Council due to the decree of President of the Azerbaijan Republic. He is an author of 5 monographs, over 100 scientific and 300 scientific and publicist articles. He is prize-winner of "Golden Pen" and "Humay" awards. Prof. Gafar Jabiyev stating scale of archaeological explorations are enlarged last years in Azerbaijan due to Mr. President Ilham Aliyev's care and attention; state care towards study, protection and propagation of cultural heritage; archaeological tourism complex of medieval Agsu town changes day by day, urgent views for tourism are conserved along with archaeological excavations; urgency of visiting the covered sites in each season, expressed gratitude for the diploma.

The event became consequently a part of archaeological explorations and went on with Iftar (during the fast of Ramazan) in a frank environment together with workers worked at the excavations, a kind of vivid heritage paradigm.

Ağsu şəhərində **XVI əsrə aid qədim məscid tapılıb**

> 17th century old mosque found in Agsu City

Ağsu arxeoloji ekspedisiyasının rəhbərliyi rayon sakinlərinin şifahi məlumatı əsasında Ağsu şəhərinin Şıxməzid məhəlləsindəki türbə yerinə baxış keçirərkən orada ayrı-ayrı vətəndaşlara verilmiş yeni həyətəni sahələrində ağır texnika ilə hamaralama işləri aparılarkən üzə çıxmış orta əsrlərə aid möhtəşəm tikinti qalıqlarının olduğunu müəyyənləşdiriblər. Olayla bağlı aidiyyəti orqanlara məlumat verilib və orada hər növ inşaat işlərinin dayandırılması tövsiyə olunub. Həyətəni sahiblərinə isə başqa yerdə torpaq sahəsi verilib.

Abidəni xilas etmək məqsədilə ilkin arxeoloji kəşfiyyat qazıntıları aparılarkən səliqə ilə yonulmuş iri ölçülü maddən daşlarından istifadə olunmaqla qiblə istiqamətində tikilən düzbucaqlı formasında binanın bünövrə hissəsi aşkara çıxarılıb. Bina təqribən 400 kvadratmetrə qədər sahəni əhatə edən iri zaldan və nisbətən kiçikölçülü, çoxsaylı otaq-hücrələrdən ibarətdir.

Kəşfiyyat qazıntısı zamanı aşkar edilmiş tapıntılar içərisində

Memarlıq xüsusiyyətləri, qiblə istiqamətində tikilməsi, rəngli kaşlarla bəzədilməsi, ətrafında hər birinin içərisində ocaq qalıqları qeydə alınan otaq-hücrələrinin mövcudluğu aşkar olunan binanın daha çox məscid olması ehtimalını artırır.

The board of Agsu Archaeological Expedition defined remnants of magnificent edifices of Middle Ages displayed upon smooth work with hard technology in new back-yards given to separate citizens during surveying a tomb in Shikhmezid quarter of Agsu town on the basis of oral information of region settlements. The relevant bodies were informed on the occurrence and it was recommended to stop any type of construction work. A plot was given to the hosts of back-yards elsewhere.

With the purpose to save the monument, the foundation of building of rectangle form built in the line of direction to which a Moslem turns when praying, i.e. towards Mecca where large mine stones, used accurately are used was revealed upon primary archaeological intelligence excavations. The house is consisted of a large hall of nearly 400 sq/ms and relatively small, numerous room-tombs.

Delicate glazed tiles decorated with geometrical and botanical elements predominate inside finds revealed during intelligence exca-

həndəsi və nəbati elementlərlə bəzədilmiş nəfis kaşı nümunələri üstünlük təşkil edir. Memarlıq xüsusiyyətləri, qiblə istiqamətində tikilməsi, rəngli kaşlarla bəzədilməsi, ətrafında hər birinin içərisində ocaq qalıqları qeydə alınan otaq-hücrələrinin mövcudluğu aşkar olunan binanın daha çox məscid olması ehtimalını artırır.

Azərbaycanı Öyrənən və Tədqiq edən Cəmiyyətinin əməkdaşı Cəmil Aleksandroviç-Nasifinin 1926-cı ilə aid məlumatında Ağsuda Şamaxı Cümə məscidinin yaşadığı və tamamilə ona bənzər möhtəşəm məscidin olduğu bildirilir. Nasifinin qeydlərində həmçinin Şıxməzid türbəsi haqqında da məlumat verilir. Rayonun yaşlı sakinlərinin dediyinə görə, Şıxməzid məscidi və türbəsi ötən əsrin 30-cu illərində sovet rejimi tərəfindən həyata keçirilən "mədəni inqilab" tədbirləri çərçivəsində dağıdılıb.

İlkin tədqiqatlar zamanı üst qatdan aşkar olunmuş tapıntıların təhlili göstərir ki, Şıxməzid məhəlləsindəki məscid XVI əsrin II yarısından intensiv istifadədə olub.

Ekspedisiya rəhbəri, tarix elmləri doktoru Qafar Cəbiyev onu da bildirib ki, Azərbaycan tarixi üçün böyük əhəmiyyətə malik abidənin ətrafının rəngli lentlərlə bağlanması və qorunmasının zəruri olduğu barədə bütün yerli orqanlara müvafiq xəbərdarlıq olunmasına baxmayaraq, su və kanalizasiya xətti üçün xəndək qazan "AS" Şirkətlər Qrupunun inşaatçıları tərəfindən abidədə çox ciddi dağıntılar törədilib: "Dözülməz haldır ki, inşaatçılar hətta arxeoloqların ərazidə tədqiq edərək aşkara çıxarmış olduqları tikinti kompleksinə aid divar, mədəni təbəqə və istehsalat qalıqlarını ekskavatorla dağıdaraq ətrafa səpələyiblər. Bir müddət əvvəl həmin şirkətin inşaatçıları rayonun Kələğaylı kəndi ərazisində su xətti üçün xəndək qazarkən I-III əsrlərə aid nadir alban mədəniyyəti nümunələrini də dağıdıblar. "Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında" qanuna əsasən, abidələrin qorunması haqqında qanunvericiliyi pozan şəxslər cinayət, inzibati, intizam və mülki məsuliyyət daşıyırlar. Artıq törədilmiş dağıntılarla bağlı ekspedisiya rəhbərliyi tərəfindən aidiyyəti orqanlara, o cümlədən Ağsu Rayon Prokurorluğuna məlumat verilib".

Bu məlumat Azərbaycanda fəaliyyət göstərən bütün agentliklər tərəfindən yığılıb və KİV- də geniş işıqlandırılıb.

Existence of room-tombs with architectural peculiarities, building in direction to which a Moslem turns when praying, i.e. towards Mecca, decorating with colourful glazed tiles, hearth remnants fixed inside each of them causes the house's being more a mosque.

It is noted in information of Jamil Alexandrovich-Nasifi, employee of Association for Studying and Researching Azerbaijan on 1926 that, a magnificent mosque of the same period and similar to Shamakhi Juma Mosque exists in Agsu. In Nasifi's notes, there is also information on Shikhmezid Tomb. According to older settlers of the region, Shikhmezid Mosque and its tomb were destroyed within the scope of "cultural rebellion" events implemented by Soviet regime in 30s.

The analyses of finds found from upper layer during primary researches shows that a mosque in Shikhmezid quarter was used intensively since 2nd half of 17th century.

The expedition chief, doctor of historical sciences Gafar Jabiyev also noted that though all local bodies were warned on urgency of cover of explored area with colorful stripes and protection even in the course of explorations the monument was once again exposed to very serious destruction by builders of AS Company Group digging a ditch for water and sewerage line: "It is intolerable that the builders shattered wall of the construction complex, cultural layer and manufacture rests which they displayed during research of the area by archaeologists, with the excavator. The builders of that company destroyed rare Albanian artifacts on 1-3rd centuries upon digging water line ditch in Kalagayi Village of the region a while ago. It is said in Law of the Republic of Azerbaijan on "protection of historical and cultural monuments": "The people, violated law of Azerbaijan Republic on protection of monuments", bear crime, administrative, discipline and civil accountancy". The expedition's board informed the corresponding bodies, including Agsu region Public Prosecutor on the destructions.

The information is collected by all agencies functioned in Azerbaijan and elucidated widely in mass media.

MİRAS

QHT-lərin futbol turndə

QHT-lərin futbol turniri yarışmadan əlavə, həm də dostluq əlaqələrinin qurulmasıdır

Bu sözləri Miras Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin "Miras" komandasının kapitanı Toğrul Muxtarov qhtxeber.az-a bildirib.

O deyib ki, ümumilikdə götürsək, Azərbaycanda aktiv fəaliyyət göstərən 300-dən çox QHT var: "Amma bu QHT-lər bir-birini tanıyırmı və ya hər hansı əlaqələri olubmu? Məncə, yox. Onlardan yalnız 3-4 bir-biri ilə əməkdaşlıq edib, desək yanılmırıq. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurasının QHT-lər arasında təşkil etdiyi bu Futbol Çempionatı yarışmadan əlavə, həm də dostluq əlaqələrinin qurulması deməkdir. Bu

cür layihələr QHT-lərin fəaliyyətində və əməkdaşlığında mühüm rol oynayır. İyunun 9-da olan oyuna gəldikdə isə tam bir QHT oyunu deyə bilərik. Çünki İctimai fəaliyyətlə məşğul olanlar profesional futbol oynamaq bacarıqları bir o qədər də olmur. Ona görə də bu, özünü bizim hesabda da göstərdi. İqtisadçılar komandası yaxşı hücumlar qurmuşdular, amma bu yenə də nəticəyə təsir etmədi. Gələn oyunumuza da hazırlıqlar görürük və inanırıq ki, azərkeşlərə də maraqlı oyun nümayiş etdirə bilərik. Komandamızı qələbə münasibəti ilə təbrik edirəm, İqtisadçı komandasına isə fəaliyyətlərində uğurlar arzu edirəm".